

 psksosyal.net

 /psksosyal

 @psksosyal

#psksosyal2019



Sunum paylaşımları için:

<https://osf.io/meetings/SPK19/>

Slack hesabı: # sosyalpsikolojikongresi

# III. Sosyal Psikoloji Kongresi

20-21 Aralık 2019



**Kadir Has Üniversitesi**  
**Cibali Kampüsü | İstanbul**



# **III. Sosyal Psikoloji Kongresi**

## **Bildiri Özetleri Kitapçığı**

Yayın Yönetmenleri:  
Doç. Dr. Mehmet Harma  
Doç. Dr. Aslı Çarkoğlu  
Dr. Öğr. Üyesi Onurcan Yılmaz

**KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ**  
**İKTİSADİ, İDARİ VE SOSYAL BİLİMLER FAKÜLTESİ**  
**PSİKOLOJİ BÖLÜMÜ**  
**Fatih, İSTANBUL**  
**Aralık 2019**

## **KONGRE DÜZENLEME KURULU BAŞKANI**

Doç. Dr. Mehmet Harma (Kadir Has Üniversitesi)

## **KONGRE DÜZENLEME KURULU**

Dr. Öğr. Üyesi Onurcan Yılmaz (Kadir Has Üniversitesi)  
Doç. Dr. Aslı Çarkoğlu (Kadir Has Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Burak Doğruyol (Altınbaş Üniversitesi)  
Doç. Dr. Adil Sarıbay (Boğaziçi Üniversitesi)  
Adar Cem Lağap (Kadir Has Üniversitesi)  
Berke Sezer (Kadir Has Üniversitesi)  
İbrahim Yakın (Kadir Has Üniversitesi)  
Metin Ege Salter (Kadir Has Üniversitesi)  
Özge Sarıyer (Kadir Has Üniversitesi)  
Tuğçe Gizem Kırat (Kadir Has Üniversitesi)  
Nagehan Daimagüler (Kadir Has Üniversitesi)  
Selin Özlüoğlu (Kadir Has Üniversitesi)  
Betül Firdevs Zengin (Kadir Has Üniversitesi)  
Nurdem Okur (Kadir Has Üniversitesi)  
Yiğit Kaan Gür (Kadir Has Üniversitesi)  
Beyza Özcan (Kadir Has Üniversitesi)  
Berke Aydaş (Kadir Has Üniversitesi)  
Buse Başakgil (Kadir Has Üniversitesi)  
Dilek Cacina (Kadir Has Üniversitesi)  
Sümevra Bengisu Akkurt (Kadir Has Üniversitesi)  
Alara Şevval Keskin (Kadir Has Üniversitesi)  
Cansın Keskin (Kadir Has Üniversitesi)  
Dilara Çavdar (Kadir Has Üniversitesi)  
Başak Altunbek (Kadir Has Üniversitesi)  
Bengi Aktar (Kadir Has Üniversitesi)

## **AKADEMİK DANIŞMA KURULU**

Prof. Dr. Hacer Harlak (Adnan Menderes Üniversitesi)  
Prof. Dr. Doğan Kökdemir (Başkent Üniversitesi)  
Prof. Dr. Diane Sunar (Bilgi Üniversitesi)  
Prof. Dr. Hale Bolak Boratav (Bilgi Üniversitesi)  
Prof. Dr. Abbas Türnüklü (Dokuz Eylül Üniversitesi)  
Prof. Dr. Sevim Cesur (İstanbul Üniversitesi)  
Prof. Dr. Nebi Sümer (Sabancı Üniversitesi)  
Prof. Dr. Ersin Kuşdil (Uludağ Üniversitesi)  
Prof. Dr. Pınar Tosun (Uludağ Üniversitesi)  
Prof. Dr. Cem Şafak Çukur (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Prof. Dr. Melek Göregenli  
Doç. Dr. Ayda Büyükşahin (Ankara Üniversitesi)  
Doç. Dr. Derya Hasta (Ankara Üniversitesi)  
Doç. Dr. Adil Sarıbay (Boğaziçi Üniversitesi)  
Doç. Dr. Şenel Hüsnü Raman (Doğu Akdeniz Üniversitesi)  
Doç. Dr. Aslı Çarkoğlu (Kadir Has Üniversitesi)  
Doç. Dr. Mehmet Harma (Kadir Has Üniversitesi)  
Doç. Dr. İnci Boyacıoğlu (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç. Dr. Serap Akfırat (Dokuz Eylül Üniversitesi)  
Doç. Dr. Arzu Araz (Dokuz Eylül Üniversitesi)  
Doç. Dr. İbrahim Şenay (İstanbul Şehir Üniversitesi)  
Doç. Dr. Zeynep Cemalcılar (Koç Üniversitesi)  
Doç. Dr. Serap Akgün (Mersin Üniversitesi)  
Doç. Dr. Tarcan Kumkale (Özyeğin Üniversitesi)  
Doç. Dr. Çiğdem Bağcı (Sabancı Üniversitesi)  
Doç. Dr. Gülseli Baysu (Queen's University Belfast)  
Dr. Öğr. Üyesi Burak Doğruyol (Altınbaş Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Zuhal Yeniçeri (Başkent Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Selin Salman Engin (Bilkent Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Nur Soylu Yalçınkaya (Boğaziçi Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Göklem Tekdemir Yurtdaş (İstanbul Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Bilge Yalçındağ (Nuh Naci Yazgan Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Timuçin Aktan (Nuh Naci Yazgan Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Onurcan Yılmaz (Kadir Has Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Banu Cingöz (Orta Doğu teknik Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Asuman Büyükcan Tetik (Sabancı Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Nevin Solak (TED Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Sinan Alper (Yaşar Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Gülden Sayılan (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Pınar Uğurlar (Köln Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Beril Türkoğlu (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Canay Doğulu (TED Üniversitesi)  
Dr. Öğr. Üyesi Yasin Koç (University of Groningen)  
Dr. Gizem Sürenkök Ulutan  
Dr. Leman Korkmaz

**Davetli Konuşma**  
**Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu**  
**Sabancı Üniversitesi**

**Sanayi Devrimi 4.0'a ulaştığımız bir çağda, demokrasi mümkün mü?**

1700'lerin ortalarında başlayan sanayi devrimi dört aşamadan geçmiş gibi görünmektedir. Bu yüzyılda ulaştığı son aşamada büyük bir toplumsal – küresel dönüşüme neden olmaktadır: Sanayi üretimi küresel tedarik zincirlerine bağlı olarak küresel – kitlesel bir içerik almıştır. Finansal kurumlar da küreselleşmiş, sermaye sınır tanımaz bir biçimde ve ışık hızıyla dünyada yer değiştirme yeteneğine ulaşmıştır. Emek de çok daha akışkan hale gelmiş ve kitlesel göçler yaygınlaşmıştır. Üretimde giderek otomasyon kullanımını artmaktadır; robotlaşma her üretim alanında yaygınlaşmaktadır. Verilerin kapsamı ve hacmi artmıştır (Big Data). Üstelik veri işleme ve enformasyon kapasitesi müthiş artmış ve artmaktadır. Bu ortamda egemenlik, halk ve halkın iradesi ne anlama gelmektedir? İnsan vakar ve haysiyetinin korunmasını sağlayan bir düzenleyici otorite ve düzenleme mekanizması mümkün müdür? Mümkünse, nasıl?

## **Sempozyum**

## Yakın İlişkiler Araştırmalarında Kullanılan Farklı Yöntemler

**Panel Başkanı:** Asuman Büyükcan-Tetik<sup>1</sup>

**Panel Konuşmacıları (sırasıyla):** Selin Salman-Engin, Gül Günaydın, Mehmet Harma, Asuman Büyükcan-Tetik

Psikoloji araştırmalarında farklı yöntemlerin kullanılması her zaman savunulmuş ve desteklenmiştir (Eid ve Diener, 2006). Bununla birlikte, araştırmacıların yalnızca diğer araştırmacıların değil kendilerinin bulgularını da farklı yöntemler kullanarak tekrarlamaya çalışmalarının önemi özellikle son yıllarda daha da çok vurgulanmaktadır (Stanton ve Campbell, 2016). Kavramsal tekrarlama (conceptual replication) denilen bu uygulamanın yaygınlaşması için söz konusu olan gerekliliklerden birisi de farklı yöntemler hakkında bilgi sahibi olmak ve bunları araştırmalara uyarlamaya çalışmaktır. Bu şekilde farklı yöntemler kullanılarak araştırma sorularının test edilmesi, sosyal psikoloji alanındaki bilgilerin güvenilirliğinin ve bulguların sınırlarının tespit edilmesinin yanı sıra gelecek çalışmaları yönlendirmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu panelde, söz konusu yaklaşım dikkate alınarak, yakın ilişkiler konusundaki araştırmalarda kullanılacak dört farklı yöntem (gözlemsel, deneysel, fizyolojik yöntemler ve kitle kaynak şirketleri) örnekler verilecektir.

Yakın ilişkilerdeki üçlü etkileşimlere odaklanan ilk konuşmada, video kaydına alınan ‘anne-baba-bebek’ ve ‘anne-büyükanne-bebek’ üçlü etkileşimleri mikro ve makro düzeyde değerlendirilecektir. İkinci konuşmada, statüko yanlılığının etkilerinin araştırılması için karar alma literatüründe kullanılan deneysel bir paradigmanın, yakın ilişkilerde bu önyargının rolünü ortaya çıkarmak için nasıl kullanılacağı gösterilecektir. Panelimizin üçüncü konuşması, yakın ilişkilerde birlikte olan kişilerin birbirleri ile anı paylaşımları sırasındaki sessel ve fizyolojik aktivitelerindeki senkroni ve bunun ilişki değişkenleri üzerinde yordayıcı etkisine odaklanacaktır. Son konuşmada ise, yakın ilişki konularına dair çift verisi toplamayı gerektiren araştırma sorularında kitle kaynak şirketlerinin nasıl kullanılacağına dair örnek bir çalışma sunulacaktır.

Panelimiz temel olarak yakın ilişkiler alanında kullanılan farklı yöntemlere değinecek olsa da kuramsal olarak yakın ilişkiler kalitesini etkileyebilecek olan farklı etmenleri göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Konuşmalarda, yakın

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [asuman.buyukcan@sabanciuniv.edu](mailto:asuman.buyukcan@sabanciuniv.edu)

ilişkilerdeki tercih ve dinamikleri etkileyebilecek olan ortak ebeveynlik (ilk konuşma), statüko yanlılığı (ikinci konuşma), duyguların birlikte düzenlenmesi (üçüncü konuşma) ve özel hayat ihlali (son konuşma) kavramları daha önce gerçekleştirilmiş çalışmalar da dikkate alınarak kuramsal çerçeveleri ile birlikte aktarılacaktır. Bu konularda gerçekleştirilen dört farklı çalışmanın sunulacağı panelimizde, çalışmalardaki bulgular kullanılan yöntemlerin katkıları ve sınırları ile güçlü ve zayıf yanları da dikkate alınarak değerlendirilecektir.

Bu panel kapsamında, yakın ilişkiler alanındaki farklı araştırma soruları için kullanılan çeşitli yöntemlere örnekler sunularak sosyal psikoloji alanında çalışmalar gerçekleştiren araştırmacıları bu yöntemleri kullanmaya teşvik etmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, panel kapsamında, aktarılan yöntemlerin panel içeriğinde yer almayan farklı araştırma soruları ve konularında nasıl kullanılabileceğine dair öneriler ve görüşler de yer alacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Yakın ilişkiler, yöntem, kavramsal tekrarlama

**Konu Alt Alanları:** 02, 05

#### **Kaynakça**

- Eid, M. E., & Diener, E. E. (2006). *Handbook of Multimethod Measurement in Psychology*. American Psychological Association. doi: 10.1037/11383-000
- Stanton, S. C., & Campbell, L. (2016). Attachment avoidance and amends-making: A case advocating the need for attempting to replicate one's own work. *Journal of Experimental Social Psychology*, 67, 43-49.

## **Birinci Konuşma:**

# **Aile İçindeki Üçlü Etkileşimlerde Ortak Ebeveynlik Davranışlarının Sistemantik Gözlemle Ölçülmesi**

Selin Salman-Engin<sup>1</sup>

Bilkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Nebi Sümer

Sabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Ece Sağel Çetiner

Adnan Menderes Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Ortak ebeveynlik, anne ve babaların çocuk yetiştirmeye ilgili sorumlulukları paylaşmaları, birbirlerini desteklemeleri ve aile içindeki dinamikleri birlikte yönetmeleri olarak tanımlanır (McHale, 1995). Mevcut çalışmada, 3 aylık bebek sahibi ebeveynlerin üçlü etkileşimleri sırasındaki ortak ebeveynlik davranışları ‘Lausainna Üçlü Oyun Paradigması’ (Fivaz-Depeursing ve Corboz-Warnery, 1999) ve ‘Ortak Ebeveynlik ve Aile Değerlendirme Sistemi’ (McHale ve ark., 2004) kullanılarak incelenmiştir. Ülkemizde geniş aile üyelerinin aile dinamiklerindeki önemi göz önüne alınarak ‘anne-baba-bebek’ üçlü etkileşimleri ile ‘anne-büyükanne-bebek’ üçlü etkileşimleri karşılaştırılmıştır. Çalışma kapsamında 42 ‘anne-baba-bebek’, 33 ‘anne-büyükanne-bebek’ üçlü etkileşimleri yaklaşık 10 dakika boyunca video kaydına alınmış ve etkileşimler mikro ve makro düzeyde değerlendirilmiştir. Bulgular annelerin bebeğe karşı olan aktif davranışlarında (konuşma / ses çıkartma, dokunma, sevgi gösterme vb.) baba ve büyükanne ile olan üçlü etkileşimlerde anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir. Ancak, diğer ebeveyn bebekle oynarken annelerin gösterdikleri pasif davranışlarda babalar ve büyükannelerin varlığında farklılıklar olduğu görülmüştür. Annelerin büyükanneler ile olan etkileşimlerinde babalarla olan etkileşimlerine kıyasla daha fazla ‘izler-İlgili’ ve daha az ‘izler-İlgisiz’ oldukları gözlemlenmiştir [sırasıyla;  $t(28) = 2.71, p < .05, d = .50$ ;  $t(28) = -1.85, p < .1, d = .40$ ]. Büyükannelerin pasif davranışlarında da önemli farklılıklar bulunmuştur. Büyükannelerin annelere kıyasla daha az ‘izler-İlgisiz’ oldukları ve daha fazla ‘flörtleşme’ ve ‘dikkat dağıtıcı davranışlar’ gösterdikleri görülmüştür [sırasıyla;  $t(31) = 2.6, p < .05, d = .46$ ;  $t(31) =$

---

<sup>1</sup> İletişim Bilgileri: [selinsalman@bilkent.edu.tr](mailto:selinsalman@bilkent.edu.tr)

-3.03,  $p < .01$ ,  $d = .43$ ,  $t(31) = -2.36$ ,  $p < .05$ ,  $d = .60$ ]. Büyükannelerin babalara kıyasla da daha az 'izler-ilgisiz' oldukları ve daha fazla 'flörtleşme' ve 'dikkat dağıtıcı davranışlar' gösterdikleri bulunmuştur [sırasıyla;  $t(28) = 2.0$ ,  $p < .10$ ,  $d = .48$ ;  $t(28) = -1.84$ ,  $p < .10$ ,  $d = .47$ ;  $t(28) = -1.85$ ,  $p < .10$ ,  $d = .40$ ]. Mevcut çalışma ile Minuchin'in (1974) aile sistemleri kuramı desteklenerek bireylerin aile içinde farklı ortamlarda farklı davranışlar sergileyebildikleri gösterilmiştir. Ayrıca aile dinamikleri çalışan araştırmacılar ve aile terapisi/danışmanlığı, pedagoji, çocuk ruh sağlığı, vb. alanlarda çalışan uygulamacılar için aile bireylerinin hem bireysel, hem ikili, hem de üçlü etkileşimleri bir arada gözlemleyi mümkün kılan standart bir ölçüm yöntemi önerilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Ortak ebeveynlik, gözlem, anne ve babalar, büyükanneler, üç aylık bebekler

**Konu Alt Alanları:** 02, 05

#### **Kaynakça**

- Fivaz-Depeursing, E., & Corboz-Warnery, A. (1999). *The primary triangle: A developmental systems view of fathers, mothers, and infants*. New York, NY: Basic Books.
- McHale, J. P. (1995). Coparenting and triadic interactions during infancy: The roles of marital distress and child gender. *Developmental Psychology, 31*, 985-996.
- McHale, J. P., Kazali, C., Rotman, T., Talbot, J., Carleton, M., & Lieberman, R. (2004). The transition to coparenthood: Parent's prebirth expectations and early coparental adjustment at 3 month postpartum. *Development and Psychopathology, 16*, 711-733.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

## İkinci Konuşma:

# **Romantik Seçimlerde Statüko Yanlılığı: Karar Alma Literatüründen Deneysel Bir Paradigmayı İlişki Çalışmalarına Uyarlama**

Gül Günaydın<sup>1</sup>

Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Emre Selçuk

Sabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Cansu Yılmaz

Eskişehir Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Cindy Hazan

Cornell Üniversitesi, İnsan Gelişimi Bölümü

Karar alma literatürüne göre, statüko yanlılığı—şu anki durumumuza değer verme ve bu durumu koruma isteği—günlük hayatta aldığımız pek çok kararı belirleyen önemli bir faktördür. Hangi bireysel emeklilik planını seçeceğimizden organ bağıışı yapıp yapmama konusundaki kararımıza, hangi yemeği yiyeceğimizden hangi ampulü alacağımıza kadar aldığımız pek çok kararda statüko neyse ondan yana seçim yaptığımız geçmiş araştırmalar tarafından gösterilmiştir. Mevcut araştırmada, karar alma literatüründe statüko yanlılığının etkilerini araştırmak için kullanılan deneysel bir paradigmayı romantik ilişkilerde bu önyargının rolünü ortaya çıkarmak için uyarladık. Böylelikle, romantik ilişkilerimizi bırakamamamızın bir nedeni statüko yanlılığı olabilir mi sorusuna cevap bulmaya çalıştık. Bu konuyu araştırmak için bir dizi çalışma yaptık (Günaydın, Selçuk, Yılmaz ve Hazan, 2018), konuşmamda bu çalışmalardan biri üzerinde duracağım. Bu çalışmada yeni tanıdığımız, hakkında ilk defa bilgi edindiğimiz bir kişinin bizim için statüko olduğu bir durum yaratmak istedik. Bunun için, romantik ilişkisi olmayan kadın katılımcılardan erkek katılımcılar tarafından doldurulan profil bilgilerini dikkatlice okumalarını ve bu kişilerden hangisiyle bir sonraki oturumda yüz yüze sohbet etmek istediklerine karar vermelerini istedik. Bu profillerden ikisi deneysel manipülasyonumuzu oluşturuyordu. Katılımcıları güvenilirlik ve zenginlik arasında bir ikilem içeren bu profillerden birini değerlendirmek üzere rastgele gruplara atadık. Bir grup katılımcı için profildeki kişi güvenilirirdi ama ekonomik durumu iyi değildi. Diğer grup içinse bu profil daha az güvenilirirdi ama ekonomik durumu görece daha iyiydi.

---

<sup>1</sup> İletişim Bilgileri: [gul.gunaydin@sabanciuniv.edu](mailto:gul.gunaydin@sabanciuniv.edu)

Daha sonra katılımcılar bir sonraki oturumda etkileşim partnerlerinin kim olacağına karar verdi. Bu aşamada çalışmayı yürüten asistan katılımcının incelediği profillere bakıp bir taneyi unutmuş gibi davrandı ve unutulmuş profili katılımcıya verdi. Dolayısıyla, katılımcıdan daha önce gördüğü ve seçtiği profil (statüko) ve henüz hiç görmediği, güya unutulmuş profil (alternatif) arasında seçim yapması istendi. Bulgular, ilk seçilen kişi (statüko) güvenilirse alternatifin güvenilir olduğu duruma göre daha çok katılımcının son kararında güvenilir kişiyi seçtiğini gösterdi. Diğer bir deyişle, katılımcıların kiminle karşılıklı oturup sohbet edeceklerini seçerken ilk seçimlerini değiştirmediklerini, statüko kimse ondan yana tercihlerini kullandıklarını bulduk. Bu çalışmanın desenini başka bir örnekte birebir tekrarladık ve yine aynı sonuç örneğini bulduk. Sonuçlarımız kişilerin ilişkilerinden vazgeçememelerinin bir nedeninin statüko yanlılığı olduğuna işaret ediyor. Ayrıca, karar alma literatürünün deneysel paradigmasının ikili ilişkilere uyarlanmasının ilişkilerdeki seçimlerin altında yatan süreçleri daha iyi anlamamıza katkıda bulunabileceğini gösteriyor.

**Anahtar kelimeler:** statüko yanlılığı, karar alma, romantik seçimler, deneysel desen

**Alt alanlar:** 02, 05

#### **Kaynakça**

Günaydın, G., Selçuk, E., Yılmaz, C. & Hazan, C. (2018). I have, therefore I love: Status quo preference in mate choice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44, 589-600. doi:

10.1177/0146167217746339

## Üçüncü Konuşma:

# **Farklı Anı Paylaşımlarında Sessel ve Fizyolojik Senkroninin İlişki Doymu ile İlişkisi**

Mehmet Harma<sup>1</sup>

Kadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Büşra Aktaş

İstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Yunus Bayramoğlu

The University of Alabama at Birmingham

Yakın ilişkilerin en önemli işlevlerinden biri olan “*hissedilen güvenliğin*” bizim için anlamlı olan diğeriyle sağlanması temel olarak iki yolla kazanılır: stresi baskılamaya yardım etme ve duyguların birlikte düzenlenmesi (Sbarra ve Hazan, 2008). Partnerin stresi baskılaması temel olarak diğer partnerin hissettiği stresi azaltmaya çabalaması sürecine işaret eder ve bir partnerden diğerine giden tek yönlü bir mekanizmadır. Duyguların birlikte düzenlenmesi ise her partnerin birbirinin psikolojik ve fizyolojik durumunu etkileyerek kişi için devam ettirilebilir psiko-fizyolojik model sunarak *gizli düzenleyicilik* rolü taşır (Hofer, 1994). Birlikte duygu düzenleme bir bakıma senkronik biyolojik ve psikolojik etkileşimlerin tezahürüdür. Kişiler için hayati problemlerden biri olan iç dünya ile dış dünyanın gerekliliklerinin dengelenmesi için de partner ile senkronik etkileşimler önemli bir adımdır. Senkronik etkileşimler ile gözlenebilecek bu birlikte düzenleme süreçleri farklı biçimlerde gözlenebilir. Her ne kadar erken dönemde bakım veren ile bebek arasındaki bu birlikte düzenleme süreçlerinin doğası ve işlevi sıklıkla çalışılmış olsa da (bkz. Feldman, 2007; Jaffe, vd., 2001) yetişkinlikte sistematik çalışmalara hala ihtiyaç vardır. Sunumun ilk yarısında yakın ilişkilerde birlikte düzenleme sürecinin bir göstergesi olabilecek senkronik etkileşimlerin farklı anı paylaşımlarında (ilişkideki olumlu, olumsuz ve nötr konular) nasıl gözlenebileceğine dair yöntemsel öneriler ve buna ilişkin veriler sunulacaktır. İkinci yarısında ise senkronik etkileşimler olarak kavramsallaştırılan sessel ve fizyolojik aktivitelerin ilişki doymu ile ilişkisi ele alınacaktır.

Çalışmada üniversite öğrencisi olan 73 çiftten ( $Ort_{yaş} = 23.76$ ,  $SS = 4.24$ ;  $Ort_{ilişki\ süresi} = 10.27$  ay,  $SS = 9.43$ ) ilişkilerindeki en mutlu oldukları anıyı, en çok tartıştıkları

---

<sup>1</sup> İletişim Bilgileri: [mehmet.harma@khas.edu.tr](mailto:mehmet.harma@khas.edu.tr)

konuyu ve bir dizi mürekkep lekesinde ne gördüklerini 10'ar dakika konuşmaları istendi. Katılımcılar farklı odalarda birbirleri ile kulaklıkla iletişim kurarken, sesleri dinamik bir mikrofon aracılığıyla kaydedildi. Bu sırada sempatik ve parasempatik sinir sistemi aktivasyonlarını gözlemek için Galvanik Deri Tepkiselliği ve Kalp ritim değişkenliği verileri Biopac BIONOMADIX sistemi (EDA & PPG) kullanılarak 100 Hz temelinde baş parmağa ve kulak memesine bağlanan elektrotlar aracılığı ile örneklendi. Yüksek kalitedeki ses kayıtları doğal konuşmadaki sıra-alışlar dikkate alınarak kodlandı ve her anı paylaşımı koşulu için sıra-alış temelindeki konuşmalar sayısal verilere dönüştürülerek zaman serileri oluşturuldu. Önceki benzer psiko-fizyoloji çalışmalarını temel alarak, fizyolojik ölçümler anı paylaşımında sıra-alış davranışına göre değil, zaman temelinde analiz üniteleri oluşturularak zaman serileri oluşturuldu ve hem sessel hem de fizyolojik zaman serisi modelleri her anı paylaşımı koşulu için hesaplandı. Bu zaman serileri arasındaki benzeşim onların standartlaştırılmış senkroni puanları olarak kaydedildi.

Konuşmanın ikinci yarısında bu hesaplanan senkronik puanlarının ilişki doyumu ile ilişkisi ele alınacaktır. Katılımcılardan laboratuvara gelmeden ilişki doyumlarını ölçmek ve anı paylaşımı koşullarındaki konuları önceden belirlemek için çevrim içi anketi doldurmaları istenmiştir. Zaman serisi modellerinden elde edilen çiftlerin farklı anı paylaşımı koşullarında senkroni puanlarının ilişki doyumu ile kısmi korelasyonlar ile test edilmiştir (ilişki süresi ve duygu durumu kontrol edildikten sonra). Sonuçlar olumlu konuşma koşulundaki ses senkronisinin ve galvanik deri tepkiselliği senkronisinin ilişki doyumunu olumlu yönde yordadığını göstermiştir ( $r = .26, p = .031$ ;  $r = .23, p = .042$ , sırasıyla).

Bu çalışma, özellikle yakın ilişki literatüründe kişilerarası senkronik etkileşimlerin farklı ölçülmesi konusunda yeni önerilerde bulunmaktadır. Bununla birlikte kavramsallaştırılan farklı biçimlerdeki senkroninin bir işlevi olarak ilişki doyumu ile ilişkisi test edilmiştir. Bağlanma yazınında birlikte düzenleme kavramının daha sistematik bir şekilde çalışılmasını kolaylaştırıcı yöntemler sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** eşdüzenleme, senkroni, ilişki doyumu, zaman-serileri

**Konu Alt Alanları:** 02, 05

### **Kaynakça**

- Feldman, R. (2007). Parent–infant synchrony: Biological foundations and developmental outcomes. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 340-345.
- Hofer, M. A. (1994). Hidden regulators in attachment, separation, and loss. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 192-207, 250-283.  
<http://dx.doi.org/10.2307/1166146>
- Jaffe, J. Beebe, B. Feldstein, S. Crown, C. L. & Jasnow, M. D. (2001). Rhythms of dialogue in infancy. Editör: W. D. Overton, *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 265, Volume 2.
- Sbarra, D. A., & Hazan, C. (2008). Coregulation, dysregulation, self-regulation: An integrative analysis and empirical agenda for understanding adult attachment, separation, loss, and recovery. *Personality and Social Psychology Review*, 12, 141-167. doi:10.1177/1088868308315702

## **Dördüncü Konuşma:**

### **Kitle Kaynak Şirketlerinden Çift Verisi Toplanması: Özdisiplin, Güven ve Özel Hayat İhlali İlişkisine Dair Bir Örnek**

Asuman Büyükcan-Tetik<sup>1</sup>

Sabancı Üniversitesi, Psikoloji Programı

Tila Pronk

Tilburg Üniversitesi, Sosyal Psikoloji Bölümü

Başta Amazon Mechanical Turk olmak üzere kitle kaynak şirketleri sosyal psikoloji alanında yoğun olarak kullanılmaktadır (Gosling, Vazire, Srivastava ve John, 2004). Örneğin, *Journal of Personality and Social Psychology* dergisinde 2015 yılının ilk 6 ayında yayınlanan makalelerin %40'ı en az bir adet Amazon Mechanical Turk çalışması içermiştir (Zhou ve Fishbach, 2016). Söz konusu artışa karşın, kitle kaynak şirketleri, büyük oranda katılımcılarının tek bir birey olduğu çalışmaları gerçekleştirmek için tercih edilmiştir. Bu konuşmada, kitle kaynak şirketlerinden biri olan Prolific kanalıyla çift verisi toplanan bir çalışma üzerinde durularak araştırma sorusu ve bulgularına dair teorik bilgi ve tartışmanın yanı sıra kullanılan yöntemin de artı ve eksileri ile birlikte tanıtılması amaçlanmaktadır.

Romantik ilişkilerde, birlikte olunan kişinin mesajlarının izinsiz bir şekilde okunması benzeri özel hayat ihlali davranışları yer alabilmektedir (Vinkers, Finkenauer ve Hawk, 2011). Söz konusu davranışlar, birlikte olan kişiler arasında gerginliklere ve düşük ilişki doyumuna neden olabilmektedir (Saffrey, Bartholomew, Scharfe, Henderson ve Koopman, 2003). Bu konuşmaya konu çalışmada; özdisiplin, birlikte olunan kişiye karşı güven ve özel hayat ihlali arasındaki ilişki çiftsel bir yaklaşımla incelenmiştir. Yalnızca aktöre dair değişkenlerin dikkate alındığı önceki çalışmalardan farklı olarak, bu çalışmada partnerin özdisiplin düzeyinin aktörün partnere karşı duyduğu güven düzeyi aracılığıyla aktörün özel hayatı ihlal davranışları ile bağlantısı olduğu öngörülmüştür. Prolific kitle kaynak şirketi aracılığıyla, 111 çift ve 52 bireyden veri toplanmıştır ( $N = 274$ ,  $Ort_{yaş} = 35,34$ ,  $SS_{yaş} = 10,77$ ). Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlılık Aracılık Modeli (APIMeM) kullanılarak gerçekleştirilen analizler aracılık modelimize dair beklentimizi desteklemiş, ayrıca yapılan açımlayıcı ek analizler ise özel hayatın

---

<sup>1</sup> İletişim Bilgileri: [asuman.buyukcan@sabanciuniv.edu](mailto:asuman.buyukcan@sabanciuniv.edu)

ihlali açısından gerek aktör gerekse partner özdisiplininin özel hayatı ihlal davranışları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir.

Bu konuşmada, özel hayat ihlali ile ilgili gerçekleştirdiğimiz çalışmamız örnek olarak sunularak, Prolific kitle kaynak şirketi aracılığıyla veri toplamanın da çiftlerle ilgili araştırmalarda kullanılabilir yöntemlerden biri olduğu gösterilecek, ayrıca veri kalitesinin artırılması için ön eleme, veri toplama ve veri temizliği aşamalarında dikkat edilmesi ve kontrol edilmesi gereken hususlara da değinilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Özel hayat ihlali, özdisiplin, güven, kitle kaynak şirketleri, Prolific

**Konu Alt Alanları:** 02, 05

#### **Kaynakça**

- Gosling, S. D., Vazire, S., Srivastava, S., & John, O. P. (2004). Should we trust web-based studies? A comparative analysis of six preconceptions about internet questionnaires. *American Psychologist, 59*, 93-104.
- Saffrey, C., Bartholomew, K., Scharfe, E., Henderson, A. J., & Koopman, R. (2003). Self-and partner-perceptions of interpersonal problems and relationship functioning. *Journal of Social and Personal Relationships, 20*, 117-139.
- Vinkers, C. D., Finkenauer, C., & Hawk, S. T. (2011). Why do close partners snoop? Predictors of intrusive behavior in newlywed couples. *Personal Relationships, 18*, 110-124.
- Zhou, H., & Fishbach, A. (2016). The pitfall of experimenting on the web: How unattended selective attrition leads to surprising (yet false) research conclusions. *Journal of Personality and Social Psychology, 111*, 493-504.

# Dezavantajlı kimliklerle başa çıkma: Ayrımcılık Deneyimlerine ve Çatışma Halindeki Çoklu Kimliklere Örnekler

Panel Başkanı: Dr. Yasin Koc<sup>1</sup>

Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Bu panelde, dezavantajlı ve çatışmalı kimlikler, bu kimliğe sahip bireylerin yaşadığı ayrımcılık deneyimleri ve son olarak bu kimliklerle başa çıkma yöntemlerine odaklanıyoruz. Sosyal Kimlik Kuramı (Tajfel & Turner, 1979) ve İki-Kültürlü Kimlik Entegrasyonu (Benet-Martinez & Haritatos, 2005) yaklaşımlarını temel aldığımız yedi çalışmada bu konuları eşcinsel erkek, liderlik pozisyonlarındaki kadınlar, başörtülü kadınlar gibi örneklerde niteliksel, korelasyonel ve deneysel yöntemler kullanarak inceledik. Temel olarak insanların birbiriyle çelişen kimlikleri nasıl deneyimlediğini ve yönettiğini, bunun iyi-olma durumları, kolektif eylem niyetleri ve işyerindeki başarıyla olan ilişkisini inceledik. Çalışmalarımız, kimliklerin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceğini ve kimlik çalışmalarında kesişimsel (intersectional) yaklaşımların önemini ortaya koymakla beraber, alanda çalışan STK'lar için de önemli veriler sağladı.

**Anahtar Kelimeler:** çoklu kimlikler, dindarlık, kimlik yönetimi, ayrımcılık,

**Konu Alt Alanları:** 03,06

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: \*y.koc@rug.nl

## Çatışma Halindeki Dini ve Cinsel Kimlikler

Dr. Yasin Koc\*

Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Dr. Joel Anderson

Avustralya Katolik Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Günümüzde, çoklu kimlik kavramına olan ilgi gittikçe artmaktadır. İnsanlar, ulusal, etnik köken, din, cinsellik, cinsiyet, meslek ve sosyal statünün bir kombinasyonu olarak birden fazla kimliğe sahiptir. Şimdiye kadar, sosyal psikologlar bu kimlikleri birbirinden ayrı tutmak mümkün gibi kuramsallaştırmış ve araştırmışlardı, ancak artık sosyal kimlikleri kesiştiğine ve birbirlerinden bağımsız olmadıklarına dair artan bir farkındalık var. Birden fazla sosyal kimlik kesiştiğinde, ya uyumlu bir şekilde birlikte çalışabilir ya da çatışma durumu gibi uyumsuz sonuçlara yol açabilir. Özellikle, İki-Kültürlü Kimlik Entegrasyonu (Bicultural Identity Integration) yaklaşımıyla yapılan araştırmalar, kültürel kimliklerin entegrasyonun iyi olma durumunu yordadığı, kimlik çatışmasının ise bireyler ve grup üzerinde bazı olumsuz psikolojik sonuçları olduğunu ortaya koymuştur. Bu durumda çoklu kimliklerde uyumu aramak ve uyumu artıracak çalışmalar yapmanın önemi artmıştır. Bu proje, İki-Kültürlü Kimlik Entegrasyonu ve Sosyal Kimlik Kuramından faydalanarak biri korelasyonel biri deneysel olmak üzere potansiyel olarak çelişen iki önemli kimliğin – cinsel ve dini kimliklerin- kesişimine bakmayı amaçlamaktadır. Gey-Hristiyan örneğinde, bu iki kimlik arasındaki çatışmanın hem dini hem de cinsel kimliğe yönelik utanç ve suçluluk duygusunu arttırdığı bulunmuştur. Gey-Müslüman örneğinde ise, değişen toplumsal normların, bu iki kimliğin uyumunu arttırdığı ve böylece iyi olma durumuna katkı sağladığı bulunmuştur. Sonuç olarak, bulgularımız, kimlik kategorilerinin birbirleriyle nasıl dinamik bir ilişkide olduklarını ve birbirlerini nasıl etkilediğine örnek teşkil etmektedir. Dahası, yüksek önyargıya maruz kalan kimliklerin (örneğin eşcinsel ve dindar erkekler) ruh sağlığı ve iyi-olma durumuna dair önemli bilgiler sağlamıştır.

**Anahtar Kelimeler:** çoklu kimlikler, eşcinsellik, dindarlık, kimlik yönetimi

**Konu Alt Alanları:** 03,06

\*y.koc@rug.nl

# Olumlu Başa Çıkma Yöntemleri Bağlamında Kadın-Lider Kimlik Entegrasyonu

Ayça Aksu\*  
Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Dr. Yasin Koc  
Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Liderlik vasıfları çoğunlukla erkeklik özellikleri ile ilişkilendirilir. Örneğin, bir kişinin lider olarak kabul edilmesi için, güçlü, otoriter, kararlı, tutkulu olması gerektiği düşünülür. Bu durumda, kadın liderler mesleki yaşamlarında cinsiyet kimlikleri nedeniyle bazı önyargılarla karşılaşabilirler. Sosyal Kimlik Kuramına göre, önyargıya maruz kalan kimliklerle başetmek için, bazı başa çıkma stratejileri geliştirebilirler. Bunların ilk akla gelen ve çoğu kadının kullandığı başa çıkma yöntemi cinsiyet kimliklerini bastırmaya yönelik yöntemlerdir. Ancak, cinsiyet kimliklerini bastırmanın kadın liderlerin profesyonel hayatlarında motivasyonunu ve iyi-oluş hallerini olumsuz etkilediğine dair bulgular vardır. Bu doğrultuda, bu nitel çalışma, kadın liderlerin kimlik çatışmalarıyla nasıl başa çıktıklarını, iyi-oluş hallerini korumak için uygulanabilir ve cinsiyet kimlikleriyle de uyumlu olan başa çıkma stratejilerini keşfetmeyi amaçlamıştır. Çeşitli sanayi sektörlerinde çalışan 10 kadın liderle yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılarak tamamlanmış ve veriler tematik analiz kullanılarak değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, kadın-lider kimliğine olan önyargılar karşısında izledikleri hem olumlu hem olumsuz başa çıkma stratejileri keşfedilmiş, ve bu bağlamda, kimlik entegrasyonu ve iyi-oluş halleri arasındaki ilişki tartışılmıştır. Böylelikle kimlik entegrasyonunu arttıracak stratejilerin keşfedilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca yapılacak olan deneysel çalışmalarda bu stratejilerin diğer çelişkili kimliklerin entegrasyonunda da uygulanabilirliğini tartışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** çoklu kimlikler, kimlik entegrasyonu, iyi-oluş hali, kadın liderler

**Konu Alt Alanları:** 03,06

\*a.aksu@rug.nl

## **Müslüman mı Feminist mi? Müslüman-Feminist Kimlik Entegrasyonu ve Kolektif Eylem Niyetleri**

S. Bengisu Akkurt\*

Kadir Has Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Prof. Russell Spears

Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Dr. Yasin Koc

Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Dr. Catia P. Teixeira

Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Müslüman ve feminist kimlikler, çoğunlukla birbiriyle uyumlu olarak algılanmayan, aksine çatışma içinde olan kimlikler olarak görülür. Lakin günümüzde, birçok iç ve dış gruplardan gelen önyargıya rağmen, kendini hem Müslüman hem de feminist olarak tanımlayan kadınların sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Bu projede iki çalışma yaparak, Müslüman kadınların, Müslüman-feminist kimlik entegrasyonunu yordayan faktörleri inceledik. İlk çalışmada, korelasyon yöntemi kullanarak dindarlık, dini sorgulama, feminizme yönelik tutum, feminist algısı ve Müslüman-feminist kadınlara aşinalık faktörlerinin Müslüman-feminist kimlik entegrasyonu ile ilişkisine baktık. Regresyon analizi sonuçlarına göre, dindarlık ve dini sorgulamanın, Müslüman-feminist kimlik entegrasyonu ile bir ilişkisi olmadığı, sadece feminizme yönelik tutum, feminist algısı ve Müslüman-feminist kadınlara aşinalık faktörlerinin kimlik entegrasyonunu anlamlı bir şekilde yordadığını bulduk. İlkinin bulgularına dayanarak geliştirilen ikinci çalışmada ise, deneysel yöntem kullanarak feminist bilginin kullandığı referansların (dini/seküler) kimlik entegrasyonunu nasıl etkilediğine baktık. Analiz sonuçlarına göre, feminist bilginin kullandığı referans İslami bilgiler olunca, Müslüman kadınların kimlik entegrasyonunun daha yüksek olduğunu bulduk, lakin bu durumun sadece Müslüman-feminist kadınlara aşinalığı düşük olan katılımcılar için geçerli olduğunu gördük. Ayrıca, her iki çalışmada, yüksek kimlik entegrasyonunun kolektif eylem niyetlerini yordadığı bulunmuştu. Sonuç olarak, birçok insanın çoklu kimliklere sahip olduğu bir devirde, kimlik uyumunun (çatışmanın aksine) bireylerin sağlığına olumlu etkisi olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada da, bu uyumu yordayan faktörleri bularak Müslüman kadınların Müslüman-feminist kimlik konusunda kimlik entegrasyonuna katkı sağlamaya çalıştık. Ayrıca entegrasyonun, Müslüman kadınları kolektif eyleme geçirecek önemli bir faktör olduğunu bularak, toplumsal konularda Müslüman kadınları mobilize etmek isteyen STK'lara önemli bir bulgu sunmuş olduk.

**Anahtar Kelimeler:** kimlik entegrasyonu, Müslüman, kadın, feminist, kimlik.

**Konu Alt Alanları:** 03,06

\*s.bengisuakkurt@gmail.com

## Müslüman Kadın Örnekleminde “Ayrıcalık Yoksunluğu” Ve İyi-Oluş Hali ile İlişkisi

Zeynep Doğan\*

İstanbul Şehir Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yasin Koc

Groningen Üniversitesi  
Sosyal Psikoloji Bölümü

Dezavantajlı gruplar için ayrımcılık ve iyi oluş halinin ilişkisi akademik çalışmalarla büyük ölçüde ortaya konulmuştur. Fakat, dezavantajlı gruplar için açık ayrımcılığa göre fark edilmesi çok da kolay olmayan farklı bir ayrımcılık türü olan “ayrıcalık yoksunluğu” alanında araştırmalar oldukça azdır. Ayrıcalık yoksunluğu, yüksek statü gruplara farkında olmadan avantaj sağlayan, düşük statülü gruplara ise yine farkında olmadan dezavantajlar getiren ancak ayrımcılık kadar önemseyen bir kavramdır. Örneğin, medyada ya da sosyal hayatta çok ya da hiç temsil edilememe ya da yanlış ve basmakalıp temsil edilme: Başörtülü TV karakterlerinin yaşlı kadınlar olması ya da Kürt karakterlerin sadece aşiret üyesi olması gibi. Yakın zamanda yapılan bir çalışmaya göre, hayatımızda bu kadar yaygın ve müphem olmasına rağmen, ayrıcalık yoksunluğunun en az açık ayrımcılık deneyimleri kadar iyi-olma durumunu olumsuz etkilediği bulunmuştur. Bu bağlamda, biri korelasyonel biri deneysel olmak üzere iki araştırma çalışması ile Türkiye’deki Müslüman kadın örneklemini üzerinden ayrıcalık yoksunluğu, açık ayrımcılık ve iyi oluş halinin ilişkisini araştırdık. İlk çalışmada, örneklemimizi “görünür” Müslüman kadınlar (başörtülü kadınlar) ve “görünür olmayan” Müslüman kadınlar (başörtülü olmayan kadınlar) olarak iki gruba ayırdık. Araştırmamızın sonucunda ayrıcalık yoksunluğunun başörtülü olan kadınlarda daha güçlü olduğunu dolayısıyla daha düşük iyi oluş halini öngördüğünü bulduk. İkinci çalışmada ise, ayrıcalık yoksunluğunu manipüle ederek (azalan ya da sabit kalan ayrıcalık yoksunluğu durumları) iyi oluş haline etkisini test ettik. Kendilerinin daha çok temsil edildiğini okuyan ve daha az ayrıcalık yoksunluğu yaşayan kadınların iyi-olma durumunun, sabit kaldığını okuyanlara göre daha iyi olduğunu bulduk. Ve ayrıcalık yoksunluğu hesaba katıldığında, açık ayrımcılık deneyimlerinin iyi-olma durumuna bir etkisi olmadığını gördük. Sonuç olarak, çalışmamız hem dezavantajlı kimliklerin iyi-olma durumunun önündeki engellere dair bulgular sunmuş hem de ayrımcılık ve ayrıcalık yoksunluğu araştırmalarına katkı sağlamıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Müslüman kadın, başörtüsü, ayrıcalık, ayrımcılık, kimlik

**Konu Alt Alanları:** 03,06

[\\*zeynepdogan98@std.sehir.edu.tr](mailto:*zeynepdogan98@std.sehir.edu.tr)

**Panel Başlığı:** Sosyo-Politik Tutumlarda İdeolojilerin ve Duyguların Rolü: Türkiye’den Bazı Çalışmalar

**Panelistler:** Gülden Sayılan, Fatih Bayrak, Beril Türkoğlu, Nevin Solak, Leman Korkmaz

**Panel Başkanı:** Nevin Solak

## **Sosyo-Politik Tutumlarda İdeolojilerin ve Duyguların Rolü: Türkiye’den Bazı Çalışmalar**

Nevin Solak<sup>1</sup>

TED Üniversitesi

Bu panel, sosyo-politik tutumların anlaşılmasında ideolojilerin ve duyguların rolüne işaret eden araştırmalardan bir derleme sunacaktır. Bu derlemede, sosyal ve politik psikoloji alanında Türkiye’de yapılmakta olan ve çeşitli kuramsal arka planlardan (sosyal kimlik kuramı, sistemi meşrulaştırma kuramı, ikili süreç modeli, Yale yaklaşımı vb.) beslenen çalışmalara değinilecektir. Bu doğrultuda, ilk üç sunumda sosyo-politik tutumların ideolojilerle ilişkisi gösterilecektir. *İlk* sunumda, politik psikoloji alanının önemli bir kuramı olan ikili süreç modeli bağlamında, muhafazakarlık ve tehdit algısı ilişkisi incelenecek ve alanyazında kendine önemli bir yer bulmuş olan bu ilişkinin doğası sorgulanacaktır. *İkinci* sunumda, sahte haberleri paylaşanların kimler olduğuna ve hangi sosyo-politik ideolojilere sahip olduklarına odaklanılacaktır. Bunun için 31 Mart 2019 Türkiye Cumhuriyeti yerel seçimleri bağlamında sosyal medya hesaplarından (twitter ve facebook) seçimlerle ilgili paylaşılan haberlerle ilgili bulgular sunulacaktır. *Üçüncü* sunumda ise, siyasi kimliklerin oyverme davranışındaki rolü, 2017 anayasa değişikliği referandumundan hemen önce yapılan KONDA Barometre çalışması bağlamında incelenecektir. Sonuçlar, sağ kanat yetkecilik ve gelir seviyesine bağlı sosyal eşitsizlikler konularına odaklanılarak tartışılacaktır. Dördüncü ve beşinci sunumlarda ise sosyo-politik tutum ve değerlendirmelerdeki duygu süreçlerine dikkat çevrilecektir. Buna göre, *dördüncü* sunumda, sistemi meşrulaştırma ve kolektif eyleme katılma isteği arasındaki ilişkide öfke ve suçluluk duygularının aracı rolünün duygu ifadesinin bastırılması tarafından düzenlendiği gösterilecektir. *Son* sunumda ise, Yale Yaklaşımı temel alınarak, Sur’daki kamulaştırma sürecine odaklanılacak, mesajın kaynağı, mesajın odağı ve alıcıya ait

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [nevin.solak@tedu.edu.tr](mailto:nevin.solak@tedu.edu.tr)

özelliklerden etnik-Türk kimliği ile özdeşleşme ve Sur'un kamulaştırılmasının meşruiyetine ilişkin algı değişkenlerinin kolektif suçluluk ve mesajın değerlendirilmesi üzerindeki etkisi ortaya konulacaktır. Türk kimliği ile özdeşleşme düzeyi yüksek ve Sur'un kamulaştırılmasını meşru gören katılımcıların daha düşük düzeyde kolektif suçluluk hissetmesi ve bölge halkından gelen mesajı daha yanlı değerlendirmesi mesaj kaynağı, odağı ve alıcıya ait özelliklerin birlikte değerlendirilmesinin önemi açısından tartışılacaktır. Sosyal ve politik psikoloji alanındaki ideolojiler ve duygular ilgili geniş yelpazedeki alanyazını entegre eden bu panel, özellikle de Türkiye'deki çeşitli sosyo-politik tutumların altında yatan süreç ve mekanizmaların anlaşılmasına ışık tutmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyo-politik tutum, ideoloji, duygular, kimlik, politik psikoloji

**Konu Alt Alanları:** 01, 06

## Sunum 1

# Tehdit Yönelimi ve Muhafazakarlık Arasındaki İlişkiyi Yeniden Düşünmek

Güliden Sayılan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi<sup>1</sup>

Banu Cingöz-Ulu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Christopher Weber, University of Arizona

Tehdit algıları ideolojik sistemlerin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. İkili Süreç Modeli muhafazakâr inanç yapılarının kişilerin dünyayı tehlikeli ve tehdit edici ve/veya rekabetçi ve hiyerarşik olarak görme eğilimlerinden kaynaklandığını iddia etmektedir. Tehdit içerikli dünya görüşleri ve ideolojik yönelim arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma, nedensel etkileri tanımlamak amacıyla yapısal eşitlik modellemesini potansiyel sonuçlar çerçevesiyle birleştiren bir teknik olan “nedensel aracılık” tekniğini temel almaktadır. İki set halinde toplanan verilerden elde edilen bulgular muhafazakarların daha fazla tehdit altında olduğu fikrini sorgulayan, tehdit ile ideoloji arasındaki karmaşık, hatta sezgisel bir ilişkiye işaret etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Dünya Görüşü, Tehdit, Muhafazakarlık, İdeolojik Yönelim

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [gsayilan@ybu.edu.tr](mailto:gsayilan@ybu.edu.tr)

## Sunum 2

# Kim Bu Sahte Haberleri Paylaşanlar? Sahte Haber Paylaşımının Psikolojik Yordayıcıları

Fatih Bayrak, Başkent Üniversitesi<sup>1</sup>

Sami Çoksan, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Albina Sıla Akarsu, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Güliden Sayılan, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Teknolojinin gelişim hızındaki dramatik artışla birlikte ortaya çıkan olgular, sosyal ve politik yaşam üzerinde pek çok yönden etkili olmuştur. Bu olgulardan biri de bilginin miktarında ve dolaşım olanaklarında büyüme, bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması ve erişilebilirliğin artmasıdır. Öte yandan, iletişimde taşınan bilgiler her zaman gerçekliğe paralel nitelikte olmayabilmektedir. Dolayısıyla teknolojiye gelişmeyle birlikte hatalı bilgilerin taşınması da daha kolay hale gelmiştir. Günümüzdeki iletişim kanallarından belki de en büyüğünü sosyal medya oluşturmaktadır. Öte yandan sosyal medyada yayılan bilgilerin kaynağının bilinmezliği ve sahte haberlerin (*fake news*) paylaşımı söz konusu olabilmektedir. Sahte haberler konusu alanyazında çoğunlukla medya ve iletişim alanlarında çalışılmaktadır. Bu çalışmada ise sahte haberleri paylaşanların kimler olduğu ve nasıl özelliklere sahip oldukları sorularına sosyal psikolojik değişkenler üzerinden yanıtlar aranması hedeflenmiştir. Bu amaçla çalışmada katılımcıların 31 Mart 2019 Türkiye Cumhuriyeti yerel seçimleri döneminde sosyal medya hesaplarından (twitter ve facebook) seçimlerle ilgili paylaştıkları haberler arşivlenmiş ve katılımcıların çeşitli psikolojik özellikleri öz bildirim ölçekleri aracılığıyla ölçülmüştür. Böylece sosyal medyada paylaşılan sahte haberler ve psikolojik özellikler arasındaki olası ilişkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca sosyal medyada karşılaşılan bir haberin doğru olup olmadığını sorgulama eğilimini ölçmek amacıyla Sahte Haberleri Sorgulama Ölçeği oluşturulmuş ve analitik düşünme, parti aidiyeti, etnik kökenle özdeşim, sosyal baskınlık yönelimi, sağ kanat yetkeliği, dünya görüşleri, komplo teorilerine inanç, gruplararası tehdit algısı ve sosyodemografik değişkenler ile arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda sosyal baskınlık yönelimi, sağ kanat yetkeliği ve komplo teorilerine inanç değişkenlerinin bir haberin sahte olup olmadığına yönelik sorgulamayı yordamadığı öte yandan

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [fatihbayrak@baskent.edu.tr](mailto:fatihbayrak@baskent.edu.tr)

sezgisel ve analitik düşünme stillerinin haberleri sorgulamayı yordadığı görülmüştür. Sonuç olarak, sahte haberleri sorgulama ve paylaşma eğilimlerinin ardında yatan motivasyonlar sosyal psikolojik bir perspektifle ele alınarak alanyazına özgün katkılar sunulmuştur. Gelecekteki araştırmalar için yol gösterici olabilecek ve yeni araştırma sorularının üretilmesinde faydalı olabilecek bulgular elde edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Sahte Haberler, Sosyal Medya, Sezgisel ve Analitik Düşünme, Komploteorilerine İnanç, İdeolojik Yönelim

### Sunum 3

## Oy Verme Davranışlarının Sosyal Eşitsizlikler ve Dindarlık Bağlamında İncelenmesi

Beril Türkoğlu<sup>1</sup>

Ankara Medipol Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı sosyal eşitsizliklerin ve dindarlığın oy verme davranışları ve otorite algısı üzerindeki etkisini kısa bir veri sunumu üzerinden ortaya koymaktır. Bu kapsamda, 2017 anayasa değişikliği referandumundan hemen önce KONDA araştırma şirketi tarafından Türkiye'nin tüm bölgelerinden temsili örnekleme yoluyla elde edilmiş örneklem verileri kullanılmıştır. 3357 kişinin katılım gösterdiği araştırmada, katılımcıları önceki ve gelecekteki oy verme davranışlarının ile Türkiye'deki toplumsal güç/otoriteye yönelik beklentilerinin, gelir dilimleri ve dindarlık seviyeleri ile olan ilişkisi incelenmiştir. Multinomial Logistik Regresyon ile yapılan analizin sonuçlarına göre, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Recep Tayyip Erdoğan'a oy veren vatandaşların boş oy veren vatandaşlara göre, ekonomik durumlarından görece memnun oldukları, alt orta sınıf gelir diliminden geldikleri ve ülkedeki gücün tek otorite yerine vatandaşta olması gerektiğine inandıkları görülmüştür. Selahattin Demirtaş'a oy veren vatandaşların ise daha çok lidere itaat tutumları düşük ve inançlı ama dinin gereklerini yerine getirmeyen bir profilde oldukları görülmüştür. Ekmeleddin İhsanoğlu'na oy vermeyenlerin ise, gelir düzeyi olarak yeni-orta sınıfı yansıttıkları ve bu kişilerin boş oy vermeye yöneldikleri görülmüştür. Sonuçlar, sağ kanat yetkecilik ve gelir seviyesine bağlı sosyal eşitsizlikler bağlamında tartışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Oy Verme, Sosyal Eşitsizlik, Dindarlık, Gelir Seviyesi

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [turkoglu.beril@gmail.com](mailto:turkoglu.beril@gmail.com)

## Sunum 4

# Sosyal Değişime Bir Engel Olarak Duygu İfadesinin Bastırılması: Sistemi Meşrulaştırma, Duygu Düzenleme ve Kolektif Eylem Arasındaki İlişkiler

Nevin Solak<sup>1</sup>, TED Üniversitesi

Maya Tamir, The Hebrew University of Jerusalem

Nebi Sümer, Sabancı Üniversitesi

John T. Jost, New York University

Eran Halperin, The Hebrew University of Jerusalem

Sistemi meşrulaştırma kuramı üzerine yapılan son yıllardaki çalışmalar, mevcut düzenin meşrulaştırılmasının negatif duyguları azalttığını ve bunun da daha az kolektif eyleme katılıma sebep olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada, sistemi meşrulaştırma ve kolektif eylem arasındaki ilişkide negatif duyguların aracı rolünün, kişilerin duygu ifadelerini bastırma eğilimine bağlı olabileceği ileri sürülmüştür. Bu hipotez, Türkiye'nin ve İsrail'in farklı sosyo-politik bağlamlarında test edilmiştir. İki korelasyonel çalışmada (Çalışma 1-2) ve iki deneysel çalışmada (Çalışma 3-4), sistemi meşrulaştırma ve kolektif eyleme katılma isteği arasındaki ilişkide öfke (Çalışma 1-2-3) ve suçluluk (Çalışma 4) duygularının aracı rolünün duygu ifadesinin bastırılması tarafından düzenlendiği bulunmuştur. Söz konusu bulgular, duygu ifadesinin bastırılmasının sistemi düşük düzeylerde meşrulaştıranlarda bile kolektif eyleme katılıma zarar verdiğini göstermektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Sistemi Meşrulaştırma, Duygu Düzenleme, Kolektif Eylem, Öfke, Suçluluk

## Sunum 5

---

<sup>1</sup> İletişim Kurulacak Kişi: [nevin.solak@tedu.edu.tr](mailto:nevin.solak@tedu.edu.tr)

## **Kimin Ne Söylediği Verilen Bilgiye Yönelik Değerlendirmeyi ve Kolektif Suçluluğu Etkiler mi?**

Leman Korkmaz, Başkent Üniversitesi<sup>1</sup>

Dicle Rojda Tasman, Başkent Üniversitesi

Bu araştırmada, Sur'daki kamulaştırma sürecine odaklanarak, mesajın kaynağı, mesajın odağı, etnik-Türk kimliği ile özdeşleşme ve Sur'un kamulaştırılmasının meşruiyetine ilişkin algı olmak üzere alıcıyla ilgili faktörlerin, kolektif suçluluk ve mesajın değerlendirilmesi üzerindeki etkisini incelemeyi amaçladık. Üç yüz kırk yedi etnik-Türk katılımcıdan oluşan örnekleme, “fail bakış açısı ve fail odaklı”, “fail bakış açısı ve mağdur odaklı”, “mağdur bakış açısı ve mağdur odaklı” ve “mağdur bakış açısı ve fail odaklı” olmak üzere dört seçkisiz gruba atadık. Mesajın değerlendirilmesine yönelik bulgulara baktığımızda, etnik-Türk kimliği ile özdeşleşme düzeyleri yüksek katılımcıların mağdurun hem fail hem de mağdur odaklı anlatımını daha yanlı bulduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Sur'un kamulaştırılmasını meşru gören katılımcılar, mağdurun mağdur odaklı açıklamalarını daha yanlı değerlendirmişlerdir. Diğer bir ifadeyle bulgular, Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki mağdur kişilerden gelen bilgilerin, Türk kimliği ile özdeşleşme düzeyi yüksek ve yaşanan mağduriyetin meşru olduğunu düşünen etnik-Türk kişiler tarafından daha yanlı algılanabileceğini göstermiştir. Kolektif suçluluğa ilişkin bulgular ise, mesaja ilgili yarattığımız koşulların anlamlı etkisine işaret etmezken, etnik-Türk kimliği ile daha yüksek düzeyde özdeşleşen ve Sur'un kamulaştırılmasını meşru gören katılımcıların daha düşük düzeyde kolektif suçluluk hissettiklerini göstermiştir. Mesaja yönelik değerlendirme ve kolektif suçlulukla ilgili bulguları birlikte değerlendirdiğimizde, gruplararası çatışma çözümüne yönelik müdahale programları ve tutum değişimi çalışmalarında mesaj kaynağı, odağı ve alıcıya ait özelliklerin birlikte değerlendirilmesinin önemli olduğu görülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Kolektif Suçluluk, Mesajın Değerlendirilmesi, Meşruiyet Algısı, İç-Grupla Özdeşleşme

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [lemankorkmaz@yahoo.com](mailto:lemankorkmaz@yahoo.com)

## Panel Genişletilmiş Özeti

### Krizdeki Psikolojicyi Kurtarabilecek Yeni Girişimler: Sorunlar, Olanaklar

Dr. Öğretim Üyesi Zuhâl  
Yeniçeri  
Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü  
[zuyen@baskent.edu.tr](mailto:zuyen@baskent.edu.tr)  
+90533 816 27 42

Dr. Öğretim Üyesi Sinan  
Alper  
Yaşar Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü  
[sinan.alper@yasar.edu.tr](mailto:sinan.alper@yasar.edu.tr)  
+90533 353 30 88

Dr. Öğretim Üyesi İlker  
Dalgar<sup>1</sup>  
Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü  
[ilkerdalgarg@gmail.com](mailto:ilkerdalgarg@gmail.com)  
+90532 716 40 58

Bugün alanda çalışan araştırmacıların çoğunluğunun üzerinde uzlaştığı üzere psikoloji bilimi bir krizle yüz yüzedir. Yayınlanmış araştırma sonuçlarının ne kadarının güvenilir ve gerçek olduğunu bilemiyoruz, ancak “Reproducibility Project” (2015) ve “Many Labs” (2014) gibi geniş katılımlı ve istatistiksel olarak güçlü “tekrarlanabilirlik” çalışmalarına göre yayınlanmış psikoloji çalışmalarının büyük bölümünün tekrarlanmadığı, bu nedenle de güvenilemez oldukları iddia edilmektedir. Genel bir psikoloji kuramının bulunmamasının yanı sıra bilimsel yöntemin esnek kullanılması, bilimsel araştırma pratiklerinde gerekli katılık ve özenin gösterilmemesi, araştırma ve analitik yöntemlerin hem yeterince bilinmemesi hem de farkında olarak ya da olmadan yanlış ve eksik kullanılması, bulguların paylaşılmasında belli standartların bulunmaması, raporlamada bırakılan boşluklar, basım yanlılığı--publication bias-- ve bütün bu eksikliklerin kötüye kullanılması kriz tartışmalarında öne çıkmaktadır. Psikolojinin genel bir kuramının olmaması, bir etkinin yeniden üretilebildiği ya da üretilemediği ya da tekrarlanmadığı koşullarda sorunun nereden kaynaklandığına dair tartışmalarımızı sınırlandırmaktadır. Yine de kriz öncesi ve hala büyük ölçüde devam eden bilimsel araştırma pratikleri incelendiğinde araştırmaların yeterince açık ve şeffaf yürütülmemesinin ve uygulanan araştırma ve analitik yöntemlerdeki eksikliklerin (çoğunlukla sıfır hipotez önem testi--null hypothesis significance testing-- yaklaşımının yanlış anlaşılması ve kullanılması ile ilişkili olduğu iddia edilmektedir) karşılaştığımız krizde önemli rolleri olduğu iddia edilebilir. Bu panelde krizi aşmak için öne çıkan birbirleriyle bağlantılı üç yaklaşım, açık bilim--open science--, yeni makale basım yöntemleri (ön kayıt--preregistration-- ve kayıtlı rapor--registered report--), ve açık veri--open data-- paylaşımı ele alınacaktır. Zuhâl Yeniçeri konuşmasında bilimsel bilgi üretiminin temel özelliklerini bilim felsefesi açısından ve katı ve özenli bilimsel araştırma pratiklerinin öne sürülen standartlarını açık bilim açısından ele alacaktır. Bilimsel bilgi üretiminde eksik bırakılan ya da göz ardı edilen pratiklerin yaşanan

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [ilkerdalgarg@gmail.com](mailto:ilkerdalgarg@gmail.com),

krizle ilişkisi tartışılacaktır. Sunumda bilimsel bilgi üretiminde tekrarlanabilirlik ve yeniden üretilebilirlik özelliklerinin öneminin altı çizilerek alandaki krize sebep olan unsurlar tartışılacaktır. Açık bilimin krizi aşmak ve daha iyi bilimsel araştırma pratiklerine ulaşmak için potansiyel katkısı işlenecektir. Sinan Alper konuşmasında tekrarlanabilirlik ve yeniden üretilebilirlik problemlerini ve yaşanan krizi akademik teşvik standartları ve basım yanlılığı açısından ele alacaktır. Bu bağlamda Alper konuşmasında krizin nedenlerinden olan basım yanlılığının yol açtığı istatistiksel olarak anlamlı sonuç bulmak için uygulanan yöntemleri engelleme potansiyeli olan iki makale yazım formatını inceleyecektir. Önkayıt ve kayıtlı rapor diye adlandırılan yöntemlerin detaylı bir şekilde inceleyeceği konuşmada, veri toplamadan çalışmanın dondurulmasının yararları ve yayım sürecinin daha titiz hale gelmesi için ortaya çıkardığı olanaklar tartışılacaktır. İlker Dalgı konuşmasında söz konusu krizi araştırma verileri bağlamında ele alacaktır. Bilimsel araştırmada toplanan verinin işleme yöntemlerinden kaynaklanan sorunların krize etkisi incelenecek ve analitik yöntemde güncel yaklaşımlar tartışılacaktır. Veri yönetimi açısından verilerin açık platformlarda paylaşımı ile ilgili politikaları ve standartları inceleyeceği konuşmasında Dalgı, açık veri için uygun araçları ele alacaktır. Ayrıca konuşmada verilerin paylaşılmasının araştırmacıların bilimsel araştırma pratiklerinde daha özenli yöntemleri belirleme ve uygulama potansiyelini artıracak olması ve bilimsel bilginin yeniden üretilebilirlik testlerine olanak vermesi açısından önemi tartışılacaktır. Son olarak, özellikle Türkiye gibi bilimsel araştırmaya ayrılan kaynakların kısıtlı olduğu ülkelerde açık verinin yaygınlaşmasının kaynak yetersizliğinin ortaya çıkardığı sınırların bazılarını aşmak açısından değeri tartışmaya açılacaktır. Sonuç olarak, üç konuşmacı psikolojide tartışılan güncel krizin araştırma ve analitik yöntem açısından olası unsurlarını inceleyerek bilimsel araştırma pratiklerinde iyi ve özenli etkinliklerin değeri ve yöntemleri ele alınacaktır. Bunlardan açık bilim, yeni makale yazım yöntemleri ve yeni veri yönetimi yöntemleri ayrıntılı olarak tartışmaya açılacaktır.

*Anahtar kelimeler:* Metabilim, tekrarlanabilirlik, yeniden üretilebilirlik, açık bilim, önkayıt, kayıtlı rapor, açık veri

**Alt alan: 05**

## Sunum Özetleri

### Krizdeki Psikolojiyi Kurtarabilecek Yeni Girişimler: Açık Bilim

Dr. Öğretim Üyesi Zuhal Yeniçeri<sup>1</sup>  
Başkent Üniversitesi  
zuyen@baskent.edu.tr

Bilimsel yaklaşım, akıl yürütme yoluyla ulaşılan ve rasyonel geçerliliğe sahip bilginin gözlem ve deney yoluyla sınanması gerektiğini ileri süren yaklaşımdır (Erkuş, 2019). Bilimsel bilginin temel birtakım evrensel standartları bulunmaktadır: (1) gözlenebilirlik, (2) ölçülebilirlik, (3) yanlışlanabilirlik, (4) iletilebilirlik, ve (5) tekrarlanabilirlik (replicability). Bilimin üst üste yığılarak ilerlemesi ve sürekli yenilenen teknolojinin sağladığı yeni imkanlar sayesinde, söz konusu standartların sağlanması her geçen gün daha da kolay olmaktadır. Örneğin, internet sayesinde üretilen bilimsel bilginin iletilebilirliği; Python ve R gibi yeni yazılımların, programlama dillerinin üretilmesiyle birlikte bilgilerin *yeniden üretilebilirliği* (reproducibility) olanakları artmış ve hızlanmıştır. Bilimsel bilgi üretiminin ve teknolojinin ilerlemesi, bilimsel standartlarda ve dolayısıyla bilimin tekrarlanabilirlik ilkesinin ölçülebilmesi için de olanaklar sağlamaktadır. *Tekrarlanabilirlik* (replicability) ilkesi, bir araştırmacı tarafından üretilen bilimsel bilginin, diğer araştırmacılar tarafından tekrarlanabilir olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bir bilimsel bilginin mümkün olduğunca aynı araştırma yöntemi ve veri toplama araçları kullanılarak aynı koşullarda yeniden test edilmesi bilginin güvenilirliğini artıran ve bu nedenle de bilimi diğer bilgi kaynaklarından daha “değerli” kılan koşuldur. Bilimsel bilginin tekrarlanabilir olmasının yanı sıra *yeniden üretilebilir* olması da –diğer bir ifadeyle, araştırmada elde edilen verinin başka araştırmacılar tarafından yeniden analiz edilebilmesi– önemlidir. Bir araştırmadan elde edilen bilgi yeniden üretilebilir değilse, o bilginin tekrarlanabilir olması da beklenemez (Epskamp, 2019). Bilimsel bilginin tekrarlanabilirlik ve yeniden üretilebilirlik standartlarının önkoşulu ise şeffaflıktır. Bilimsel bilginin üretilme sürecinin (yöntemin, veri toplama araçlarının, verinin) şeffaf olması gerekmektedir. Tekrarlama çalışmalarından elde edilen sonuçlar, genel olarak bu alanda üretilen bilginin istatistiksel gücünün sanılandan düşük olduğuna işaret etmektedir. Örneğin, yaklaşık 8000 araştırma makalesinin incelenmesi sonucu psikoloji bilimindeki ortalama istatistiksel gücün %36 olduğu ve araştırmaların sadece %8’inin yeterli güce sahip olduğu görülmektedir (Stanley, Carter ve Doucouliagos, 2018). Bu sunumun amacı, yöntem krizi yaşayan psikolojinin bu krizden olumlu

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: zuyen@baskent.edu.tr

kazanımlarla çıkabilmesi için önerilen “açık bilim” girişiminin aktarılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle yukarıda bahsedilen krizin tartışılan temel nedenlerinden bahsedilmesi ve ardından çözüme yönelik çabaları ile bu çabaların bir sonucu olarak ortaya çıkan açık bilimin ne olduğunun anlatılması planlanmaktadır.

*Anahtar kelimeler:* Bilimin standartları, bilimsel yöntem, tekrarlanabilirlik, yeniden üretilebilirlik, açık bilim

#### Kaynaklar

Epskamp, S. (2019). Reproducibility and replicability in a fast-paced methodological world. *Advances in Methods and Practices in Psychological Sciences*, 2(2), 145-155.

Erkuş, A. (2019). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci (6. baskı)*. Ankara: Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.

Stanley, T. D., Carter, E. C. ve Doucouliagos, H. (2018). What meta-analyses reveal about the replicability of psychological research. *Psychological Bulletin*, 144(12), 1325-1346.

## **Krizdeki Psikolojiyi Kurtarabilecek Yeni Girişimler: Önkayıt ve Kayıtlı Rapor**

Dr. Öğr. Üyesi Sinan Alper<sup>1</sup>  
Yaşar Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yakın zamanda psikoloji literatüründe tekrarlanabilirlik (replicability; aynı sonucun farklı çalışmalarda da elde edilmesi) ve yeniden üretilebilirlik (reproducibility; aynı verinin farklı araştırmacılarla yeniden analizinde aynı sonucun elde edilmesi) sorunu sık sık tartışılmaya başlanmış, bu problemin psikoloji bulgularının güvenilirliğine önemli ölçüde gölge düşürdüğü iddia edilmiştir. Bu sorunun ana kaynaklarından biri akademik dergilerin istatistiksel olarak anlamlı çıkan sonuçları basıp, anlamlı çıkmayanlara aynı değeri vermemesi şeklinde özetlenebilecek basım yanlılığıdır (publication bias). Bu yanlılıktan dolayı araştırmacılar istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar bulmaya odaklandıklarından, araştırma sürecinde bu sonucu üretebilecek şekilde bilinçli veya bilinçsiz kararlar almakta, bu kararlar da önceden planlanmamış (dolayısıyla tesadüf eseri ortaya çıkma ihtimali yüksek) ve/veya açıkça raporlanmamış olduğundan, bu bulguların tekrarlanması veya yeniden üretilmesi zorlaşmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için yakın zamanda önkayıt (preregistration) ve kayıtlı rapor (registered report) isimli makale yazım formatları kullanılmaya başlanmıştır. Önkayıt işleminde araştırmacılar veri toplamaya başlamadan önce bağımsız bir platformda araştırma desenlerini, hipotezlerini ve analizi tam olarak nasıl yürütecekleri (hangi analiz tekniği kullanılacak, hangi katılımcılar analiz dahil edilecek, değişkenler nasıl hesaplanacak vb.) önceden kamuya açık şekilde kayıt edilmekte, bu kayıtlar da sonrasında değiştirilememektedir. Böylece araştırmacılar sonucun anlamlı çıkması için planlarını sonradan değiştirmediklerini ispatlayabilmektedirler. Kayıtlı raporda ise aynı araştırma planı doğrudan bir dergiye gönderilmekte, o dergiden önkabul alındığı takdirde veri toplanıp araştırma tamamlanmakta ve çıkan sonucun ne olduğundan bağımsız olarak kesin olarak o dergide basılmaktadır. Bu tekniklerin neden önemli olduğu, araştırma sırasında hangi sorunları çözdüğü, basım yanlılığını nasıl çözebileceği, yazarlar için ne tarz avantajlar sağladığı ve bu formatlara getirilen eleştiriler ve bu eleştirilere yanıtlar ayrıntılı tartışılacaktır.

*Anahtar kelimeler:* Makale yazımı, önkayıt, kayıtlı rapor, tekrarlanabilirlik

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: sinan.alper@yasar.edu.tr

## Krizdeki Psikolojiyi Kurtarabilecek Yeni Girişimler: Açık Veri Paylaşımı

Dr. Öğretim Üyesi İlker Dalgar<sup>1</sup>  
Başkent Üniversitesi  
ilkerdalgarg@gmail.com

İki binli yılların ikinci on yılında genel olarak psikolojide ancak özel olarak sosyal psikolojide yaşanan krizin artık gizlenmesinin mümkün olmadığını gösteren tartışmalar yaşandı. Krize yol açan bilimsel pratiklere yönelik eleştiriler yeni ortaya çıkmadı. Ancak geniş katılımlı “tekrarlanabilirlik” çalışmalarından sonra alanda üretilen bilginin büyük ölçüde tekrarlanmadığı ortaya çıktı ve “yeniden üretilebilirliğinin” şüpheli olduğu iddia edildi. Söz konusu sorunun kaynağına ve olası çözümlere ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmakta ve alandaki tartışmalar devam etmektedir. Bu tartışmalardan yola çıkarak problemin ve olası çözümlerin bilimsel araştırma pratiklerinin katı ve özenli kullanımı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Araştırmanın planlanmasından yayınlanmasına kadar, sürecin tamamında bilimsel yöntemin katı bir şekilde uygulanması ve özenli bilimsel araştırma pratiklerinin alışkanlık haline getirilmesi önemli görünmektedir. Sunumda bilimsel bilgi üretim sürecinde verinin nasıl yönetilmesi ve işlenmesi gerektiği ile ilgili analitik yöntemler ve yaklaşımlar tartışılacaktır. Veri toplama sürecinin sonundan itibaren verinin düzenlenmesinde ve analitik yöntemlerde titizlik için önemli olduğunu düşünülen yöntemler (veri temizliğini yapacak analistlerin körlüğü, verinin alıştırma ve onaylama gibi iki basamaklı onaylayıcı analizler gibi) kısaca tartışılacak ve nihayetinde verilerin diğer araştırmacılara (ve topluma) açılması (açık veri) güncel kriz tartışmaları açısından ele alınacaktır. Verilerinin açık platformlarda paylaşılması ve başka araştırmacılar tarafından kullanılması bilimsel bilginin üretilmesinde ve paylaşılmasında giderek artan bir pratiktir. Bunun yanı sıra Amerikan Psikologlar Derneği (2015) ve AB Araştırma ve İnovasyon programı Horizon2020 (2012) diğer açık bilim pratikleri ile birlikte veri paylaşımını önermekte ve desteklemektedir. Prestijli bilim dergileri de yayımla birlikte ilgili verilerin de paylaşılmasını ön koşul olarak belirlemeye başlamıştır. Açık verinin, sosyal psikolojide en iyi ve özenli araştırma pratiklerinin ve yöntemsel titizliğin geliştirilmesi açısından önemli olduğu iddia edilmektedir. Açık veri, bilginin “yeniden üretilebilirliği” açısından zorunlu olduğu gibi aynı verinin farklı araştırmacılar tarafından yeniden yorumlanmasıyla yeni bilgi üretiminde de değerli bir kaynaktır. Özellikle Türkiye gibi bilimsel üretim için kaynakların kısıtlı olduğu ülkelerdeki araştırmacılar için açık veriler kaynak yetersizliğini aşmak için zengin olanaklar sunmaktadır. Sunumda ayrıca, verilerin

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: ilkerdalgarg@gmail.com

işlenmesini ve paylaşılmasını düzenlemek için yol gösterebilecek standartlar ve politikalar tartışılacak ve en uygun araçların üzerinde durulacaktır.

*Anahtar kelimeler:* Yeniden üretilebilirlik, veri yönetimi, açık veri, analitik yöntemler

## Sosyal Psikolojik Yaklaşımlarla Göç

Panel yöneticisi ve moderatör: Doç. Dr. Gülseli Baysu, Queen's University of Belfast, Psikoloji Bölümü, [g.baysu@qub.ac.uk](mailto:g.baysu@qub.ac.uk)

Göç olgusuna odaklanan bu panel, göçmenlerin yaşadıkları ülkedeki adaptasyonunu, bağlamsal, sosyal, psikolojik ve politik boyutlarıyla ele almaktadır. Bu çok boyutlu yaklaşım aynı zamanda disiplinler arası bir yaklaşım gerektirmektedir. Dolayısıyla bu panelde sunulan çalışmalar, sosyal kimlik kuramı (Tajfel & Turner, 1986) ve kültürleşme modelleri (Berry, 1997) gibi sosyal psikolojik kuramlarının yanı sıra, eleştirel coğrafya (Blunt ve Dowling, 2006) ve politik sosyoloji (sosyal ayrışma kuramı, Lipset & Rokkan, 1967) kuramlarını da kullanmaktadır. Bu kuramlardan yola çıkarak sosyal kimlik, ayrımcılık, grup yetkinliği algısı, kültürlenme eğilimleri gibi pek çok faktörün adaptasyon süreçlerine etkisine bakılmaktadır. Yöntemsel olarak da çeşitlilik benimsenmiş, hem niceliksel hem de niteliksel görgül çalışmalara yer verilmiştir. Bu panelde ulus-ötesi göç “köklerle” ve “rotalarla” düşünülmektedir (Clifford, 1997; Gilroy, 1993). Böylece, hareketin öznelini sabit kimliklere indirgmeden, harekete bağlı olarak pozisyonların ve kimliklerin değişebileceğinin (Nail, 2015) gösterilmesi hedeflenmektedir.

Buna göre ilk iki çalışma, Türkiye'ye “göç rotası” olarak bakmakta, ve bu bağlamda, Suriye'li göçmenlerin sosyal, psikolojik ve bağlamsal olarak adaptasyonunu incelemektedir. Bu anlamda Dr. Gezici-Yalçın tarafından sunulacak olan ilk çalışma, bütün diğer çalışmaları kuramsal olarak çerçevelemede, ve göçmenler için “ev” kavramını hem coğrafi hem de sosyal psikolojik olarak ele almaktadır. Bu çalışmada, Mardin'e göç etmiş Suriyeli sığınmacılarla hem derinlemesine yapılan görüşmelerden (N= 20) hem de anket çalışmasından elde edilen (N= 889) veriler, ikincil analize tabi tutulmuş, ve Suriye'den Türkiye'ye ulus ötesi göçün ev bağlamında incelenmesinin mümkün olup olmadığı test edilmiştir. Canpolat tarafından sunulacak olan ikinci çalışmada ise Suriyeli göçmenlerin (N = 163, Şanlıurfa, anket çalışması) psikolojik iyi oluş halini etkileyen sosyal psikolojik faktörlere bakılmaktadır. Bu çalışmada ayrımcılığın iyi oluş hali üzerindeki olumsuz etkisi gösterilmiş ve grup yetkinliği algısının bu olumsuz etkiyi azaltan koruyucu bir faktör olduğu bulunmuştur. Ayrıca kültürlenme eğilimlerine de bakan bu çalışma, göçmenlerin hem kendi kültürünü koruma isteği, hem de toplum ile etkileşim isteğinin, daha yüksek iyi oluş halini yordadığını göstermiştir.

Son iki çalışma ise Türkiye'ye göç "rotası" olarak değil "kök" olarak odaklanmakta ve Avrupa'da yaşayan Türkiyeli göçmenlerin sosyal psikolojik ve politik adaptasyonuna bakmaktadır. Bayad tarafından sunulacak olan üçüncü çalışmada, Almanya'da uzun süredir yaşayan veya orada doğmuş göçmenlere bakılmaktadır (N = 26, derinlemesine görüşme). Çalışma, algılanan ayrımcılık olgusunun grup içinde nasıl farklılaştığını ortaya koymakta ve bu farklılaşmanın stratejik kimlik ifadeleriyle bağlantısını araştırmaktır. Spesifik olarak tehdit değerlendirme ve dışlanmaya atıf süreçleri göz önünde bulundurulduğunda, göçmenlerin yalnızca algılanan ayrımcılığın seviyesine göre değil niteliğine göre de farklılaştığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, temelde bir stres kaynağı olan dışlanma deneyimi, bu deneyimin nasıl algılandığı ve bu stresle başa çıkmak için kime/neye atıf yapıldığına göre farklı kimliklenme örüntülerini harekete geçirebilmektedir. Dr. Baysu tarafından sunulacak olan son çalışma ise Belçika'da yaşayan birinci ve ikinci kuşak Türkiyeli göçmenlerin (N = 447) politik adaptasyonunu incelemektedir. Türkiyeli göçmenlerin, hem "rota" olarak Belçika'daki, hem de "kök" olarak Türkiye'deki farklı oy verme stratejilerine ışık tutmayı hedeflemektedir. Müslüman kimliği, sağ-sol ideoloji, politik yetkinlik, yetkecilik ve görelî yoksunluk algısı gibi faktörlerin Türkiye ve Belçika'da oy verme davranışlarını nasıl farklı şekillerde etkilediğini göstermekte ve bunu grup pozisyonları ve ülke bağlamı açısından tartışmaktadır.

Sonuç olarak bu panelde Türkiye'ye yerleşen ve Türkiye'den giden göçmenlerin, yaşadıkları ülkedeki adaptasyonları farklı boyutlarıyla, sosyal psikolojik ve disiplinler arası bir yaklaşımla ve hem niteliksel hem de niceliksel araştırma yöntemleriyle ele alınmakta ve göç olgusunun farklı yönlerine ışık tutulmaktadır.

**Bu panelde yer alan sunumlar sırasıyla:**

1. "Göç Bağlamında Ev", Dr. Öğr.Üy. Meral Gezici Yalçın, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
2. "Suriyeli sığınmacıların grup yeterliliklerinin algılanan ayrımcılık, kültürlenme yönelimi ve psikolojik iyi oluş ilişkilerinde değerlendirilmesi", Esra Canpolat, yüksek lisans öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü & Doç. Dr. Sabahat Çiğdem Bağcı, Sabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
3. "Bir Kimlik Çatallaşırsa: Popülist Zamanlarda Almanya'daki Türkiyeli Topluluklara Dair Bir İnceleme", Aydın Bayad, doktora öğrencisi, Dr. Arin H. Ayanian ve Prof. Andreas Zick, Bielefeld Üniversitesi, Şiddet ve Çatışma üzerine Disiplinlerarası Çalışmalar Enstitüsü

4.“Avrupa’da Yaşayan Türkiyeli Müslümanlar kime ve neye göre oy veriyor?”, Doç. Dr. Gülseli Baysu, Queen’s University of Belfast, Psikoloji Bölümü & Prof. Marc Swyngedouw, University of Leuven, Politik Sosyoloji Bölümü

**Konu Alt Alanları:** 04 - Yerel, Kültürel ve Kültürlerarası Yaklaşımlar ve 06- Gruplararası İlişkiler ve Grup Süreçleri

## **Göç Bağlamında Ev**

Dr. Öğr.Üy. Meral Gezici Yalçın, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü<sup>1</sup>

Eleştirel coğrafyacılarından Blunt ve Dowling'e (2006) göre evin kesişimsel üç unsuru bulunur. Öncelikli olarak ev, maddesel (bungalov, şehirde bir konut veya mülteci kampı gibi herhangi bir yapıda olabilir) ve psikolojik unsurları içerir. Madde olarak ev, karmaşık sosyo-uzamsal ilişkileri ve duyguları kapsamazken, psikolojik olarak ev ait olma, istekler, yakınlık kurma gibi olumlu, aynı zamanda, korku, kaygı, şiddet ve yabancılaşma gibi olumsuz süreçleri ifade eder. Dolayısıyla ev, bağlamla ilişkili olan uzamsal/mekânsal bir imgelemedir (spatial imaginary). Ev, duygular, kültürel anlamlar ve bunlar arasındaki ilişkilerin içerildiği çok katmanlı ve karmaşık bir coğrafik kavramdır. Eve dair ikinci unsur, güç ilişkilerinin ve kimliklerin bağlantılı oluşudur. Egemen ideolojinin normatif etkisi ve güç geometrisi dolayısıyla bazı sosyal ilişkiler değerli olarak görülürken, bazıları marjinalize edilir. Bunun sonucunda sadece bazı mekânlar ev olarak tanımlanmaktadır ve bazı kimlikler eve ait olarak (homely) görülmektedir. Evle ilgili üçüncü unsur, evin çok-ölçekli bir kavram olmasıdır: Konut, mahalle, kent, ülke ve hatta dünya, ev olarak görülebilir.

Göç, bir yandan göçmenler ve onların evle değişen ilişkileriyle (kendini evinde hissetme veya hissetmeme, kendini birden fazla mekanda evinde hissetme veya evsizlik) karakterize olurken (Al-Ali & Koser, 2002), bir yandan da, yerleşikler ve göçmenler arasında evin kuruluşu, anlamlandırılması ve deneyimlenmesi açısından değişen sonuçlara yol açmaktadır. Ulus-ötesi göçmenlerin eve dair deneyimleri çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır (Blunt ve Dowling, 2006): Ev ve anayurt (homeland) arasındaki ilişkiler, çoklu evlerin varlığı, farklı ev kurma pratikleri, ev ile hafızanın, kimliğin ve ait olmanın kesişmesi. Blunt ve Dowling'e (2006) göre ulus-ötesi evler, yerleşik olan ve hareket eden evlerle kimlikler arasındaki etkileşim tarafından, aynı zamanda, belirli mekânlarda ve ulus-ötesi alanlarda ortaya konulan ev kurma süreçleri ve pratikleri tarafından şekillenmektedir.

Toplumsal güç dengesizliği (Pratto & Stewart, 2012), yerleşiklerin sonradan gelenlerin hareketini yönlendirdiği ve onlara belirli kimlikleri dayattığı sosyopolitik bir süreç olarak işler. Misafir işçi, yabancı, ilticacı, kağıtsız, göçmen gibi çeşitli kategorilerin normatif etkileri bu kategorilerle sınıflandırılan insanların tüm davranışlarını ve deneyimlerini etkiler. Oysa ulus-ötesi göçün "köklerle" ve "rotalarla" düşünülmesi (Clifford, 1997; Gilroy, 1993)

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: Dr. Meral Gezici Yalçın, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye, meralgeziciyalcin@ibu.edu.tr

daha açıcıdır. Böylece, harekete bağlı olarak pozisyonların ve kimliklerin değişebileceği görülebilir ve hareketin öznelini sabit kimliklere indirgemekten (Nail, 2015) vazgeçilebilir. Hareket (göç de dahil), değişebilen sosyal pozisyonlarla işlev kazandığından ve değişebilen sosyal pozisyonlara yol açtığından (Nail, 2015), evin de tekil ve sabit bir şekilde ele alınışı terkedilebilir. Nitekim Blunt ve Dowling (2006), evin sabit ve tekil olmadığını, zamanla ve mekanla ilişkili olarak değiştiğini ve çoğul olduğunu ileri sürer. Araştırmacılar, ulus-ötesi evlerin, yerleşme ve yerinden edilme deneyimleri tarafından şekillendiğini ve göçmenlerin gündelik deneyimleri aracılığıyla kurulduğunu belirtir (Blunt ve Dowling, 2006).

Ev (home), farklı disiplinler tarafından uzun zamandır çalışılıyor olsa da, sosyal psikolojik açıdan bu konu henüz ele alınmamıştır. Göçle ve göçmenlerle ilgili sosyal psikoloji çalışmaları, yerleşiklerle göçmenler arasındaki ilişkilerin temas, kültürleşme gibi belirli yönlerine odaklanmaktadır. Bu yazıda, evle ilgili diğer sosyal disiplinlerde ileri sürülen kuramsal önermeler temel alınarak teorik bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun için, Hage'ın (1997) ev-kurma etkinliğinin güvenlik (iradi bir özne oluş), aşinalık (habitusun gerektirdiği donanımına sahip olma), topluluk (ortak sembolik ahlâk, değerler ve dile sahip olma) ve olasılıklar (belirli kapasiteleri ve becerileri geliştirme ve kişisel gelişim olanağına sahip olma) tarafından teşvik edildiğini ve geliştirildiğini ileri süren görüşü benimsenmiştir. Benzer biçimde, Boccagni'nin (2017) insanların kendilerini güvende hissettikleri ve kontrol sahibi oldukları bir mekan/alan olduğunu ifade ettiği ev kavramı esas alınmış, böylece kendini evinde hissetmenin/hissetmemenin göstergeleri incelenmiştir. Öte yandan, Harvey'in (2013) kent hakkı kavramı ödünç alınarak, göçmenlerin kent hakkı üzerinde olduğu kadar ev hakkı üzerinde de durulmuştur.

Yukarıda bahsedilen kuramsal çerçeve esas alınarak daha önce farklı amaçlarla gerçekleştirilmiş alan çalışmalarının (Gezici-Yalçın, Yılmaz, Batu ve Kan, 2017; Gezici Yalçın ve Yalçın, 2018; Yalçın ve Gezici Yalçın, baskıda) verilerinden faydalanılmış ve veriler ikincil analiz sürecine tabi tutulmuştur. Söz konusu alan çalışmalarında bir yandan niceliksel (anket), bir yandan niteliksel (derinlemesine mülakatlar) araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Anket, Mardin'e göç etmiş 889 sığınmacıyla (yaş *Ort.* = 36, *SS* = 12.57, %62 kadın) gerçekleştirilirken, derinlemesine mülakatlara toplam 20 sığınmacı katılmıştır (katılımcılarla ilgili detaylı bilgiler için bkz. Gezici Yalçın ve Yalçın, 2018).

Bu yazıyla, bir yandan ev kavramı sosyal psikologların gündemine taşınmak istenmiş, bir yandan da eve dair araştırmalara sosyal psikologların katkı sunması hedeflenmiştir. Bu şekilde, var olan betimsel çalışmaların ötesine geçilerek sosyal psikolojinin çoklu yöntem bilgisinden faydalanmak mümkün olabilecektir. Böylece Suriye'den Türkiye'ye ulus

ötesi göçün ev bağlamında incelenmesinin mümkün olup olmadığı test edilmiştir. Bu sunumda, konunun çeşitli yönlerinin sosyal psikoloji disiplini içinde tartışmaya açılması hedeflenmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Ev, Kendini Evinde Hissetmek, Ev Hakkı, Göç, Göçmenler, Suriyeli Göçmenler

### **Kaynakça**

- Al-Ali, N., & Koser, K. (eds) (2002). *New approaches to migration? Transnational communities and the transformation of home*. London: Routledge.
- Blunt, A., & Dowling, R. (2006). *Home*. London: Routledge.
- Boccagni, P. (2017). *Migration and the search for home: Mapping domestic space in migrants' everyday lives*. NY: Palgrave Macmillan.
- Clifford, J. (1997). *Routes: Travel and translation in the late Twentieth Century*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gezici Yalçın, M., ve Yalçın, S. (2018). Mardin'de Suriyeli olmak: Kendini evinde hissetmekle kentin dışına itilmek üzerine. *Vira Verita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, 8, 67-98.
- Gezici Yalçın, M., Yılmaz, N., Batu, M., ve Kan, Ö. (2017). *Mardin'deki Suriyelilerle yerlilerin gruplararası algıları araştırması sonuç raporu*. doi:10.13140/RG.2.2.28292.22405
- Gilroy, P. (1993) *The Black Atlantic: Modernity and double consciousness*. London: Verso.
- Hage, G. (1997). At home in the entrails of the West: Multiculturalism, "ethnic food" and migrant home-building. In H. Grace, G. Hage, L. Johnson, J. Langsworth, & M. Symonds, *Home/World: Communalism, identity and marginality in Sydney's West*. Sydney: Pluto Press.
- Harvey, D. (2013). *Asi şehirler: Şehir hakkından kentsel devrime doğru*. İstanbul: Metis.
- Nail, T. (2015). *The figure of the migrant*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Pratto, F., & Stewart, A. L. (2012). Group dominance and the half-blindness of privilege. *Journal of Social Issues*, 68(1), 28-45.
- Yalçın, S. & Gezici Yalçın, M. (2019, in press). Refugees, labour and capital: The political economy of labour market access of Syrian refugees in a border city in Turkey. In G. Yılmaz, I. D. Karatepe, & T. Tören, *The labyrinth of classes and identities: Syrians in Turkey*. International Centre for Development and Decent Work (ICDD), University of Kassel: Rainer Hampp Verlag.

## **Suriyeli sığınmacıların grup yeterliliklerinin algılanan ayrımcılık, kültürlenme yönelimi ve psikolojik iyi oluş ilişkilerinde değerlendirilmesi**

Esra Canpolat, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü<sup>1</sup>  
& Doç. Dr. Sabahat Çiğdem Bağcı, Sabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Suriye’de yaşanan savaş sonucunda üç buçuk milyondan fazla Suriyeli sığınmacının Türkiye’ye gelmesi ile başlayan göç süreci, hem ev sahibi Türkiyeliler, hem de zorunlu göçe tabi tutulan Suriyeliler için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Zorunlu göç ve istemsiz yer değiştirmeye maruz kalan sığınmacılar için göç ciddi psikolojik sonuçlar doğurmaktadır; göç süreci sığınmacıların bir yandan geldikleri ülkedeki kayıplara ve savaşa bağlı travmalar ile baş etmelerini, öte yandan göç ettikleri ülkeye uyum sağlamalarını gerektirmektedir (örn., Ellis, Winer, Murray ve Barrett, 2019; Siriwardhana ve Wickramage, 2019; Kronick, 2018; Lumley, Katsikitis ve Statham, 2018). Bu durum sığınmacıların zihinsel ve fiziksel sağlıkları için tehdit oluşturmakta ve birçok sığınmacının hayatında önemli sorunlara yol açabilmektedir. Bu bağlamda, göç edilen ülkelerde göçmen ve sığınmacıların tecrübe ettiği en önemli problemlerden biri algılanan ayrımcılıktır. Algılanan ayrımcılık göçmen ve sığınmacıların hem fiziksel ve zihinsel sağlıklarını olumsuz etkilemekte, hem de bu grupların yerleştikleri ülkede yaşabilecekleri kültürlenme stresi ile baş etmelerini zorlaştırmaktadır (örn., Sangalang ve ark., 2019; Kim, Hogge, & Salvisberg, 2014; Sam & Berry, 1995; Verkuyten & Nekuee, 1999). Ancak algılanan ayrımcılık yalnızca psikolojik iyi oluşu değil, aynı zamanda kültürlenme eğilimlerini de belirleyebilmektedir. Buna göre, algılanan ayrımcılık hem göçmenlerin yerleştikleri ülkede kendi kültürlerini ne derecede korumaya yöneldiklerinin (kültür koruma isteği) hem de yeni katıldıkları toplumla ne kadar kaynaşmak istediklerinin (etkileşim isteği) bir belirleyicisi olarak ortaya çıkmaktadır; bu tür kültürlenme eğilimleri de sonucunda göçmenlerin psikolojik iyi oluşlarını etkilemektedir (Berry, 1997; Dimitrova, Bender, Chasiotis, & van de Vijver, 2013; Gunasekara, Grant ve Rajendran, 2019). Ancak, bahsedilen bu ilişkiler her grupta farklı dinamikler yaratabilmekte ve grup kaynaklı faktörlere göre değişebilmektedir. Bu çalışmada da, algılanan ayrımcılık, kültürlenme eğilimleri ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin “grup yeterlilik” inanışlarına göre şekillenebileceğini öne sürdük. Grup yeterliliği grup üyelerinde bir yandan etkinlik ve kontrol algılarını arttırarak

---

<sup>1</sup> Sorumlu yazar: Esra Canpolat, yüksek lisans öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, [esraccanpolat@gmail.com](mailto:esraccanpolat@gmail.com)

(Bandura,1997; Vignoles et al., 2006), bir yandan da bireylerde birliktelik duygusu yaratarak (Van Zomeren, Leach ve Spears, 2010) algılanan ayrımcılığın kültürlenme eğilimleri ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkilerini farklılaştırabilir. Böylece çalışmamızda algılanan ayrımcılık ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin kültürlenme eğilimleri tarafından açıklanacağını, ancak bu ilişkilerin grup yeterliliği tarafından düzenleneceğini öne sürdük.

2018 Ağustos ve Ekim ayları arasında Şanlıurfa ilinde yaşayan 163 Suriyeli sığınmacı katılımcı (88 kadın, 75 erkek) ile yürütülen çalışma, hastane, restoran ve kafe gibi halka açık yerlerde yürütülmüştür. Tüm anket soruları ve bilgilendirilmiş onam formu öncelikle Suriyeli uzman bir çevirmen tarafından çevrilmiş, daha sonra eğitilmiş ve uzman bir başka Suriyeli kişi tarafından ölçekler Arapça ve İngilizceye geri çevrilmiştir. Son olarak iki Suriyeli çevirmen anketi gözden geçirip, iş birliği halinde anketin Arapça son versiyonunu oluşturmuşlardır. Çalışmada demografik bilgi formu ile birlikte algılanan ayrımcılık, kültürlenme yönelimi, psikolojik iyi oluş, yaşam tatmini ve algılanan grup yeterliliği ölçekleri kullanılmıştır.

Bulgularımız, algılanan ayrımcılığın sığınmacıların kendi kültürlerini koruma isteği ile olumsuz ilişkili olduğunu ancak yerleştikleri ülkedeki toplum ile etkileşim istekleri ile olumlu ilişkili olduğunu göstererek bu grubun asimilasyon yöneliminde olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda her iki kültürlenme yöneliminin de (kendi kültürünü koruma isteği ve toplum ile etkileşim isteği) psikolojik iyi oluş ile olumlu ilişkili olduğunu ve bu ilişkilerin grup yeterliliği tarafından düzenlendiğini gözlemledik. Buna göre, grup yeterlilik inanışları yüksek olan bireyler, algılanan ayrımcılığın psikolojik iyi oluş üzerindeki olumsuz etkilerini daha az deneyimlerken, aynı zamanda bu kişilerin yerleştikleri ülkedeki toplum ile etkileşim isteklerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Öte yandan, düşük düzeyde grup yeterlilik inanışına sahip bireylerde algılanan ayrımcılık psikolojik iyi oluşu olumsuz olarak etkilerken, bu bireylerde ayrıca kendi kültürünü koruma isteğinin de daha az olduğu görülmektedir.

Bulgular, sığınmacıların grup yeterlilik inanışlarının rolünü vurgulayan müdahale projeleri tasarlama ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu nedenle, destek projeleri yalnızca sığınmacıları bireysel düzeyde kontrol ve etkinlik duygusu sağlamayı hedeflememeli, aynı zamanda mültecilerin psikolojik iyilik halini teşvik etmek için beraberlik ve dayanışma duygularını da vurgulamalıdır. Grup yeterliliği inanışının algılanan ayrımcılığa yönelik bir başa çıkma mekanizması olarak kritik rolü göz önünde bulundurulmalı ve gelecekteki çalışmalarda azınlık gruplar üzerindeki potansiyel etkileri araştırılmalıdır. Çalışmanın kısıtlılıkları örneklem

büyükliğünün yetersiz oluşu ve korelasyonel bulgular içermesi sebebiyle nedensellik ilişkisinin kurulamaması olarak sıralanabilir. Bu bağlamda, grup yeterliliğinin manipüle edildiği deneysel çalışmalar göçmenlerin algılanan ayrımcılık etkileri ile nasıl başa çıkabileceği konusunda anlayışımızı arttıracaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Göç; Suriyeli sığınmacı; Algılanan ayrımcılık; Kültürlenme; Grup yeterliliği; Psikolojik iyi oluş

## Kaynakça

- Bandura, A. (1997). Self-efficacy and health behaviour. *Cambridge handbook of psychology, health and medicine*.160-162.
- Berry, J. W. (2003). *Conceptual approaches to acculturation*. American Psychological Association.
- Dimitrova, R., Bender, M., Chasiotis, A., & van de Vijver, F. J. (2013). Ethnic identity and acculturation of Turkish-Bulgarian adolescents. *International Journal of Intercultural Relations*, 37(1), 1-10.
- Ellis, B. H., Winer, J. P., Murray, K., & Barrett, C. (2019). Understanding the mental health of refugees: Trauma, stress, and the cultural context. In *The Massachusetts General Hospital textbook on diversity and cultural sensitivity in mental health* (pp. 253-273). Humana, Cham.
- Gunasekara, A., Grant, S., & Rajendran, D. (2019). Years since migration and wellbeing among Indian and Sri Lankan skilled migrants in Australia: Mediating effects of acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*, 70, 42-52.
- Kim, E., Hogge, I., & Salvisberg, C. (2014). Effects of self-esteem and ethnic identity: Acculturative stress and psychological well-being among Mexican immigrants. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 36(2), 144-163.
- Kronick, R. (2018). Mental health of refugees and asylum seekers: assessment and intervention. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 63(5), 290-296.
- Lumley, M., Katsikitis, M., & Statham, D. (2018). Depression, anxiety, and acculturative stress among resettled Bhutanese refugees in Australia. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(8), 1269-1282.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian journal of psychology*, 36(1), 10-24.
- Sangalang, C. C., Becerra, D., Mitchell, F. M., Lechuga-Peña, S., Lopez, K., & Kim, I. (2019). Trauma, post-migration stress, and mental health: a comparative analysis of refugees and immigrants in the United States. *Journal of immigrant and minority health*, 21(5), 909-919.
- Siriwardhana, C., & Wickramage, K. (2019). Migration, Displacement and Health. *Cambridge Handbook of Psychology, Health and Medicine*, 164.
- Van Zomeren, M., Leach, C. W., & Spears, R. (2010). Does group efficacy increase group identification? Resolving their paradoxical relationship. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(6), 1055-1060.
- Verkuyten, M., & Nekuee, S. (1999). Ingroup bias: the effect of self-stereotyping, identification and group threat. *European Journal of Social Psychology*, 29(2-3), 411-418.

Vignoles, V. L., Regalia, C., Manzi, C., Gollidge, J., & Scabini, E. (2006). Beyond self-esteem: influence of multiple motives on identity construction. *Journal of personality and social psychology*, 90(2), 308. DOI: 10.1037/0022-3514.90.2.308

## **Bir Kimlik Çatallaşınca: Popülist Zamanlarda Almanya'daki Türkiyeli Topluluklara Dair Bir İnceleme**

Aydın Bayad<sup>1</sup>, Dr. Arin H. Ayanian ve Prof. Andreas Zick

Bielefeld Üniversitesi, Şiddet ve Çatışma üzerine Disiplinlerarası Çalışmalar Enstitüsü

Avrupa'da yükselen sağ popülizm ile birlikte göçmenler; kendilerinden şüphe duymaya başlayan ev sahibi topluma bağlanmak ile kendilerini siyasi amaçlar için araçsallaştıran köken ülkeye bağlanmak arasında yeni bir ikileme karşılaşmaktadırlar (Amelina ve Faist, 2008). Sosyal bilimlerde bu güncel gelişmelere dair, “ulus-ötesilik”, “yurtdışı oy verme davranışı” ve “diaspora şekillendirme” gibi sosyolojik ve politik açıklamalar getirilmiş olsa da (Adamson, 2018; Mencutek ve Başer, 2018); göçmenlerin ev sahibi toplumdaki uzaklaşmaları ile etnik kimlikleriyle özdeşleşmeleri arasındaki ilişkileri belirleyen grup-içi dinamikler görece ihmal edilen bir konudur (Østergaard-Nielsen, 2001). Sosyal psikoloji literatüründe daha çok “stigma olgusu” (Miller ve Kaiser, 2001) ve “dışlanma-özdeşleşme modeli” (Branscombe, Schmitt, ve Harvey, 1999) kapsamında tartışılan göçmenlerin özdeşleşme süreçleri, sıklıkla ev sahibi topluma ilişkin faktörlere odaklanmakta ve algılanan ayrımcılık gibi tek boyutlu bir değişken esas alınarak (Major, Quinton ve McCoy, 2002), grup-içi dinamikler ve dolayısıyla sosyo-politik bağlam göz ardı edilmektedir. Ayrıca, sosyal kimlik kuramı kapsamındaki güncel tartışmalar, kimliğin kategorik bir değişken olmaktan ziyade bağlama göre değişen stratejik işlevlerle ifade edildiğini belirtmektedir (Klein, Spears, & Reicher, 2007). Bu çalışmanın amacı, (1) algılanan ayrımcılık olgusunun grup içinde nasıl farklılaştığını ortaya koymak ve (2) bu farklılaşmanın stratejik kimlik ifadeleriyle bağlantısını araştırmaktır. Buradan hareketle, bu araştırmada sosyal psikolojik bir bakış açısıyla, Almanya'da yükselen sağ popülizm ve Türkiye'nin diaspora şekillendirme politikaları sürecinde Türkiyeli göçmenler örneği üzerinden dışlanma deneyimi ve kimlik ifadeleri arasındaki ilişki betimsel bir desenle incelenmiştir.

Almanya Kuzey Ren-Vestfalya eyaletindeki 2 farklı şehir ve 8 farklı sosyal merkezden (Örn., cami, dernek, kültür merkezi vs.), Almanya'da doğmuş ya da hayatının büyük kısmını burada geçirmiş ve kendisini Türk olarak tanımlayan, 9 kadın ve 17 erkeğe ulaşılarak, toplam 26 kişilik (Ort.<sub>(yaş)</sub>= 38) bir örneklem oluşturulmuştur. Katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla, özdeşleşme, ev sahibi toplumla ilişkiler, dışlanma deneyimi konularını kapsayan

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: Aydın Bayad, doktora öğrencisi, Bielefeld Üniversitesi, Almanya, aydin.bayad@uni-bielefeld.de

açık uçlu on soru, 5 odak grup ve 14 bireysel görüşmede ses kayıt cihazı eşliğinde sorulmuş ve görüşmeler daha sonra yazıya dökülmüştür.

Elde edilen 64,952 kelimelik veri seti, ilk olarak tematik içerik analizine (Braun & Clarke, 2006) tabi tutulmuş ve teorik çerçeve kapsamında iki kimlik ifadesi işlevi (Örn., konsolidasyon ve mobilizasyon) ve altı dışlanma süreci teması (Örn., kötü muameleyi *onaylama/reddetme*, *gruba özgü/genel* tehdit ve *iç-/dış-gruba* atıf) olmak üzere, toplam 8 temaya göre kodlanmıştır (Kappa  $\kappa = .94$ ,  $p < .001$ ). Katılımcılarla yapılan görüşmelerin tematik içerik analizinden elde edilen nitel ve kodların tematik yakınlık analizinden (Armborst, 2017) elde edilen nicel verilerin nirengilenmesine (*triangulation*) dayanan analitik strateji sonucunda; kimlik ifadelerinin tehdit değerlendirme (*threat appraisal*) ve ayrımcılığa atıfla (*attribution to discrimination*) farklı biçimlerde ilişkilendiği gösterilmiştir. Kimlik ifadeleri konsolidasyon maksadıyla kullanıldığında daha fazla gruba özgü tehdit algılanmakta ve dış gruba atıf (örn. ötekini suçlama) yapılmaktayken; mobilizasyon maksadıyla kullanıldığında daha fazla genel tehdit algılanmakta ve daha az dış gruba atıf yapılmaktadır. Dahası, bütün örneklem kendisini Türk olarak tanımlamasına rağmen; katılımcıların kimlik ifadelerinin görüşmelerin yapıldığı sosyal merkezlere göre stratejik bir biçimde farklılaştığı da gösterilmiştir. Örneğin, cami cemaatleri ve ülkü ocaklarından gelen katılımcılar kimliklerini ifade ederken diğer sosyal merkezlerden gelen katılımcılara göre daha fazla konsolidasyon işlevine başvurmuşlardır.

Bu çalışmada dışlanma-özdeşleşme arasındaki ilişkinin önerilenden (Branscombe ve diğerleri, 2002) çok daha karmaşık olduğunu tartışmayı amaçlıyoruz. Tehdit değerlendirme ve dışlanmaya atıf süreçleri göz önünde bulundurulduğunda, göçmenlerin yalnızca dışlanmanın seviyesine göre değil niteliğine göre de farklılaştığı görülmektedir. Diğer bir değişle temelde bir stres kaynağı olan dışlanma deneyimi, bu deneyimin nasıl algılandığı ve bu stresle başa çıkmak için kime atıf yapıldığına göre farklı kimliklenme örüntülerini harekete geçirebilmektedir. Tüm bunlardan hareketle, içinde yaşanılan sosyo-politik bağlama dayanarak, göçmen grupların sahip olduğu sosyal ve sembolik kaynakların hem tehdit algısını hem de ayrımcılığa atfın odağını etkileyerek; pasif bir duruma karşılık gelen dışlanma deneyimini (Örn., algılanan ayrımcılık), aktif bir soyutlanmaya doğru şekillendirebileceği düşünülmektedir.

**Anahtar kelimeler;** Sosyal kimlik performansı, algılanan ayrımcılık, Almanya, Türkiyeli göçmenler, diaspora şekillendirme, nirengileme.

## Kaynakça

- Adamson, F. B. (2018). Sending states and the making of intra-diasporic politics: Turkey and its diaspora(s). *International Migration Review*, 53(1), 210–236.
- Amelina, A., ve Faist, T. (2008). Turkish migrant associations in Germany: Between integration pressure and transnational linkages. *Revue Européenne des Migrations Internationales*, 24(2), 91–120.
- Armborst, A. (2017). Thematic proximity in content analysis. *SAGE Open*, 7(2), 1–11.
- Branscombe, N. R., Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (1999). The context and content of social identity threat. N. Ellemers, R. Spears & B. Doosje (Eds.), *Social identity: Context, commitment, content*, içinde (s.35–58). Oxford: Blackwell.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101
- Klein, O., Spears, R., ve Reicher, S. (2007). Social identity performance: Extending the strategic side of SIDE. *Personality and Social Psychology Review*, 11(1), 28–45.
- Major, B., Quinton, W. J., & McCoy, S. K. (2002). Antecedents and consequences of attributions to discrimination: Theoretical and empirical advances. *Advances in Experimental Social Psychology*, 34, 251–330.
- Mencutek, Z. S., & Baser, B. (2018). Mobilizing diasporas: Insights from Turkey's attempts to reach Turkish citizens abroad. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 20(1), 86-105.
- Miller, C. T., ve Kaiser, C. R. (2001). A theoretical perspective on coping with stigma. *Journal of Social Issues*, 57(1), 73-92.
- Østergaard-Nielsen, E. K. (2001). Transnational political practices and the receiving state: Turks and Kurds in Germany and the Netherlands. *Global Networks*, 1, 261–281.

## **Avrupa’da Yaşayan Türkiyeli Müslümanlar Kime ve Neye Göre Oy Veriyor?**

Doç. Dr. Gülseli Baysu, Queen’s University of Belfast, Psikoloji Bölümü<sup>1</sup>

Prof. Marc Swyngedouw, University of Leuven, Politik Sosyoloji Bölümü

Göçmen kökenli azınlıkların yaşadıkları ülkede oy vermesi politik uyumun en önemli göstergelerinden biri olmasına rağmen, psikolojide göçmenlerin oy verme davranışlarını etkileyen faktörleri inceleyen pek fazla çalışma yer almamaktadır. Psikolojik çalışmalar, çoğunluk grubununun oy verme davranışını etkileyen faktörleri ele almıştır. Örneğin, yüksek yetkecilik (Aichholzer & Zandonella, 2016), yüksek görelî yoksunluk algısı (Urbanska & Guimond, 2018) ve düşük politik yetkinlik algısının (Swyngedouw, 2001) sağ veya aşırı sağ partilere oy vermeyi yordadığı bulunmuştur. Göçmenlere odaklanan çalışmalar ise, oy verme davranışından ziyade, kolektif eylemlilik gibi diğer politik davranışlara odaklanmaktadır (Fleischmann, Phalet & Klein, 2011; Just, Sandovici, & Listhaug, 2014).

Oysaki göçmenlerin oy verme davranışlarına bakıldığında, özellikle çifte vatandaşlıkları göz önüne alındığında, bir çelişki gözlenmektedir. Çifte vatandaş olan göçmenler, hem yaşadıkları ülkede hem de (kendilerinin veya ebeveynlerinin) geldikleri ülkede farklı stratejilere göre oy vermektedir. Örneğin, Avrupa’da yaşayan Türkiyeli Müslüman göçmenler Türkiye’de sağ ve muhafazakar partilere oy verirken, Avrupa’da daha sol partilere oy vermektedir (Mencutek & Yılmaz, 2016). Aslında sosyal meselelerde daha muhafazakar olmalarına rağmen, Müslüman göçmenler yaşadıkları ülkelerde genelde sol partilere oy vermektedir (Dancygier, 2017).

Bu çalışma, Belçika’da yaşayan ve kendini Müslüman olarak tanımlayan Türkiyeli göçmenlerin Türkiye ve Belçika’daki oy verme davranışlarını (sağ/mufazakar veya sol partiye oy verme) incelemektedir. Sosyal kimlik (Tajfel & Turner, 1986) ve sosyal ayrışma (Lipset & Rokkan, 1967) kuramlarına odaklanarak, sağ-sol ideoloji mi yoksa Müslüm kimliği mi oy verme davranışlarını daha çok etkilemektedir sorununa yanıt aramaktadır. Ayrıca, bu çalışma, çoğunluk bireylerin sağ partilere oy verme davranışını araştıran çalışmalarda sıklıkla bakılan yetkecilik, görelî yoksunluk ve kolektif yetkinlik gibi kavramların, göçmenlerin oy verme davranışını açıklamada etkili olup olmadığına da bakmaktadır.

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: Dr. Gülseli Baysu, Queen’s University Belfast, UK, g.baysu@qub.ac.uk

Bu çalışmada, Belçika'daki iki büyük şehirde yaşayan Türkiyeli göçmenlerin temsili örneklerle seçildiği bir veri seti kullanılarak (N = 447, M\_yaş = 36. 3), katılımcıların Türkiye'deki 2014 başkanlık seçimlerinde ve Belçika'daki yerel, genel ve AB seçimlerindeki oy verme davranışlarına bakılmıştır. Yüksek yetkecilik, düşük politik yetkinlik ve yüksek yoksunluk algısı Türkiye'de sağ partilere (AKP) oy verme davranışını yordarken, tam tersine Belçika'da, düşük politik yetkinlik ve yüksek yoksunluk algısı sol partilere oy vermeyi yordamıştır.

Farklı dini pratikler (namaz, oruç, camiye gitme) örtük sınıf analiz yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçta iki grup ortaya çıkmıştır. Daha “dindar” Müslümanlar olarak adlandırdığımız grup bütün dini pratikleri katı bir şekilde yerine getirirken, “ılıman” Müslümanlar diye isimlendirdiğimiz grup dini pratikleri daha seçici olarak veya daha az sıklıkla yerine getirmektedir. Bu değişken, sadece Türkiye'de oy verme davranışını yordamıştır. Buna göre daha “dindar” Müslümanlar sağ partilere oy verme eğilimindedir. Belçika'da ise sadece ideoloji oy verme davranışını yordamıştır. Buna göre daha sol eğilimi olanlar sol partilere oy vermektedir. İdeoloji ve Müslüman kimliğinin ortak etkisine baktığımızda, “ılıman” Müslümanların her iki ülkede de daha fazla ideolojiye dayanarak oy verdiklerini görmekteyiz. Yani sağa eğilimi olanlar sağ partilere, sola eğilimli olanlar ise sol partilere oy verme eğilimi göstermektedir. Daha “dindar” Müslümanlar ise daha stratejik bir oy verme davranışı sergilemektedir. Buna göre Belçika'da dezavantajlı bir azınlık olarak sol partilere, Türkiye'de ise muhafazakar bir Müslüman olarak sağ-muhafazakar partilere oy vermektedirler. Ancak bu etki oldukça küçüktür, ve Belçika'da yaşayan Türkiyeli Müslümanların çoğunlukla Türkiye'de sağ partiye ve Belçika'da sol partiye verme eğiliminde olduğu göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

Bu çalışma, göçmen azınlıkların hem yaşadıkları hem geldikleri ülkede oy verme davranışını etkileyen faktörleri sosyal psikolojik bir bakış açısıyla inceleyerek alanyazına katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmanın başka göç bağlamlarında ve farklı göçmen gruplarıyla tekrar edilmesi bu alana daha fazla ışık tutacaktır

**Anahtar Kelimeler:** Belçika'daki Türkiyeli Göçmenler, Müslüman kimliği, oy verme davranışı, sağ-sol ideoloji

**Kaynakça**

- Aichholzer, J., & Zandonella, M. (2016). Psychological bases of support for radical right parties. *Personality and Individual Differences*, 96, 185-190.
- Dancygier, R.M. (2017). *Dilemmas of Inclusion: Muslims in European Politics*. Princeton University press.
- Fleischmann, F., Phalet, K., & Klein, O. (2011). Religious identification and politicization in the face of discrimination: Support for political Islam and political action among the Turkish and Moroccan second generation in Europe. *British Journal of Social Psychology*, 50(4), 628-648.
- Just, A., Sandovici, M. E., & Listhaug, O. (2014). Islam, religiosity, and immigrant political action in Western-Europe. *Social science research*, 43, 127-144.
- Lipset, S. M., & Rokkan, S. (Eds.). (1967). *Party systems and voter alignments: Cross-national perspectives*. New York: Free Press.
- Mencutec, Z, S. & Yilmaz, S. A. (2016). The Implementation of Voting from Abroad: Evidence from the 2014 Turkish Presidential Election. *International Migration*, 54(3), 173-186. Doi: 10.1111/imig.12229
- Swyngedouw, M. (2001). The subjective cognitive and affective map of extreme right voters: using open-ended questions in exit polls. *Electoral Studies*, 20(2), 217-241.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (pp. 7–24). Chicago, IL: Nelson-Hall.
- Urbanska, K., and Guimond, S. (2018). Swaying to the extreme: group relative deprivation predicts voting for an extreme right party in the French presidential election. *International Review of Social Psychology*, 31(1): 26, 1–12, DOI:10.5334/irsp.201

## Sosyal Psikolojide Kuram ve Yöntem Tartışmaları Paneli

Prof. Dr. Diane Sunar,  
Emeritus  
İstanbul Bilgi Üniversitesi  
[diane.sunar@bilgi.edu.tr](mailto:diane.sunar@bilgi.edu.tr)

Doç. Dr. Tarcan Kumkale  
Özyeğin Üniversitesi  
[tarcan.kumkale@ozyegin.edu.tr](mailto:tarcan.kumkale@ozyegin.edu.tr)

Prof. Dr. Doğan Kökdemir  
Başkent Üniversitesi  
[kokdemir@baskent.edu.tr](mailto:kokdemir@baskent.edu.tr)  
Panel Başkanı

Sosyal psikoloji araştırma konusu olarak geniş bir yelpazeye sahip. Bu nedenle sosyal psikoloji çalışmalarında karşımıza çıkan değişkenlerin sayısı, kapsamı ve niteliği de oldukça zengin. Ancak bu zenginlik doğal olarak bir başatme zorluğu da çıkarıyor. Analiz düzeyine bağlı olarak ele aldığımız değişkenler açıklamaya çalıştığımız insan modeli her zaman istediğimiz kapsamda ve güçte olmayabiliyor. Sosyal psikolojinin son yıllarda yaşadığı farklı krizlerde bu bakış açısının sorgulanmaması ya da farklı bakış olasılığının değerlendirmeye alınmamasının önemli olduğunu düşünüyoruz. *Sosyal Psikolojide Kuram ve Yöntem Tartışmaları Paneli* bu kapsamda 3 temel konuyu tartışmayı planlamaktadır: (1) Sosyal psikoloji araştırmalarında bağımsız değişken olarak değerlendirilen değişkenlerin, “sosyal” değil, sosyal etkenler ve süreçler sonucu oluşan bireysel değişkenler olduğu sıklıkla görülmektedir ancak temel dünya görüşümüzden kaynaklanan varsayımlara dayanan bu değişken seçimi tek yol mudur yoksa farklı şekillerde ele almak mümkün müdür gibi soruları yeniden ele almamız iyi olacaktır; (2) sosyal psikoloji ve kişilik psikoloji uzun bir süredir birbirinden ayrı tutulmakta ve bu nedenle kişilik özellikleri gibi bireysel değişkenler analiz süreçlerinin önemli bir yordayıcısı ya da açıklayıcısı olmak yerine, hatası olarak tanımlanmaktadır. Bu, kuramsal olarak geçerliliği sorgulanması gereken bir durumdur; (3) sosyal psikoloji, psikoloji alanının merkezindeki bir alt alan olarak, iki önemli sorumluluğa sahiptir. Bunlardan ilgi alanlarası işbirliğinin daha tercihan bütüncül yaklaşımı sağlamak için sorumluluk alması ve ikincisi de bu bütüncül yaklaşımı biyoloji gibi komşu alanlar da taşıması. Bir meta-kuram arayışı psikolojinin önündeki en önemli adımlardan birisi olarak görünmektedir.

Anahtar kelimeler: sosyal psikoloji tarihi, kişilik, bireysel değişkenler, kuram, bütüncül yaklaşım.

## Sosyal Psikolojide Kuram ve Yöntem Tartışmaları Paneli Genişletilmiş Özet - 1

### Sosyal Psikoloji Ne Kadar “Sosyal”dir?

Sosyal psikolojide araştırma konusu olan “açıklama” genel psikolojiye benzer bir şekilde değişkenlik sergiler. 20. yüzyılın başında ortaya çıkan davranışçı akımın açıklama modeli çok basitti: organizmaya dışarıdan gelen bir uyarı, belirli bir davranışa neden oluyordu (S-R modeli). Zamanla bu açıklama fazla basit bulunmaya başlamıştı ve organizmanın içindeki “ara değişkenler” hesaba katılmaya başlanmıştır (S-O-R modeli). Sosyal psikolojide de basit “sosyal etki” açıklamalarından, Lewin’in “davranış, birey ve çevrenin bir fonksiyonudur” prensibine geçilmiştir. 1950’lerde ortaya çıkan bilişsel akım ise sosyal psikolojiye “bilişsel uyumsuzluk,” “atıf kuramı” ve benzer kuramlara yer vermeye başlamakla yansımıştır; bu kuramlarda kullanılan açıklama modeli tekrar değişmiştir. S-O-R modelinin yerini, S-O (örn. atıf kuramı) ya da O-R (örn. önyargı-ayırıcı davranış bağlantısı), hatta R-O (bilişsel uyumsuzluk kuramı) modelleri almaya başlamıştır. Daha sonra O-O modeli bile kullanılmaya başlamıştır (örn. çocukluk dönemi bağlanma tarzı – yetişkin sosyal korkuları bağlantısı veya örtük çağrışım-kalıpyargı bağlantısı). Bu yaklaşım yapısal denklem modellemesi, çoklu regresyon analizi gibi istatistiksel yöntemlerden destek bulmaktadır.

Açıklama modellerinin hepsinde açıklayıcı (bağımsız) değişkenler ve açıklanan (bağımlı) değişkenlerin olduğu varsayılmaktadır. Burada inceleme konumuz, günümüzün sosyal psikolojisinde bu değişkenlerin ne kadar “sosyal”, ne kadar “bireysel” oldukları ve bireysel etkenlerin tercih edilmesinin olası nedenleridir.

Bugüne dek sosyal psikoloji’de en sık destek alan bulguların bir tanesi, her türlü sosyal davranışını yordayan faktörlerin bireysel özelliklerden ziyade, ortam, bağlam ve ilişki gibi dış faktörlerdir. Verilebilecek örneklerin arasında şu bulgular yer almaktadır:

- Barker’in davranış ortamı (“behavior settings”) – gözlenen davranışlar büyük ölçüde insanların bulunduğu ortamlara uygunluk gösterir, mesela yemekhanedeki davranışlar, dersliktekiler veya kokteyldekilerden epey farklı olur. İnsanın evin içinde bile mutfakta gözlenebilecek davranışlar ile oturma odasında yapılanlar arasında fark gözlenebilir. Veya bir masa etrafında yapılan bir kurul toplantısı ile aynı masa etrafında oynanan bir oyun sırasında çok farklı davranışlar sergilenir.
- Algılarımız, etrafımızdakilerin algılarından etkilenir. Muzafer Şerif’in otokinetik hareketinin miktarı hakkında yapılan tahminlerin ne kadar başkalarından etkilendiğini gösteren çalışması, “sosyal etki” konulu araştırmalara yol açmıştır. Asch ve birçok

araştırmacı bu etkinin ne kadar yaygın ve derin olduğunu çalışmalarıyla çok açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Zaman içinde Milgram ve Zimbardo gibi sosyal psikologlar sosyal etki kavramını genişletip, itaat, çeşitli durumlara uyum sağlamak v.b. olguları yoğun bir şekilde araştırmışlardır. Bu araştırmaların şaşırtan ortak noktası, söz konusu davranışların ne kadar duruma bağlı olduğuydu.

- Kültürlerarası sosyal psikologların ortaya sürdükleri “bireyci” ve “toplulukçu” kültürel boyutların (Hofstede, Triandis, Kağıtçıbaşı v.s.) etkileri çok çeşitli bağlamlarda araştırılmaktadır ve çok yaygın ve derin etkileri bulunmuştur. Bilişsel süreçlerin (duyu, algı) bile yaşadığımız kültürel ortama göre şekillendiği olgusunu Nisbett, Markus, ve Kitayama gibi araştırmacılar ortaya koymuşlardır.
- Deneyimlediğimiz duygular ve onların ifadesi içinde bulunduğumuz ilişki türü ve sosyal ortam tarafından ortaya çıkarılıp etkilenir. Karşımızdaki insan bize yakın birisi mi, bize göre statüsü yüksek mü düşük mü, başkaları tarafından görülebilecek bir durumda olup olmadığımız gibi faktörler duygularımızı ve ifadelerimizi belirler (bkz. Matsumoto ve ark.). Hatta seçtiğimiz kelimelerden ses tonumuza kadar konuşma tarzımız böyle faktörlere bağlıdır.
- Başkalarına karşı davranışlarımız, tutumlarımız ve duygularımız büyük ölçüde onların grup aidiyetine bağlıdır, özellikle kendi grubumuzda mı yoksa başka bir gruptalar mı (Tajfel). “Minimal grup paradigması” bunun en çarpıcı kanıtıdır. Dahası, başka grupların üyelerini kalıpyargılarıyla algılıyoruz ve o kalıpyargılar gruplararası ilişkisine göre belirlenir – rekabet var mı, hangi grup üstündür gibi (S. Fiske ve ark.). Kalıpyargılar bilinçdışı bir şekilde insanın beyinine yerleşir (Bargh) ve örtük çağrışımlarla davranışlarımızı etkiler (Greenwald ve ark.).
- En baştan sosyologlar tarafından vurgulanan sosyal normlar, araya sosyal psikologların dikkatini çeker (Sherif, Paluck gibi). Normların önemli bir kısmı ahlak ile ilgili, ki o da kültüre göre şekillenir (Shweder ve diğ.) Kişisel ilişkiler olsun, grup ilişkileri olsun, ilişkileri belirleyen özellikler betimlenebilir (A. Fiske). Her ilişki modeline uygun davranış tarzları, adalet/hakkaniyet kavramları, beklentiler v.s. gözlemlenebilir. Sosyal normlar kime yardım edeceğimiz, kime itaat edeceğimiz, kiminle rekabet sürdüreceğimizi belirler.

Bunların hepsini hesaba katarsak, sosyal davranışlarımızın ezici çoğunluğunun, kişinin tutumları, fikirleri ya da kişilik özelliklerinden ziyade, hedefin özelliklerine, daha doğrusu o

hedef kişi ya da grupla olan ilişkimizin türü, hangi ortamda bulunduğumuz ve o ortamı düzenleyen normlara bağlı olduğunu görürüz.

Buna rağmen, sosyal psikoloji adına yapılan araştırmaların çok büyük bir kısmı, birey bazında varyasyon gösteren değişkenler üzerine kurulmaktadır. Sosyal etki, kültür, ortam ve ilişki gibi faktörlerin neden olduğu bireysel özellikler, davranışların nedeni olarak görülmektedir. Örneğin, sosyal etkinin sonucu oluşan tutumlar ve kalıpyargıları, ayrımcı davranışların sebebi olarak incelenmektedir. Kültür veya sosyal statünün sonucu kimlikler, değerler ve tercihler, çeşitli davranışların nedeni olarak görülmektedir. Erken yaşta deneyimlenen ilişkilerin sonucu bağlanma tarzları, yetişkin yaşamında eş seçiminden dinsel aktivitelere kadar davranışlarda belirleyici bir faktör olarak ele alınmaktadır. Kısacası, araştırmalarımızda bağımsız değişken olarak değerlendirilen değişkenler, “sosyal” değil, sosyal etkenler ve süreçler sonucu oluşan bireysel değişkenlerdir.

Bu durum – bağımlı veya en azından ara değişken olarak değerlendirilmesi gereken, birey bazlı değişkenlerin bağımsız değişkenler olarak ele alınmaları – gerçekten ilginç ve açıklanması gereken bir meseledir. Bu duruma neden olabilecek üç önemli etkene dikkat çekmek istiyorum. İlk akla gelen etken, psikolojinin ontolojisinin temelde “bireyci” olmasıdır. “Gerçek” olan, grup, ilişki veya ortam değil, bireydir gibi bir algısı hakimdir. Tabii ki bilimsel psikoloji, en temelde Batılı, bireyci toplumun bir ürünüdür. İkinci etken, psikolojinin amacıdır -- insanların esenliğine katkıda bulunmak. Bu ikinci etken, her ne kadar insancıl motivasyonlardan kaynaklansa da, psikolojiyi bilimden ziyade, bir nevi mühendislik olmaya yönlendirmektedir. Bu iyi niyetli amaç, bizi gücümüzün yettiği, kontrol altına alabileceğimiz öğelere, değiştirebileceğimiz şeylere yöneltmektedir. Diyelim ki ayrımcı davranışları azaltmak gibi bir amacımız vardır. Hangisini değiştirmek daha kolay olur – bireylerin tutumları mı, yoksa o tutumlara yol açan ve ayakta tutan sosyal şartlar mı? Bireye özgü değişkenlere ulaşmak, onları şekillendirmek, hafifletmek, değiştirmek – ve anlamak! – daha kolay gözükmektedir. Üçüncü bir ihtimal de var: özgür iradeye olan inancımızdan vazgeçmek istemiyoruz. Bireysel faktörlerin (düşünceler, değerler, tutumlar, yönelimler, yargılar, beceriler, hatta yeteneklerin bile) istek ve kişisel çaba ile değişebileceğine inanmak veya varsaymak, özgür iradeye olan inancımızın yansımasıdır.

**Anahtar kelimeler:** sosyal psikoloji tarihi, açıklama modeli, ara değişken, bireysel farklılıklar

### Kaynakça

Asch S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. *Psychological Monographs*, 70, 1-70.

- Bargh, J. A. & Chartrand, T. L. (1999). The unbearable automaticity of being. *American Psychologist*, 54(7), 462-479. DOI: 0003-066X/99/S2.00
- Barker, R. (1968). *Ecological psychology: Concepts and methods for studying the environment of human behavior*. Palo Alto, CA: Stanford University Press.
- Fiske, A. P. The four elementary forms of sociality: Framework for a unified theory of social relations. *Psychological Review*, 99, 689-723, 1992.
- Fiske, S. T., Cuddy, A.J. C., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82(6), 878–902. DOI: 10.1037//0022-3514.82.6.878
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1464-1480. DOI: 10.1037/0022-3514.74.6.1464
- Matsumoto, D., Yoo, S. H. & Fontaine, J. et. al. (2008). Mapping expressive differences around the world: The relationship between emotional display rules and individualism versus collectivism. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(1). 55-74. DOI: 10.1177/0022022107311854
- Milgram, S. (1974). *Obedience to authority: An experimental view*. New York: Harper & Row.
- Nisbett, R. E. (2003). *The geography of thought: How Asians and Westerners think differently...and why*. New York: Free Press.
- Sherif, M. (1936). *The psychology of social norms*. Oxford, England: Harper.
- Shweder, R. A., Much, N. C., Mahapatra, M., & Park, L. (1997). The ‘big three’ of morality (autonomy, community, divinity) and the ‘big three’ explanations of suffering. In A. M. Brandt & P. Rozin (Eds.), *Morality and Health*, pp. 119–169. New York, NY: Routledge.
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

## Sosyal Psikolojide Kuram ve Yöntem Tartışmaları Paneli Genişletilmiş Özet - 2

### Bireysel Farklılıklar ve Kişiliğin Sosyal Psikoloji İçindeki Yeri

*Sosyal Psikoloji* en az 80 yıldır *Kişilik Psikolojisi* alanı ile iç içe geçmiş durumdadır. Alanın önde gelen dernekleri ile bu derneklerin yayınlarına baktığımızda, alanın adının dahi *Sosyal ve Kişilik Psikolojisi* olarak değiştirildiğini görürüz. Örneğin, APA'nın 8. Bölümü 1947'den beri bu isimle anılmaktadır. Bu derneğin önde gelen dergisinin adı yine hem sosyal psikolojiyi hem de kişilik psikolojisini yansıtmaktadır (Journal of Personality and Social Psychology). Yakın zaman önce, Amerika, Avrupa, Asya ve Avustralya'nın en önde gelen derneklerinin bir araya gelerek oluşturduğu heyecan verici yeni derginin adı da bu simbiyotik ilişkiyi ortaya koyacak şekilde verilmiştir (Social Psychological and Personality Science).

Lewin (1936) bu alanların iç içe geçmesini bir zorunluluk olarak düşünmüştür: Buna göre, davranışı anlamak ve tahmin etmek için hem kişiye ait özelliklere hem de çevresel-durumsal şartlara bakılmalıdır (ör: tutumlar, inançlar, kişilik vs. normlar, kültür, kurallar). Dahası, bu etkenlerin birbirleriyle etkileşimlerinin incelenmesi gerekmektedir. Daha önce hiç duyulmamış bu fikir sosyal psikolojinin kimliğini ve yol haritasını belirlemiştir. 1936 yılını kırılma noktası yapan bir başka neden daha vardır: O da Muzaffer Şerif'in Sosyal Normların Psikolojisi adlı kitabının yayınlanmasıdır. Lewin gibi, teorik olarak Gestalt akımından etkilenen Şerif, davranışçı ekolün deney ve gözlem metodlarını kullanarak sosyal meselelerin, fenomenlerin laboratuvar ortamında nasıl çalışılabileceğini göstermiştir.

Lewin'in formülü alanın tanımı yapılırken kullanılır. Ancak, bu birliktelik uygulamada ne derece gerçekleşmiştir, her zaman sorunsuz mu olmuştur, orası tartışmalıdır. Cronbach (1957), mesela, bilimsel psikolojinin başından beri deneysel ve korelasyonel olmak üzere ayrı ilerleyen iki farklı disiplini vardır demiştir. Bu ayrım belki de en belirgin şekilde bizim alanımız için söz konusu olmuştur. Bir grup yazara göre ise hala devam etmektedir (ör: Tracy, Robins, & Sherman, 2009). Deneysel çalışan sosyal psikologlar ortama ait değişkenleri manipüle ederek farklı şart, durum ve ortamlarda davranış ne şekilde değişir onu çalışmıştır. Deneysel psikologlar uzunca bir süre kişilik özellikleri ve bireysel farklılıkları ikinci plana atmışlardır. Bu özellikleri hata teriminin içeriği olarak düşünenler dahi olmuştur. Gerçek dünyanın fenomenlerini laboratuvar ortamında irdelerken, laboratuvar ortamında buldukları fenomenlerin gerçek dünyada karşılığı var mı diye de bakmışlardır. Kendini sadece saha çalışmalarına adayan deneysel sosyal psikologlar da vardır. Ne olursa olsun, deneysel sosyal psikolojinin örtük bir hedefi vardır: O da ilginç etkileşimler bulmaktır. Buna göre, sadece bir etki gözlemek yetmez, gözlemlenen etkinin hangi şartlar altında büyüyüp küçüldüğünü,

beklenenin aksi etkinin ne zaman ortaya çıkacağını da göstermek gerekmektedir. Bu yüzden, çalışmaların odağında hep bir etkileşim beklentisi ve bulma niyeti vardır. Ders kitaplarında yeterince yer bulamaları da, artık klasik olmuş uyma ve itaat çalışmalarının hepsi için ortaya konulmuş etkileşimler, düzenleyici değişkenler bulunmuştur.

Cronbach'a göre bilimsel psikolojinin diğer ayağı olan korelasyonel disiplin ise bambaşka yaklaşımlar, varsayımlar, yöntemler içermektedir (ör: faktör analiz; içsel geçerlilik yerine dışsal geçerlilik vurgusu; güvenilirlik; ölçek geliştirme). Kişilik psikolojisi daha ziyade bu disiplinin bir parçası olmuştur. Günümüzde kişilik psikolojisi bağlamında deneysel çalışmalar yapılsa da, bu alan birçok bakımdan ayrılmıştır ana akımdan. Belki de bu yüzden, alanın önde gelen dergilerinden JPSP'nin kişilik özellikleri ve bireysel farklılıklar içeren özel bir bölümü vardır. İçerik analizleri göstermektedir ki bu bölümde yayınlanan çalışmalar genelde korelasyoneldir ve deneysel çalışmaların yayımlandığı ilk kısımdan farklı olarak tek bir çalışma içermektedir.

Benim bu panelde üzerinde durmak istediğim bir başka farklılık var. O da kişilik çalışmalarında etkileşimlere hemen hemen hiç önem verilmemesi. Görece yeni-nesil analitik yöntemler dahi kullanılsa (ör: yapısal eşitlik modellemesi), kişilik özelliklerinin ele alındığı araştırmalarda ele alınan kişilik özelliklerinin birbirleriyle etkileşimlerine neredeyse hiç bakılmaz. Tipik bir çalışmada birçok değişken ölçülür (ör: beş büyük kişilik faktörü; yanında bir kaç tane dar kapsamlı bireysel farklılık); daha sonra, bu değişkenlerin önemli bir çıktı ile korelasyonuna bakılır. Bir kısım değişkenin anlamlı ilişkiler içinde olduğu belirlenir. Buradan uygulama için çıkarımlar yapılır. Ele alınan kişilik özelliklerinin varyansın ne kadarını açıkladığı çoğu zaman en önemli sorudur.

Korelasyonel çalışmaların odağında yer alan *açıklanan varyans* sorusu uygunsuz bir şekilde o kadar önem kazanmıştır ki, zaman zaman büyük krizlere neden olmuştur. Örneğin, 1960'larda tutumlarla davranışlar arasındaki korelasyon yeterince büyük bulunmadığı için tutumların önemli olmadığı iddia edilmiştir (Wicker, 1960, 1965). Benzer bir argümanı Mischel (1968) kişilik özellikleri için yapmıştır. Bu tartışmalar krizlere neden olmuş, yüksek lisans, doktora programlarının müfredatları dahi gözden geçirilmiştir. Tutum ve kişilik araştırmaları bir süreliğine de olsa gözden düşmüştür (Swann & Seyle, 2005). Kişiliğin ve tutumların sosyal psikolojiye geri dönüşü kolay olmamıştır.

Bugün sosyal psikoloji ve kişilik psikolojisi alanları daha sağlıklı bir birliktelik içindedir. Yine de kişilik çalışmalarında yukarıda bahsettiğim korelasyonel metotun doğasından kaynaklanan bir takım sorunlar söz konusudur. Gelenekselleşmiş korelasyonel yöntemlerin karmaşık etkileşimleri, kritik kırılma noktalarını, linear olmayan ilişkileri yakalama konusunda ne kadar yetersiz olduğu biliniyor. Örneğin, organ bağışçılığını tahmin etmek söz konusu olduğunda,

empati, sorumluluk, ölüm korkusu, zaman algısı, sisteme duyulan güven gibi değişkenlerin ölçülmesi gerekmektedir. Bu değişkenlerin biraraya gelmesi sonucu ortaya çıkan bir takım profiller olması gerekir bağışçı olmayı ya da olmamayı açıklayan, ancak bu profil analizini geleneksel yöntemlerle yapmak mümkün değildir. Örneğin, ne kadar ölüm korkusu sorun olacak, ya da ne kadar yüksek empati bağışçılığı getirecek a priori bilmek mümkün değilken, bu değişkenlerin birbirlerinden bağımsız şekilde linear bir şekilde bağışçılık niyetiyle alakalı olacağını varsaymak uygun değildir. Zaten, uygun olmayan yöntemler kullanıldığında esasında var olan ilişkileri yakalayabilmek mümkün olmuyor. Farklı konularda kişiliğin öneminin araştırıldığı meta-analiz çalışmalarında kişilik değişkenleri sanki çok da önemli değilmiş gibi çıkmıştır. Buna göre, geçmişte yürütülmüş binlerce çalışmada kişilik ve bireysel farklılıkların önemine dair yanlış çıkarımlar yapılmıştır. İlişkiler varken görmek mümkün olmamıştır.

Bu bağlamda, son 10 yılda öğrencilerimle yürüttüğüm araştırmalarımda çeşitli veri madenciliği ve makinelerden öğrenme algoritmalarının kişilik çalışırken karşılaştığımız analitik sorunların üstesinden gelmede geleneksel yöntemlerden çok daha başarılı olduğunu gördüm. Bu panel bağlamında bu yeni yaklaşımların sosyal ve kişilik psikolojisinin önemli sorularıyla ilgili umut vaat eden yönlerinden bahsetmek istiyorum. Cesur bir önerme olacak, ancak şunu söyleyebilirim ki sosyal psikoloji içinde kişilik ve bireysel farklılıklara daha fazla önem verilecektir ileride. Eskilerin deyiimiyle "hata teriminin içeriği" olmaktan çıkıp belki de en fokal değişkenler olacaklar.

**Anahtar kelimeler:** sosyal psikoloji tarihi, kişilik ve bireysel farklılıklar, etkileşimler.

## Sosyal Psikolojide Kuram ve Yöntem Tartışmaları Paneli

### Genişletilmiş Özet - 3

#### Yine Mi Kriz? Sosyal Psikolojide Öğrenme ve Bellek Sorunu

Her psikolojiye giriş kitabının açılış bilgisi olan, Wundt'un 1879 yılında Leipzig'de kurduğu laboratuvarla resmi olarak hayatına başlayan psikoloji, ondan sonraki yaklaşık 150 yıl içinde sınırsız gelişmelerin yanında, büyümenin getirdiği gelişimsel krizleri de yaşadı. Bazı alanlar bu krizi diğerlerinden daha çok hissederken çoğu zaman da krizin kendisi büyük ölçekteki bir deprem gibi herkesi ve her şey etkiledi. Ancak genel ölçekte ne psikolojinin kendisi ne de özelden sosyal psikoloji yaşadığı bu krizlerden alması gereken dersleri yeterince çıkarabilmiş değil. Belki de krizlerin oluşturduğu mikro tartışmalardan kafamızı biraz kaldırıp, daha büyük bir problemin olup olmadığına bakmak; ya da hiç değilse (sosyal) psikolojide doğru soruları sorup sor(a)madığımızı yeniden düşünmek başlangıç için iyi bir yöntem olabilir.

Wundt'un psikoloji tanımına iki alan ön plana çıkar: deneysel psikoloji ve toplum psikolojisi (völkerpsychologie). Bu, diğer temel alanları geride bırakan bir tanımlama olarak düşünülmesin. Her ne kadar Wundt'un çalışmalarını sürdürdüğü dönemde psikolojinin tanımı ve alt alanlarının sınıflandırılması henüz yapılmamış olsa da, ortaya konan bu iki alanın rasyonel bir çıkarımı vardı. Wundt'a göre bizim, insana ait (1) temel mekanizmaları anlamamız gerekiyor ve bunun için de duyum, algı vb. konuların hayati önemi var ve (2) insan bu dünya üzerinde tek yaşamadığı için onun diğerleriyle olan ilişkisine de bakmamız hatta bunu yaparken gelenekleri, mitleri, dilin yapısını da dikkate almamız gerekiyor. Kısacası Wundt, bir alan ayrımı değil analiz düzeyi ayrımı yapmıştı. Bu ayrım psikolojinin bütüncül olarak ele alınmasına destek olan bir ayrımdı.

Yıllar geçtikçe, psikolojinin hızlı gelişimi, doğal olarak farklı alanlarda uzmanlaşmayı da beraberinde getirdi. Öncelikle günümüzde "temel alanlar" olarak tanımladığımız sosyal psikoloji, deneysel psikoloji, gelişim psikolojisi ve klinik psikoloji gibi ayrımlara gidilirken, ikinci adımda bu alanlarında kendi içlerinde bölündüğünü ve mikro uzmanlaşmaya doğru gittiğini gördük. Bu sayede (aslında bu nedenle) endüstri/örgüt psikolojisinden çevresel psikolojiye, sağlık psikolojisinden adli psikolojiye kadar farklı alt alanlar hızlıca oluştu ve kendi dilleri, kendi terminolojileri, kendi yöntemleri ve kendi dergileriyle psikolojideki gelişmeleri dış dünya ile buluşturdu. Doğal olarak bu süreç kaçınılmazdı ve psikolojinin özellikle uygulama alanlarındaki yansımaları açısından çok değerli katkılarda bulundu. Bu katkıları küçümseme şansımız yok.

Ancak, katkılar kadar bu gelişmelerin yol açtığı ciddi sorunları da konuşmak durumundayız. Örneğin, doğası gereği bir bütün olan “psikoloji” gitgide mikro bir çerçeveden çalışılmaya başladığında, insana ait bütüncül bakış açımızı da kaybetmeye başladık. 1906 yılında Morton Prince’in önderliğinde yayın hayatında başlayan *Journal of Abnormal Psychology*, 1921 yılında çok önemli bir değişikliğe giderek *The Journal of Abnormal Psychology and Social Psychology* ismini aldı. Bu, sadece bir isim değişikliği değildi kuşkusuz, aynı zamanda farklı bir vizyonu, insanı anlamak üzere yola çıkan iki alt alanın ortak bir düzlemde hareket etmesi gerektiğini vurgulayan bir değişiklikti -ki derginin açılış makalesi *Personality Traits: Their Classification and Measurement*, bu alanlardaki iki önemli ismin Floyd H. Allport’un ve Gordon W. Allport’un imzasını taşıyordu. Bütüncül bakış açısından daha henüz psikolojinin ergenlik döneminde ele alınmış olmasının kuramsal ve sembolik önemi vardır. Ancak, bu yaklaşım editörlerin ifadesiyle, *kendilerine gelen makalelerin sayısı başedilmez olduğu için*, 1965 yılında son buldu ve dergi *Journal of Abnormal Psychology* ve *Journal of Personality and Social Psychology* olarak ikiye bölündü. Derginin ayrılmasıyla birlikte sosyal psikoloji ve klinik psikoloji de (tabii diğer alanlar da) birbirilerinden hızlıca uzaklaşmaya başladılar. Artık herkes kendi dünyasından, kendi gerçek sandığı dünyaya, yine kendi gözlükleriyle bakmaya başladı. Yöntem, ama yöntemden daha çok istatistiksel hesaplamalar karmaşıklaşırken bütüncül kuramlardan uzaklaşıldığına tanık olduk. Böyle bir bakış açısının kendi sorduğu sorularla ve kullandığı cevaplama yöntemleriyle ilgili bir kriz yaşamamasını beklemek çok iyimser olurdu. İnsanı anlamaya yönelik bütüncül kuramları tek ederek, kuramsal çalışmalarda bile neredeyse her davranış örüntüsü için ayrı bir kuram icat etmeye kalkan sosyal psikologlar, sonunda bu kuramları destekledikleri sandıkları bulguların da o kadar güvenilir olmadığını “buldu”. Ancak şu andaki krizlere yönelik tahlillerde bile paradigmanın değil de argümanların, hipotezlerin hatta kullanılan yöntem ve istatistiğin “kusurlu” olduğuna dair bir inanç olduğunu söylemek çok abartılı olmayacaktır. En fazla gidilen yer argümanların çıktığı kuramı sorgulamak olacaktır.

Occam’ın usturası bize bilimsel argümanların, kuramların basit olmasını öğütler. Diğer şeyler eşit olmak kaydıyla, basit kuram karmaşık kuramdan daha iyidir. Sanırım biz, bu “diğer şeyler eşit olmak kaydıyla” kısmını unutuyoruz ve bu sefer de Einstein’ın usturasına takılıyoruz. Einstein’ın usturası bize farklı bir şey söylüyor: Basit olan iyidir ama basitleştirmemeniz gerekir. Örneğin, bir gök cisimi, gezegen olarak Dünya’yı anlamak istiyorsanız, “onun mükemmel bir daire olduğunu farzedelim” diyerek analize başlayamazsınız çünkü öyle olmadığını biliyoruz ve bu çıkarım bize daha büyük yanlışlara götürecektir. Aynı kural (sosyal) psikoloji için de geçerli, her bir küçük kuramın yarattığını insanı gerçek insan modeli olarak

ele aldığımız için daha net söyleyelim aynı fizik bilimdeki arayışta olduğu gibi bir M-kuramı, meta-kuram, büyük-kuram peşinde olmak yerine pragmatik olarak günü kurtarmak derdine girdiğimiz için eninde sonunda her küçük kuram grubu krizleri tadıyor. Son yıllarda yaşadığımız krizler (tekrar ölçüm krizleri, düşün etki büyüklüğünün getirdiği meta-analiz destekli sonuç krizleri, kuramsal krizler vb.) Occam'ın usturasına değer verirken Einstein'ın usturasını unutmamızdaki kaynaklanıyor olabilir.

Bu kadar farklı kaynaklardan beslenen büyük sorunların çok basit çözümleri olamaz ancak yine de iki temel çıkış noktası bu konuşmada önerilmektedir:

- (1) Genel olarak psikoloji, özelinde de sosyal psikoloji bütüncül bakış açısına geri dönmek zorundadır. İnsanı anlama gayretinde olan sosyal psikologların bunu klinik psikolojinin, gelişimsel psikolojinin ve deneysel/bilişsel psikolojinin katkısı olmadan yapması ne mümkündür ne de anlamlıdır. Bir meta-kuram arayışına ancak bu sayede gidilebilir.
- (2) Genel olarak psikoloji, özelinde de sosyal psikoloji diğer alanlarla daha sıkı işbirliğine girmeli ve sınır noktaları çalışmalıdır. Burada önerilen alan biyolojidir. Biyolojinin ve psikolojinin kesiştiği noktalardaki çalışmalar sadece herhangi bir proje için bir araya gelen *disiplinlerarası* araştırmalarla bir sonuca ulaştırılmaz, bunun yerine (ya da bundan daha iyi bir seçenek olarak) farklı alanlardan gelen, farklı bakış açıları olan araştırmacıların *aynı soruya birlikte bakmaları* daha önemlisi *soruyu birlikte oluşturmaları* gerekmektedir. İnsanı / evreni anlamaya yönelik çalışmalar için önerilen bütüncül yaklaşım psikolojinin de dışına taşmak zorundadır.

**Anahtar kelimeler:** sosyal psikoloji tarihi, bütüncül yaklaşım, kuram, meta-kuram.

## Panel Genişletilmiş Özeti

### Psikolojinin Güncel Sorunları Nasıl Aşılır? Teori, Davranış-Niyet Boşluğu, Temsili Örneklem ve WEIRD problemi

Dr. Öğretim Üyesi Hasan G.  
Bahçekapılı  
Medipol Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü  
bahhasg@gmail.com

Dr. Öğretim Üyesi Sinan Alper  
Yaşar Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü  
sinan.alper@yasar.edu.tr

Doç. Dr. Emre Erdoğan  
İstanbul Bilgi Üniversitesi  
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Dr. Öğretim Üyesi Onurcan Yılmaz<sup>1</sup>  
Kadir Has Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü  
[onurcan.yilmaz@khas.edu.tr](mailto:onurcan.yilmaz@khas.edu.tr)  
Panel Başkanı

**Panel Başkanı:** Onurcan Yılmaz

**Panel Konuşmacıları (sırasıyla):** Hasan G. Bahçekapılı, Emre Erdoğan, Sinan Alper, Onurcan Yılmaz

Genel olarak psikoloji bilimi, özel olarak da sosyal psikoloji alt alanı bugün yöntembilimsel ve kuramsal bir kriz yaşamaktadır. Bunun sebeplerinden en önemlisi insan davranışını açıklayacak kapsayıcı bir kuramın olmamasıdır. Hasan G. Bahçekapılı psikolojideki bu kuramsal boşluğun önemini vurgulayacak ve psikolojide kuram denildiğinde ne anlamamız gerektiğine dair bir tartışma yürütecektir. Psikoloji biliminin ikinci yaşadığı problem ise korelasyonel çalışmalarda temsili örneklemelerin sıklıkla kullanılmıyor oluşudur. Emre Erdoğan yapacağı bu sunumda, bu soruna bir çözüm önerisi getirecek ve eğilim ağırlıklandırması yaklaşımının avantajlarına değinecektir. Üçüncü bir problem ise psikoloji bulgularının çoğunlukla WEIRD (batılı, eğitilmiş, endüstrileşmiş, zengin, demokratik) olarak tanımlanan batılı kültürlerden geliyor olmasıdır. Sinan Alper temel psikoloji bulgularının WEIRD ve WEIRD olmayan kültürlerde farklılaşabileceğine dair kültürlerarası bir çalışma bulgusunu anlatacak ve analitik düşünce-politik ideoloji arasındaki ilişkinin WEIRD kültürlerde daha güçlü olduğunu savunacaktır. Psikolojinin yaşadığı temel problemlerden bir diğeri ise gerçek davranış yerine genellikle tutum/niyet ölçümlerinin bağımlı değişken olarak kullanılıyor oluşudur. Onurcan Yılmaz bu son sunumda solcularla sağcılar arasında niyet düzeyinde tespit edilmiş bir takım farklılıkların (eşitlikçilik) gerçek davranış üzerinde geçerli

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: onurcan.yilmaz@khas.edu.tr

olup olmadığını test ettiği çalışmasını anlatacaktır. Özetle, bu panelde psikolojinin yaşadığı güncel sorunlar tanımlanmakta ve bir takım çözüm önerileri sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kuram, Metabilim, tekrarlanabilirlik, yeniden üretilebilirlik, açık bilim, temsili örneklem, WEIRD, davranış, tutum, niyet

## Psikolojide Hipotez ve Teori: Nedir, Nasıl Test Edilir?

Dr. Öğretim Üyesi Hasan G.

Bahçekapılı<sup>1</sup>

Medipol Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Bu konuşmada ilk olarak günlük hayatta ve bilimde farklı anlamda kullanıldıkları için kafa karışıklığına sebep olan hipotez ve teori (aynı zamanda yasa ve olgu) terimleri arasındaki ilişkileri açıklığa kavuşturacağız. Düzelteceğimiz yaygın kanaatlerden biri hipotezlerin doğrulandıkça teoriye, teorilerin de kesinleştikçe yasaya dönüştüğü yanlıgısı olacak. Arkasından hipotezlerin test edilmesinde geleneksel olarak kullanılan yöntem olan hipotetik-dedüktif (H-D) modeli ve bunun sınırlılıklarını ele alacağız. H-D modeline göre hipotezle uyumlu olan verinin hipotezi doğrulamak amacıyla kullanılamayacağı öteden beri kabul edilir. Bunun yanında bu modele göre hipotezle uyumlu olmayan verinin hipotezi yanlışlamak amacıyla da kullanılamayacağını Duhem-Quine tezinden hareketle göstereceğiz. Bu bizi Popperci “yanlışlamacılık” görüşünden Lakatosçu “araştırma programları” görüşüne götürecektir. Buradan hareketle Lakatos'un alternatif teori değerlendirme görüşüne bakacağız.

Konuşmanın ikinci kısmında teorilerin test edilmesinde H-D modelinin ana alternatifi olan abdüktif yaklaşıma bakacağız. Bu kısımda özellikle ele alacağımız görüş Brian Haig'in son 15 yıldır psikolojik bilimler için geliştirmeye çalıştığı abdüktif yöntem modeli olacak. Öncelikle modelin yaptığı veri-olgu ayırımından hareketle teorilerin açıklamaya çalıştığı şeyin ham veriler değil verilerden hareketle keşfedilen olgular (fenomenler) olduğunu söyleyeceğiz. Daha sonra modelin özellikle teorilerin değerlendirilmesi aşamasıyla ilgili söylediklerini ele alarak “en iyi açıklamaya çıkarım” ilkesini ve bu amaçla kullanılan ölçütleri inceleyeceğiz. Bu modelin H-D modelinden temel farklarından biri olarak teorilerin değerlendirilmesinde kullandığı temel ölçütün teorinin yordama başarısı değil açıklayıcılık kapsamı olduğunu göreceğiz. Özellikle sosyal psikolojide son yıllarda ortaya çıkan “tekrarlanamama” krizini çözmede abdüktif yöntem modelinin bazı yönlerinin katkısının olabileceğini belirterek konuşmayı bitireceğiz.

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: bahhasg@gmail.com

## **Davranışsal Bilimlerde Araştırma ve Deney Sonuçlarının Genellenebilirliği Soruna Bir Çözüm Önerisi: Eğilim Ağırlıklandırması**

Prof. Dr. Emre Erdoğan<sup>1</sup>  
Bilgi Üniversitesi  
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Psikoloji ve ilişkili bilim dallarının önündeki en önemli kısıtlardan biri toplanan verinin niteliğidir. Yürütülen çalışmaların önemli bir kısmı genellikle kolaylıkla ulaşılan örneklerle (convenience sampling) gerçekleştirilmekte, dolayısıyla bulguların genellenebilirliği sınırlı kalmaktadır. Özellikle davranışsal bilimlerde araştırma bulgularının belirli özelliklere sahip örneklemeye dayanması, örneğin WEIRD-batılı, eğitilmiş, sanayileşmiş, zengin ve demokratik ülkelerde yürütülen çalışmaların çoğunlukta olması nedeniyle varılan sonuçların farklı coğrafyalar için geçerliliği tartışılmaktadır. Yapılan bir çalışma önde gelen psikoloji dergilerinde yayınlanan çalışmaların %68'inin ABD'de lisans öğrencileriyle yapılan anketlere ve yüzde 96'sının da gelişmiş ülkelerdeki çalışmalara dayandığını göstermektedir (Henrich vd. 2010). Başka bir çalışma da, prestijli the Journal of Applied Psychology dergisinde yayınlanan makalelerin %40'ının öğrenci örneklemiyle, %84'ünün de ABD'de gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur (Shen vd. 2011). Journal of Personality and Social Psychology dergisinde yayınlanan makalelerin yüzde 96'sı WEIRD örneklemeye dayanmaktadır (Kurzban, 2013).

Son dönemde internet kullanımının küresel ölçekte yaygınlaşması nedeniyle internet örneklemi bu sınırlılık sorununa bir çözüm olarak görülmüş özellikle de Amazon Mechanical Turk (MTurk) üzerinden yürütülen çalışmaların sayısı artmıştır. MTurk ve benzeri araçların geniş bir veri tabanından adres sağlaması yukarıda bahsedilen örneklemelerin homojenliği sorununa bir çözüm olarak görülmüştür. Horton vd. (2011) MTurk üzerinden yürütülen deneylerin en az laboratuvar deneyleri kadar geçerlilik sahibi olduğunu belirtirken, Buhrmester vd. (2010) MTurk örneklemelerinin öğrenci ve diğer internet örneklemelerine kıyasla daha fazla çeşitlilik gösterdiğini belirtmektedir. MTurk örneklemi hem maliyet avantajı hem de göreceli çeşitliliği nedeniyle daha fazla tercih edilir hale gelmiştir. Bununla birlikte, yapılan bazı çalışmalar MTurk kullanıcılarının, genel nüfuslara göre daha fazla eğitilmiş, daha az dindar ve işsizlik oranlarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Goodman, Cryder, & Cheema, 2013). Bu değişkenlerin her biri araştırma sonuçlarını doğrudan etkileyebilecektir. Dolayısıyla,

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: emre.erdogan@bilgi.edu.tr

MTurk ve benzeri platformların sağladığı çeşitlilik, temsiliyeti, dolayısıyla da geçerliliği garanti etmemektedir.

Her ne kadar elimizde niceliksel bir araştırma olmasa da, Türkiye’de yayınlanan çalışmaların arasında öğrenci örneklemelerinin sayısının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte nüfus temsiliyetini hedefleyen çalışma sayısı da azdır. Türkiye kökenli çalışmalar arasında MTurk gibi platformlara dayananların sayısı da bilinmemektedir. Bütün bu bilinmezlikler, Türkiye kökenli çalışmaların bulgularının geçerliliği ya da genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Sunumumuzda psikoloji alanında yürütülmüş bazı çalışmaların örneklem özelliklerine odaklanarak, bahsettiğimiz örneklem kaymasının boyutunu göstermeyi hedeflemekteyiz. Çalışmamızda öğrenci ve benzeri örneklemelerden toplanmış verilerle Türkiye temsili verileri karşılaştırıp kaymanın niceliksel boyutunu sergilemeyi amaçlıyoruz. Bu süreçte, deneysel olmayan çalışmalarda yaygın olarak kullanılmakta olan Eğilim Ağırlıklandırması (propensity weighting) yöntemini kullanarak farklı çalışmaların örneklemelerinin gerçek nüfusa uyarlanmasının araştırma sonuçlarını nasıl farklılaştıracağını göstereceğiz. Önerimiz, sosyal psikoloji alanındaki çalışmalarda da bu tür ağırlıklandırma yöntemlerinin kullanılmasının sonuçların genelleştirilebilmesine katkıda bulunacağıdır.

Analizlerimizde kullanacağımız birinci çalışma Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinden toplanan ve Ahlaki Temeller Kuramı’nın (Moral Foundations Theory) başka kültürlerdeki geçerliliğini test etmeyi amaçlayan bir anket çalışmasıdır. Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi olan 750 kişi çalışmaya katılmıştır. İkinci çalışmada 2015 Mayıs ayında İstanbul’da yaşamakta olan seçmenleri temsil eden 1000 kişilik örnektir. Her iki çalışma arasında demografik açıdan önemli farklar gözlemlenmektedir.

Tablo 1. Örneklemelerin Demografik Özellikleri

		SET					
		Öğrenci		İstanbul Temsili			
		%	Ort.	Std. Sapma	%	Ort.	Std. Sapma
Cinsiyet	Erkek	37,9%			50,3%		
	Kadın	62,1%			49,7%		
Eğitim	İlk ve Orta Öğretim	0,0%			37,7%		
	Lise	94,9%			50,0%		
	Üniversite	5,1%			12,2%		
Siyasal Görüş	Sol	56,2%			20,2%		
	Orta	36,0%			31,9%		
	Sağ	7,8%			47,9%		

Yaş

20.63 2.13

39.82 14.04

Her iki veri setinde de MFT soruları sorulmuş ve MFT'nin 5 ayrı boyutu hesaplanmıştır. Aşağıda da görüldüğü üzere her boyutta iki örneklem arasında bir fark bulunmaktadır:

Tablo 2. Örneklemelerin MFT Ortalamaları

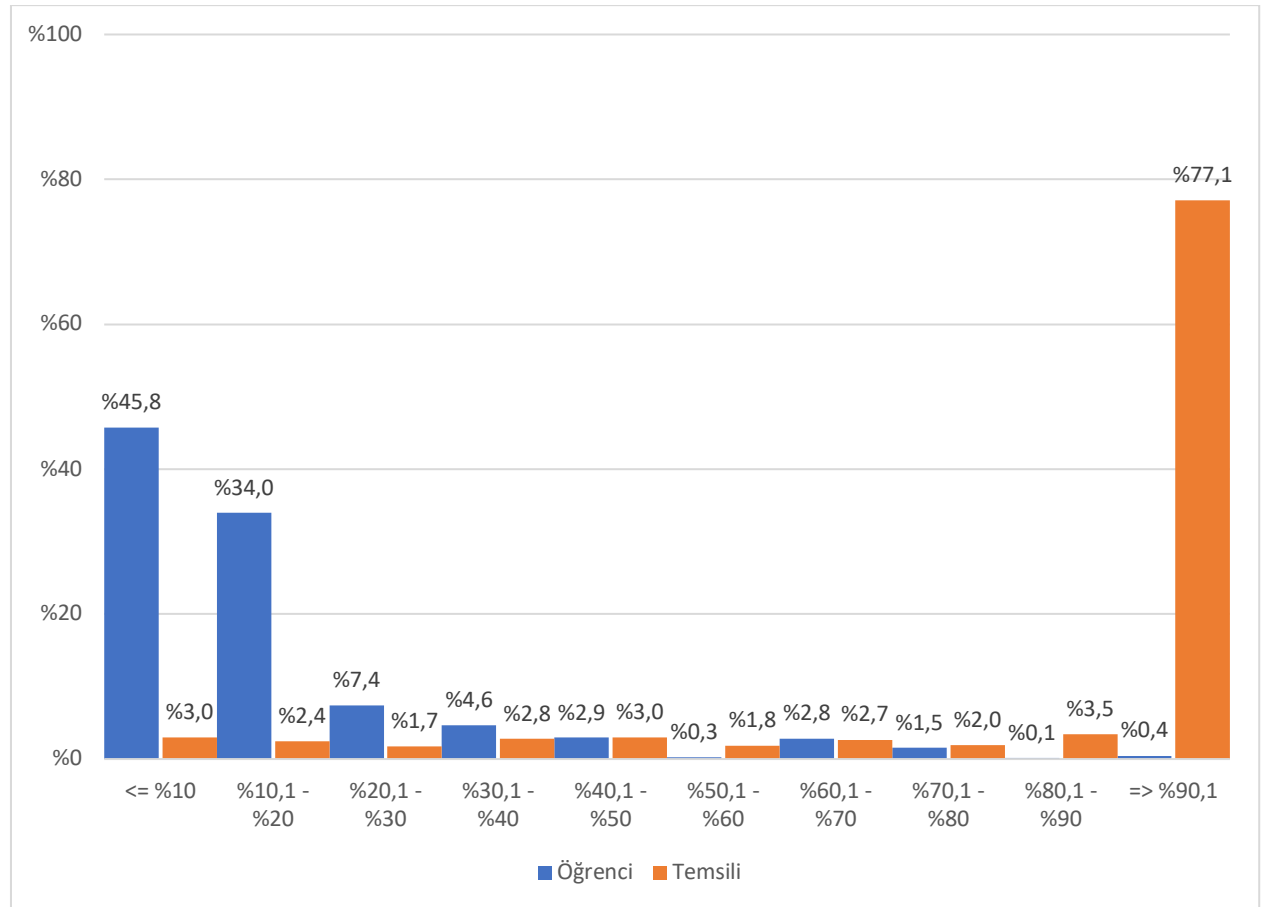
	SET			
	Öğrenci		İstanbul Temsili	
	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma
Harm	3,62 <sub>a</sub>	,77	4,36 <sub>b</sub>	,44
Fairness	3,96 <sub>a</sub>	,62	4,29 <sub>b</sub>	,46
Ingroup	2,72 <sub>a</sub>	,94	4,15 <sub>b</sub>	,59
Authority	2,15 <sub>a</sub>	1,00	4,06 <sub>b</sub>	,65
Purity	2,55 <sub>a</sub>	1,14	4,29 <sub>b</sub>	,54

Note: Values in the same row and subtable not sharing the same subscript are significantly different at  $p < .05$  in the two-sided test of equality for column means. Cells with no subscript are not included in the test. Tests assume equal variances.<sup>1</sup>

1. Tests are adjusted for all pairwise comparisons within a row of each innermost subtable using the Bonferroni correction.

Çalışmamızda Eğilim Ağırlıklandırılması yöntemi kullanılarak iki örneklem dengelenmeye çalışılmıştır. Aşağıda yer alan grafik, öğrenci örneklemindeki bireylerin, İstanbul çalışmasına katılma olasılıklarının dağılımını göstermektedir.

Şekil 1. Örneklemelerin Eğilim Dağılımı



Eğilim Ağırlıklandırılması sonucunda öğrenci örnekleminin MFT boyut ortalamalarının değiştiği gözlemlenmiştir.

Tablo 3. Ağırlıklandırılmış Örneklemelerin MFT Ortalamaları

	SET	
	Öğrenci	İstanbul Temsili
	Ortalama	Ortalama
Harm	3.86	4.36
Fairness	4.02	4.29
Ingroup	2.16	4.15
Authority	1.41	4.06
Purity	2.36	4.29

Çalışma, genellikle öğrencilerle yapılan görüşmelerle toplanan verilerin, nüfusun geneli hakkında çıkarım yapılmasının önündeki en önemli engellerden biri olan dış geçerlilik sorununun boyutunun gösterilmesi konusunda Eğilim Ağırlıklandırılması yönteminin bir çözüm olabileceğini göstermektedir.

### Kaynakça

- Buhrmester, M., Kwang, T., & Gosling, S.D. (2011). Amazon's Mechanical Turk: A New Source of Inexpensive, Yet High-Quality, Data? *Perspectives on Psychological Science*, 6(1), 3-5.
- Clifford, S., Jewell, R. M., & Waggoner, P. D. (2015). Are samples drawn from Mechanical Turk valid for research on political ideology? *Research & Politics*, 2(4), 205316801562207. <https://doi.org/10.1177/2053168015622072>. [CrossRefGoogle Scholar](#)
- Goodman, J. K., Cryder, C. E., & Cheema, A. (2013). Data collection in a flat world: The strengths and weaknesses of Mechanical Turk samples. *Journal of Behavioral Decision Making*, 26, 213–224. doi:10.1002/bdm.1753
- Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world?. *Behavioral and brain sciences*, 33(2-3), 61-83.
- Kurzban, R. (2013). Is evolutionary psychology weird or normal? EP Journal blog. <http://epjournal.net/blog/2013/09/is-evolutionary-psychology-weird-or-normal/>.
- Shen, W., Kiger, T. B., Davies, S. E., Rasch, R. L., Simon, K. M., & Ones, D. S. (2011). Samples in applied psychology: Over a decade of research in review. *Journal of Applied Psychology*, 96(5), 1055.

## **“WEIRD” Sorunu ve Sosyal Psikolojinin Geleceği: Analitik Düşünmenin Siyasi Yönelime Etkisine Dair Örnek Bir Çalışma**

Dr. Öğr. Üyesi Sinan Alper<sup>1</sup>  
Yaşar Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yakın zamanda, şimdiye kadar genellikle evrensel kabul edilen bazı psikoloji bulgularının aslında sadece belli kültürlerde gözlemleniyor olması daha çok tartışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda yeni bir kavram olan “WEIRD” ortaya atılmıştır. *Western* (Batılı), *educated* (eğitilmiş), *industrialized* (sanayileşmiş), *rich* (zengin) ve *democratic* (demokratik) kelimelerinin kısaltması olan WEIRD, psikoloji çalışmalarının çoğunluğunun yapıldığı kültürlerin ortak özelliğidir (Henrich, Heine ve Norenzayan, 2010). WEIRD ülkeler ABD, Kanada, İngiltere, Almanya, Hollanda, Fransa, Avustralya gibi ülkelerdir. Yapılan bir incelemede, 2003 ve 2007 arasında üst düzey dergilerde yayınlanmış çalışmaların %68’inin sadece ABD’li katılımcılar, toplamda %96’sının ise WEIRD ülkelere olan katılımcılar üzerinde yapıldığı anlaşılmıştır (Arnett, 2008). WEIRD ülkelerde yaşayan nüfusun dünya nüfusunun sadece %12’si olduğu düşünüldüğünde, incelenen örneklerin kültürel bağlamda son derece yanlı olduğu, psikoloji adına bildiğimiz hemen hemen her şeyin dünyanın çok sınırlı bir kısmında geçerli olduğu ve dünya nüfusunun aslında ezici çoğunluğunu oluşturan kültürlerle ilgili bilgi birikimimizin son derece kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. WEIRD sorununu ele alan birçok çalışma, Müller-Lyer İlüzyonu, Ultimatom Oyunu’nda alınan kararlar, ahlaki akıl yürütmeler gibi kültürel farkların geçmişte hesaba katılmadığı birçok paradigmada kültürün WEIRD’lik seviyesinin son derece önemli olduğu göstermiştir (Henrich vd., 2010) Bahsedilen kültürel farkların etkilediği alanlardan biri, bilişsel tarzlar ile siyasi yönelim arasındaki ilişkidir. Geçmiş çalışmalar, bilişsel tarzın ideoloji ile korelasyonunun olduğunu ve sezgiselden ziyade daha analitik düşünmenin daha solcu olmayla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (örn., Pennycook, Cheyne, Seli, Koehler ve Fugelsang, 2012; Yılmaz ve Sarıbay, 2016). Ancak bu çalışmalarla çelişen ve analitik düşünme tarzı ile ideolojinin ilişkisinin olmadığına dair bulgular da mevcuttur (örn., Kahan, 2013; Yılmaz ve Sarıbay, 2017a). Bazı çalışmalar da analitik düşünmenin genel sağcılıktan ziyade değişime karşıtlık boyutuyla daha ilgili olduğunu, dolayısıyla sosyal muhafazakarlık ile daha yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Yılmaz ve Sarıbay, 2017b). Yakın zamanda yürüttüğümüz bir çalışmada, söz

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [sinan.alper@yasar.edu.tr](mailto:sinan.alper@yasar.edu.tr)

konusu çelişkili bulguların kısmen kültürel farklarla ilişkili olabileceğinden hareketle, 30 farklı ülkeden 7,263 kişinin katıldığı bir çalışmanın verisi (Klein vd., 2018) üzerinde bu beklentimizi sınadık (Yılmaz ve Alper, 2019).

Söz konusu çalışmada analitik/sezgisel düşünme alternatif bir Bilişsel Yansıma Testi (Finucane ve Gullion, 2010) ile, siyasi yönelim ise tek maddelik bir ideoloji sorusu ile Ahlaki Temeller Ölçeği'nin (Graham vd., 2011) bağlanım temellerinin (sadakat/ihanet, otorite/bozgunculuk ve kutsallık/yozaşma) genel ortalaması ile hesaplanan sosyal muhafazakarlık ile ölçülmüştür. Klein ve arkadaşları (2018) WEIRD'ın her bir alt boyutunu ayrı ayrı puanlayarak (ayrıntı için bkz: <https://osf.io/b7qrt/>) her bir ülke için WEIRD skoru oluşturmuşlardır. Bu sayede analitik düşünmenin ideoloji ve sosyal muhafazakârlığı yordayıp yordamadığı ve bu ilişkiyi WEIRD seviyesinin düzenleyip düzenlemediğini incelemek mümkün olmuştur.

Analizler her bir ülke için ayrı ayrı yürütülmüş, sonrası ortaya çıkan etki büyüklüklerinin meta-analizi yapılmıştır. Otuz ülkeden örneklemelerin meta-analizinde şu bulgulara erişilmiştir: (1) Analitik düşünmenin, ( $b = .002$ ,  $SE = .053$ ,  $z = .045$ ,  $p = .964$ , 95% CI  $[-.101, .134]$ ), ve WEIRD seviyesinin ideoloji üzerindeki etkisi anlamsızdır,  $b = -.079$ ,  $SE = .074$ ,  $z = -1.079$ ,  $p = .281$ , 95% CI  $[-.224, .065]$ ; (2) Hem analitik düşünmenin, ( $b = .096$ ,  $SE = .035$ ,  $z = 2.730$ ,  $p = .006$ , 95% CI  $[.027, .165]$ ), hem de WEIRD seviyesinin,  $b = -.279$ ,  $SE = .047$ ,  $z = -5.889$ ,  $p < .001$ , 95% CI  $[-.371, -.186]$ , sosyal muhafazakârlık ile ilişkisi anlamlıdır. Buna göre, analitik düşünme genel ideolojiden ziyade sosyal muhafazakarlık ile ilişkili bulunmakta, analitik düşünme arttıkça sosyal muhafazakarlık azalmaktadır. Ancak bu ilişki WEIRD seviyesi yüksek ülkelerde (örn., ABD, Batı Avrupa) daha güçlü görülmekte, ülkenin WEIRD seviyesi azaldıkça aradaki bu iki değişken arasındaki ilişki gitgide zayıflamaktadır (Yılmaz ve Alper, 2019).

Söz konusu çalışmanın da bir örneğini ortaya koyduğu gibi, WEIRD kültürlerde yürütülen çalışmaların domine ettiği psikoloji literatürü bu kültürlerin özelliklerini daha çok yansıtmakta ve ortaya konan bulgular evrensel olmayabilmektedir. Gelecekteki psikoloji çalışmalarının, özellikle de toplumsal sistemlerden daha da fazla etkilenmesi beklenebilecek sosyal psikoloji alanındaki çalışmaların kültürel farkları daha çok hesaba katması, aynı bulguların farklı kültürlerde tekrarlanıp tekrarlanmadığını incelemesi gerekmektedir.

## Kaynakça

- Arnett, J. J. (2008). The neglected 95%: why American psychology needs to become less American. *American Psychologist*, 63(7), 602-614.
- Finucane, M. L. ve Gullion, C. M. (2010). Developing a tool for measuring the decision-making competence of older adults. *Psychology and Aging*, 25(2), 271–288.
- Graham, J., Nosek, B. A., Haidt, J., Iyer, R., Koleva, S. ve Ditto, P. H. (2011). Mapping the moral domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101, 366–385.
- Henrich, J., Heine, S. J. ve Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world?. *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2–3), 61–83.
- Kahan, D. M. (2013). Ideology, motivated reasoning, and cognitive reflection. *Judgment and Decision Making*, 8(4), 407–424.
- Klein, R. A., Vianello, M., Hasselman, F., Adams, B. G., Adams Jr, R. B., Alper, S., ... ve Batra, R. (2018). Many Labs 2: Investigating variation in replicability across samples and settings. *Advances in Methods and Practices in Psychological Science*, 1(4), 443-490.
- Pennycook, G., Cheyne, J. A., Seli, P., Koehler, D. J. ve Fugelsang, J. A. (2012). Analytic cognitive style predicts religious and paranormal belief. *Cognition*, 123(3), 335–346.
- Yilmaz, O. ve Alper, S. (2019). The link between intuitive thinking and social conservatism is stronger in WEIRD societies. *Judgment and Decision Making*, 14(2), 156-169.
- Yilmaz, O. ve Saribay, S. A. (2016). An attempt to clarify the link between cognitive style and political ideology: A non-western replication and extension. *Judgment and Decision Making*, 11(3), 287–300.
- Yilmaz, O. ve Saribay, S.A. (2017a). Analytic thought training promotes liberalism on contextualized (but not stable) political opinions. *Social Psychological and Personality Science*, 8(7), 789–795.
- Yilmaz, O. ve Saribay, S. A. (2017b). The relationship between cognitive style and political orientation depends on the measures used. *Judgment and Decision Making*, 12(2), 140–147.

## **Tutum-Davranış Boşluğu: Solcular Sağcılara göre Gerçekten Daha mı Fazla Eşitlikçi?**

Dr. Öğretim Üyesi Onurcan Yılmaz<sup>1</sup>

Kadir Has Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Psikologların temel çalışma konusu davranış olmasına rağmen, gerçek davranış nadiren psikoloji çalışmalarında bağımlı değişken olarak kullanılmaktadır. Bunun yerine sıklıkla tutum ve niyetlerden oluşan ve yer yer hipotetik bazı durumlarda neler yapılabileceğine dair bir takım akıl yürütmeler istenen görevler kullanılmaktadır. Ancak davranışsal iktisatta bu yaklaşım eleştirilmektedir ve tutum-davranış arasında temel bazı boşluklar olduğuna dair bir takım bulgular vardır (Bostyn, Sevenhant, & Roets, 2018; Sheeran & Webb, 2016). Bu da psikolojinin temel bir sınırlılığı olarak değerlendirilmekte ve adil olmak, içgrup tarafgirliği, dürüstlük, iş birliği, cömertlik gibi ahlaki davranışların, iktisatçıların kullandığı gibi ekonomik bazı oyunlar vasıtasıyla ölçülmesinin gerekliliğini gözler önüne sermektedir.

Özellikle siyaset psikolojisi literatüründe hemen hemen tüm ölçümler tutum/niyet ölçümlerine dayanmaktadır ve solcuların sağcılara göre daha eşitlikçi olduğuna (Jost, Glaser, Kruglanski, & Glaser, 2003; Haidt, 2007) ve başkalarının refahını daha çok düşündüğüne (Balliet et al., 2018; Zettler, Hilbig, & Haubrich, 2011a, 2011b) dair bir takım veriler ortaya çıkmıştır. Ancak hem sosyal psikoloji literatürü (Tajfel, 1981) hem de ekonomik oyun oynatılan çalışmalar insanların tutarlı bir şekilde kendi içgruplarına daha fazla yardım ettiğini ve daha fazla işbirliğine girdiğini göstermektedir (Fowler & Kam, 2007; Yamahisgi & Mifune, 2008). Dolayısıyla bu uzun teorik gelenekten çıkarsanacak bir öngörü, gerçek davranışlara baktığımızda içgrup kayırmacılığının sadece sağcılara özgü olmaması, insan doğasını tarif eden temel bir eğilim olması dolayısıyla her iki ideolojide de görülmesidir.

Bu sunumda, içgrup kayırmacılığı davranışının siyasal ideolojiye göre farklılaşp farklılaşmadığı sorusunun gerçek davranış üzerinden incelendiği önkayıtlı ve yüksek istatistiksel güce sahip ( $N = 1,347$ ) bir çalışma anlatılacaktır. Bu çalışma çevrimiçi bir şekilde Amerikalı Amazon Mechanical Turk çalışanlarıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar deneyden önce verdikleri yanıtlara göre solcu (Amerikan örneğinde liberal) ve sağcı (Amerikan örneğinde muhafazakar) olarak kategorilendirilmiş ve literatürde çok sıklıkla kullanılan paylaşma oyununu (Diktatör Oyunu; genel bir değerlendirme için bkz. Engel, 2011) oynamışlardır. Bu oyunda katılımcılara bir miktar (gerçek) para verilmekte ve istediği kadarını karşıdaki pasif

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: onurcan.yilmaz@khas.edu.tr

oyuncuya anonim ve tek seferlik bir şekilde paylaşabileceği söylenmektedir. Katılımcı bu kararı verdikten sonra paylaştığı kadarı ikinci oyuncuya, kalanı da kendisine verilmektedir. Bu çalışmada katılımcılar bu oyunu ya kendisiyle aynı siyasal ideolojiye sahip içgrupla ya da farklı ideolojiye sahip dışgrupla oynamışlardır (liberal ya da muhafazakar) ve buna dair bilgilendirilmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların sezgisel ve analitik kararlarının farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için katılımcılar bu kararlarını ya 5 saniye içerisinde (sezgisel düşünme) ya da en az 20 saniye düşündükten sonra (analitik) vermişlerdir.

Çıkan sonuçlar yapılan manipülasyonun istenildiği gibi çalışmasına rağmen sezgisel ve analitik kararların paylaşım miktarını etkilemediğini,  $F(1, 1343) = 0.22, p = .639, \eta_p^2 < .001$  ancak her iki ideolojide de oldukça güçlü bir grup tarafgirliği bulunduğunu göstermiştir,  $F(1, 1343) = 138.51, p < .001, \eta_p^2 = .093$ . Hem solcular (%17.1) hem de sağcılar (%16.3) kendi içgruplarına daha çok aktarım yapmışlardır.

Bu bulgular, tutum ölçümlerinde çıkan farklılara rağmen, gerçek davranış üzerinde solcu-sağcı farkı bulunmadığını göstermektedir. Bunun yerine bulgular sosyal kimlik modeliyle uyumlu bir şekilde ideolojiden bağımsız olarak insanların kendi gruplarını daha çok kayırdığı (Tajfel, 1974; Yamagishi & Mifune, 2016) ve bu bağlamda insan doğasının kabileci bir takım eğilimlere sahip olduğu (Ditto vd., 2019) argümlarını desteklemektedir.

### Kaynakça

- Bostyn, D. H., Sevenhant, S., & Roets, A. (2018). Of mice, men, and trolleys: hypothetical judgment versus real-life behavior in trolley-style moral dilemmas. *Psychological Science, 29*(7), 1084–1093.
- Ditto, P. H., Liu, B. S., Clark, C. J., Wojcik, S. P., Chen, E. E., Grady, R. H., ... & Zinger, J. F. (2019). At least bias is bipartisan: A meta-analytic comparison of partisan bias in liberals and conservatives. *Perspectives on Psychological Science, 14*(2), 273-291.
- Engel, C. (2011). Dictator games: A meta study. *Experimental Economics, 14*(4), 583–610.
- Fowler, J. H., & Kam, C. D. (2007). Beyond the self: Social identity, altruism, and political participation. *The Journal of Politics, 69*(3), 813–827.
- Haidt, J. (2007). The New Synthesis in Moral Psychology 316, 998 (2007); *Science*.  
<https://doi.org/DOI: 10.1126/science.1137651>

- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, *129*(3), 339.
- Sheeran, P., & Webb, T. L. (2016). The intention–behavior gap. *Social and Personality Psychology Compass*, *10*(9), 503–518.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In *The social psychology of intergroup relations*.
- Yamagishi, T., & Mifune, N. (2016). Parochial altruism: does it explain modern human group psychology? *Current Opinion in Psychology*.  
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.07.015>

## **Veri Sunumları**

## Ahlaki Duygulardaki Farklılaşmada Sosyal İlişki Modellerinin Rolü

İlker Dalgar<sup>1</sup>

Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Ahlaki karar verme süreçlerinde duygular başat rol oynamaktadır. Duygular sosyal ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi için bağlılık araçları olarak da işlev görmektedir. Çalışmada katılımcıların (N = 293) okudukları beş farklı ilişki bağlamında (komünal paylaşım, hiyerarşi, eşitlik temelli ve rasyonel oranlar temelli ilişkiler) gerçekleşen yirmi sekiz farklı ahlaki ihlale verdikleri duygusal tepkiler (tiksinme ve öfke) ölçülmüştür. Rastgele kesmeli karma etkiler modeli yöntemi kullanılarak yapılan analizler kontrol koşuluna göre ihlal gerçekleşen bütün koşullarda tiksinme ve öfkenin anlamlı olarak arttığını göstermiştir. En yüksek öfke hiyerarşik ilişkilerdeki ihlallerde çıkarken onu sırasıyla komünal paylaşım ve rasyonel oranlara dayalı ilişkiler takip etmiş, en düşük duygusal tepkiler de eşitlik kuralının ihlal edildiği ilişkilerde gözlenmiştir. Tiksinme ise hiyerarşik ilişkiler ve komünal paylaşım ilişkilerinde eşit ve diğer koşullardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** sosyal ilişkiler, ahlak, duygular

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [ilkerdalgargar@gmail.com](mailto:ilkerdalgargar@gmail.com)

## Ahlaki meseleleri neye göre yargılıyoruz?

Beyza Tepe<sup>1</sup>

Arzu Aydınli Karakulak

Bahçeşehir Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bahçeşehir Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

İlişki Düzenleme Kuramı'na (İDK) göre (Rai ve Fiske, 2011) dört farklı ilişki motivasyonu vardır, bunlar ihlal edildiğinde, ahlaki yargılama sürecinin başladığı iddia edilmektedir. Bunlar, birlik, hiyerarşi, eşitlik ve oran motivasyonlarıdır. Ahlak alanyazınında ise ahlaki algının temeli “zarar” verme üzerinden (Gray, Young ve Waytz, 2012) ya da çok boyutlu olduğu öne sürülen Ahlaki Temeller Kuramı (Graham, vd., 2012) üzerinden ele alınmıştır. Eğer bir ahlaki ihlal kızgınlık (zarar) ya da iğrenme (saflık) duygusu uyandırıyor ise bireyin bu davranışı algılama ve yargılama süreçlerinde farklılaşmaktadır. Bu çalışmada ise, bu farklılığın ilişki motivasyonlarından geldiği ve İDK kuramının tespitlerinin farklılıkları kapsayıcı ve kültürel farklılıklara yönelik de hassas olduğu gösterilmiştir. İlk çalışmada, zarar-saflık ihlaline yönelik değişen ahlaki yargının; ikinci çalışmada bu değişimin ilişki motivasyonları üzerinden açıklama gücünün ve üçüncü çalışmada ise ahlakın bireyler arasında olmadığını öne süren meta-ilişkisel tehdit algısının ahlaki yargı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Toplam altı farklı çalışmadan toplanan veriler doğrultusunda kuramın tespitleri doğrulanmış fakat kongrede bu çalışmalardan sadece ilk üçü sunulması planlanmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** ilişki düzenleme kuramı, zarar, saflık, ahlaki yargı

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: beyza.tepe@eas.bau.edu.tr

## Ahlaki Temellerin Çöpçatanlık Uygulaması Tinder ile İlişkisi

Burak Doğruyol<sup>1</sup>

Barış Sevi

Altınbaş Üniversitesi

West Virginia Üniversitesi

Çöpçatanlık uygulamaları her geçen gün daha yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu uygulamaların kullanımı bir çok ahlaki karar verme süreci içermekle birlikte ikisi arasındaki ilişkiyi inceleyen çok az çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmada, ahlaki temeller ile Tinder kullanımı ve Tinder kullanımına yönelik motivasyonlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya 130 Tinder kullanıcısı, 56 eski kullanıcı ve 121 hiç Tinder kullanmamış kişi katılmıştır. Bulgular, Tinder kullanıcılarının, eski kullanıcı ve kullanmayan katılımcılara kıyasla daha düşük bireyselleştirici ilkelere (bakım ve adillik) sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, bireyselleştirici ilkeler düşük düzeylerde kısa süreli ilişki ve yüksek düzeylerde heyecan arama motivasyonunu yordarken, bağlanım ilkeleri iletişimi kolaylaştırma, öz-saygı ve modaya uyma motivasyonlarını yordamıştır. Sonuçlar genel olarak Tinder gibi çöpçatanlık uygulamalarının ahlaki temeller ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [burakdogruyol@gmail.com](mailto:burakdogruyol@gmail.com)

## **Ahlaki ve duygusal mesajların gruplar arası yardım konusundaki viral davranışlara etkisi**

Mehmet Onur Yaşa

Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Lemi Baruh

Koç Üniversitesi  
Medya ve Görsel Sanatlar Bölümü

Doç. Dr. Zeynep Cemalcılar

Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yardım kuruluşları, sosyal medya aracılığıyla hedefledikleri farkındalığı daha kolay yaratmakta ve geniş kitlelerin desteğini kazanmaktadır. İki çalışmada yerel ve uluslar arası yardımlara odaklanan kuruluşlar tarafından gönderilen mesajlardaki duygusal ve ahlaki içeriklerin, bu mesajları beğenme ve paylaşma davranışlarına etkisi araştırılmaktadır. İlk çalışmada büyük veri araçları kullanılarak yerel ve uluslar arası yardım sağlayan kuruluşların tweetleri (N = 105,958) analiz edilmiştir. Çalışmada duygusal içerik arttıkça mesajların daha az beğenildiği ve paylaşıldığı gözlemlenmiştir. Öte yandan ahlaki içeriğin oranı mesajların beğenilmesini ve paylaşılmasını olumlu olarak yordamaktadır. Özellikle ahlaki içeriğin avantajı uluslar arası yardım sağlayan kuruluşlarda daha fazla gözlemlenmiştir. İkinci çalışmada (N=120), ahlaki ve duygusal içeriklerin beğenme ve paylaşma niyetlerine etkisi yardımın iç ve dış grup üyelerine sağlanmasına göre deneysel olarak test edilmiştir. Sonuçlar, kullanıcıların duygusal içeriği olan tweet'lere, ahlaki içeriğe kıyasla, olumlu yanıt verme ihtimalinin daha düşük olduğunu ve ahlaki mesajların gruplar arası yanlılığı azalttığını doğrulamaktadır. Bu sonuçlar gruplar arası yardım perspektifinden tartışılmıştır.

## **Akademik Alan Memnuniyeti, Öz-Yeterlik İnancı ve Kontrol Odağının Kopya Çekmeye**

### **Yönelik Tutumun Yordayıcıları Olarak İncelenmesi**

Arş. Gör. Zeynep Saylık<sup>1</sup>

Dicle Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Meral Gezici Yalçın

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Altay Eren

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi  
Eğitim Bilimleri Bölümü

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin akademik alan memnuniyetleri, akademik öz-yeterlik inançları ve akademik kontrol odaklarının, kopya çekmeye yönelik tutumlarını yordama durumlarının incelenmesidir. Araştırmanın yöntemi tarama, deseni ise yordayıcı ilişkisel desendir. Araştırmaya Batı Karadeniz Bölgesindeki bir üniversitenin farklı fakültelerinden ( $N_{\text{Fen-Edebiyat}} = 278$ ;  $N_{\text{Mühendislik}} = 200$ ;  $N_{\text{Eğitim}} = 146$ ;  $N_{\text{İlahiyat}} = 91$ ), 715 ( $N_{\text{kız}} = 452$ ;  $N_{\text{erkek}} = 263$ ) öğrenci katılmıştır. Veriler, Kopya Çekmeye Yönelik Tutum (Ay ve Çakmak, 2015), Akademik Alan Memnuniyeti (Nauta, 2007), Akademik Öz-yeterlik İnancı (Yılmaz, Gürçay ve Ekici, 2007) ve Akademik Kontrol Odağı (Akın, 2007) ölçekleri kullanılarak toplanmış, gizil değişkenler için korelasyon ve yapısal eşitlik modellemesi analizleri gerçekleştirilerek çözümlenmiştir. Bulgular, akademik dışsal kontrol odağının kopya çekmeye yönelik tutumu pozitif yönde ve güçlü düzeyde, alan seçiminden duyulan memnuniyetin ise negatif yönde ve zayıf düzeyde yordadığını göstermiştir. Bulgular ayrıca, akademik dışsal kontrol odağının akademik öz-yeterlik inançları, akademik alan memnuniyeti ve kopya çekmeye yönelik tutum arasındaki ilişkilerde aracı rolü oynadığını da göstermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Kopya çekme tutumu, akademik öz-yeterlik inancı, alan seçiminden duyulan memnuniyet, akademik kontrol odağı.

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [fzeynepsaylik@gmail.com](mailto:fzeynepsaylik@gmail.com)

## Aldatmaya Yönelik Tutumların Ahlak ve Bağlanma Açısından İncelenmesi

Canan Çelikadam<sup>1</sup>

İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı, bağlanma stillerinden kaygılı-kararsız bağlanma ile kaçınmacı bağlanmanın ve ahlaki temellerin bakım, adillik, sadakat, otorite ve kutsallık boyutlarının aldatmaya yönelik tutumlarla ilişkilerini incelemektir. Araştırma yaşları 15-64 arasında değişen, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşayan toplam 245 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Aldatmaya Yönelik Tutum Ölçeği", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II" ve "Ahlaki Temeller Ölçeği" kullanılmıştır. Sözü geçen ilişkiler korelasyonel yöntemle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, aldatmaya yönelik tutumlar ile kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınmacı bağlanma stilleri arasında bir ilişki olmadığını göstermiş fakat kadın ve erkek cinsiyeti için ayrı ayrı analiz yapıldığında yalnızca erkek örneklemini için kaçınmacı bağlanma stili ile aldatmaya yönelik tutumlar arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kaçınmacı bağlanma stiline sahip erkeklerin aldatmaya yönelik daha izin verici tutumlara sahip olduğu bulunmuştur. Ahlaki temellerin tüm boyutlarında yüksek puan alan katılımcıların aldatmaya yönelik tutumları daha olumsuz bulunmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Aldatmaya yönelik tutumlar, bağlanma, ahlaki temeller

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: canan.celikadam@istanbul.edu.tr

## **Algılanan Partner Duyarlılığı, Duygusal Eş Düzenleme ve İlişki Doyumunun Olumlu Duygulanım Durumuna Etkisi**

Adar Cem Lağap<sup>1</sup>

Kadir Has Üniversitesi

Dilara Sevinç

Kadir Has Üniversitesi

Beyzanur Yalçın

Boğaziçi Üniversitesi

Büşra Nur Biton

Boğaziçi Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı, algılanan partner duyarlılığı (APD), ilişki doyumu (İD) ve partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesinin (KDD) birbirleriyle ve kişilerin olumlu duygulanım durumu ile ilişkisini incelemektir. Tübitak projesi kapsamında yapılan çalışmaya 54 erkek ve 56 kadın katılmıştır. APD 18 maddelik likert tipi ölçek, KDD ise 5 maddelik likert tipi ölçek ile ölçülmüştür. Katılımcıların ilişki doyumlarını 7 puanlık bir ölçek üzerinden raporlamaları istenmiş olup olumlu duygulanım durumu ise 13 maddelik Olumlu Duygulanım Ölçeği ile ölçülmüştür. Yapılan ilk analizde literatüre dayanarak; olumlu duygulanım, algılanan partner duyarlılığı ve partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesi ile ilişki doyumu arasında olumlu yönde bir ilişki bulunması hipotez edilmiştir. Korelasyon sonuçlarına göre ilişki doyumu ile partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesi arasında pozitif ( $r = .35, p < .001$ ), algılanan partner duyarlılığı ile partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesi arasında pozitif ( $r = .38, p < .001$ ), algılanan partner duyarlılığı ve ilişki doyumu arasında pozitif ( $r = .77, p < .001$ ) bir ilişki bulunmuştur. Öte yandan, olumlu duygulanım ve partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Olumlu duygulanım durumunun sonuç değişkeni olarak ele alındığı ikinci analizde ise algılanan partner duyarlılığının ve partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesinin sonuç değişkeni yordayacağı hipotez edilmiştir. İlişki doyumu ve algılanan partner duyarlılığı arasındaki çoklubağlanımlılık sebebiyle ilişki doyumu modele dahil edilmemiştir. Çoklu hiyerarşik regresyon analizine ilk aşamada APD, ikinci aşamada partnerler arası karşılıklı duygu düzenlemesi dahil edilmiştir. İlk aşamada, APD'nin bireylerin olumlu duygulanım durumları bağlamında regresyon modeline anlamlı bir katkıda bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır,  $F(1,94) = 6.54, p < .012$  ve olumlu duygulanım üzerinde %6,5 varyans açıkladığı gözlenmiştir. İkinci aşamada analize dahil edilen KDD olumlu duygulanım üzerinde %0,5 varyans açıklamıştır ve modele katkısının anlamlı olduğu saptanmıştır,  $F(1,93) = 0.57, p < .045$ . Bu çalışmadan elde edilen bulgular romantik ilişkilerin çeşitli boyutlarda bireylerin olumlu duygulanım haline etki ediyor olabileceğine işaret etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Romantik İlişkiler, Algılanan Partner Duyarlılığı, Eş Düzenleme

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [20191005019@stu.khas.edu.tr](mailto:20191005019@stu.khas.edu.tr)

## **Algılanan Partner Duyarlılığının Depresyon Düzeyi ile İlişkisi: Algılanan Evlilik Sonlanması Riskinin Aracı Rolü**

Betül Urgancı<sup>1</sup>

Cornell Üniversitesi  
Gelişim Psikolojisi Bölümü

Barış Sevi

West Virginia Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yakın ilişki dinamiklerinden biri olan algılanan partner duyarlılığı (APD), bireylerin romantik ilişkilerde bulunduğu kişilerin onları ne kadar anladığı, değer verdiği, düşünce ve hislerini onayladığına dair hisleri olarak tanımlanmaktadır. İlişki kalitesi ve güvenli bağlanmanın temelini oluşturan öğelerden olan APD'nin uyku kalitesi, kronik hastalıklar, psikolojik iyi oluş ve hatta ölüm oranı ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu çalışma APD'nin depresyon ile ilişkisini ve bireylerin evliliklerinin bitmesi riski algısının aracı rolünün araştırılması amaçlamaktadır. Örneklem için Amerika'da orta yaşta sağlık ve iyi oluşu anlamaya yönelik olarak toplanan ulusal bir veri seti kullanılmıştır (MIDUS, Midlife in the United States). Örneklemde sadece evli bireyler seçilmiş ve toplam 3021 katılımcı bulunmaktadır (1466 Kadın, yaş *Ort.* = 46.9). Yapılan aracılık analizleri sonucunda APD'nin depresyon düzeyini yordadığı ve bu ilişkiye evlilikte algılanan risk faktörlerinin aracılık ettiği görülmüştür. Bu sonuçlar APD'nin hem evlilik ilişkisindeki doyumunu hem de psikolojik iyi oluşla bağlantılı olduğunu göstermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Algılanan partner duyarlılığı, Evlilik, Depresyon, İkili ilişkiler

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [bu33@cornell.edu](mailto:bu33@cornell.edu)

## **Ayrı Dünyaların İnsanları Mıyız? Algılanan Sosyoekonomik Statünün Eş Seçim Tercihleri Üzerindeki Etkisi**

Arş. Gör. Ayşe Tuna

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin Abayhan

Hacettepe Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Hacettepe Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Evrimsel sosyal psikoloji çalışmalarına göre, bireyler eş seçim sürecinde belirli ölçütlere odaklanarak üreme başarılarına arttırmayı ve bu sayede doğal seçimde kazançlı çıkmayı amaçlamaktadırlar. Bu süreçte kaynaklara erişimi sınırlı olacağı için kadınların sosyal statü, para, güç gibi kendilerine kaynak sağlayabilecek erkekleri tercih ettikleri, erkeklerin ise fiziksel çekicilik, sağlıklı bir görünüm, genç yaşta olma gibi doğurganlığın göstergeleri sayılabilecek özelliklere sahip kadınları tercih ettikleri bilinmektedir. Eğitim ve meslek aracılığıyla kaynaklara erişim konusunda cinsiyetler arası farkların azaldığı, benzer sosyoekonomik statülerde yer alabilen kadınların ve erkeklerin eş seçim ölçütleri nasıl değişmektedir? Bu soruya cevap verme amacıyla pek çok çalışma yürütülmüş ve sosyoekonomik statünün yükselmesi ile kadın ve erkeklerin eş seçim ölçütlerinin birbirlerine benzediği, tercih edilecek eşin de benzer statüde olması gerektiği inancının yaygınlaştığı bilinmektedir. Mevcut çalışmada bireylerin sosyoekonomik statülerinin değişimlenmesi ve buna bağlı olarak eş seçim ölçütlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Psikoloji Laboratuvarı'nda 150 katılımcı ile yürütülen çalışmada, katılımcıların algılanan sosyoekonomik statülerinin değişimlenmesi amacıyla "Öznel Sosyoekonomik Durum" ölçeğinden uyarlanan geçmiş çalışmalarda da başarısı test edilmiş olan değişimleme görevi (Adler ve ark., 2000; Kraus ve ark., 2010) ve eş seçim ölçütlerini belirlemek amacıyla Buss ve arkadaşları (Buss, 1989; Buss ve Barnes, 1986) tarafından geliştirilen "Eş Seçim Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma sonuçları algılanan sosyoekonomik statü değişkeninin eş seçim ölçütleri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Eş Seçimi, Çekicilik, Algılanan Sosyoekonomik Statü

## Aydınlık Kişilik Özelliklerinin Çöpçatanlık Uygulaması Tinder ile İlişkisi

Barış Sevi<sup>1</sup>

West Virginia Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Burak Doğruyol

Altınbaş Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışma Aydınlik Üçlü kişilik özelliklerinin (İnsanlığa olan inanç, Hümanizm ve Kantçılık) Tinder kullanımı ve Tinder kullanma motivasyonları ile olan ilişkisini araştırmayı amaçlamıştır. Kesitsel bir çalışma ile 130 Tinder kullanıcısı, 56 eski Tinder kullanıcı ve 121 Tinder kullanmamış kişiden toplanan verinin analizleri yapılmıştır. Tinder kullanıcıları ve kullanmamış kişiler arasındaki Aydınlik üçlü kişilik özelliklerini incelemek adına t-testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tinder kullanmayan kişilerin kullanmayanlara göre daha yüksek Kantçılık seviyesine sahip olduğunu göstermiştir. Regresyon analizleri ile Aydınlik kişilik özelliklerinin Tinder kullanma motivasyonlarını yordaması test edildiğinde, yüksek Aydınlik Kişilik özelliklerinin Tinder'ı uzun vadeli ilişkiler için kullanma motivasyonunu yordadığı görülmüştür. Bu sonuçlar Aydınlik kişilik özelliklerinin Tinder kullanımı ve motivasyonları ile bağlantılı olduğunu göstermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Tinder, Kişilik Kuramı, İkili İlişkiler, Aydınlik Üçlü

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [bs0059@mix.wvu.edu](mailto:bs0059@mix.wvu.edu)

## **Benlik Sınıflandırması Olgusunun Motivasyonel Arka Planı: Üst-Soyutluk Düzeyinde “İnsanlık” Kategorisi Kullanımının Aleviler Örneğinde İncelenmesi**

Araş. Gör. Sercan Karlıdağ<sup>1</sup>

Altınbaş Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. M. Ersin Kuşdil

Bursa Uludağ Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Kimlik olgusu, sosyal psikoloji disiplini dahilinde hem benlik sınıflandırmalarının soyutluk düzeyleri (Turner, 1999) hem de kimlik boyutları ve motivasyonel içerimleri (Vignoles, 2011) ile ele alınabilmektedir. Aleviliğin sosyo-tarihsel ve teozofik özgünlüğü olarak ifade edilegelen ve Aleviler tarafından paylaşılan ‘insan olmak’ nosyonu (ayrıca bkz., Göner, 2005) sosyal-psikolojik açıdan bir kimlik inşa süreci örneği olarak değerlendirilebilir. Bu araştırmada, kimliğin tanımla(n)ma, duygulanım ve sergileme boyutlarına göre, (i) *üst-soyutluk (insanlık) düzeyi* ve yanı sıra (ii) *sosyal* ve (iii) *kişiler arası düzey* benlik sınıflandırmalarında hangi motivasyonel ilkelerin (özsaygı, etkililik, süreklilik, ayırt edilme, aidiyet, anlamlılık) etkin olduğu incelenmiştir. Araştırma, 64’ü kadın, 142 Alevi katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Hiyerarşik regresyon analizlerinden elde edilen bulgular, kimlik sürecindeki motivasyonel arka planın ‘özsaygıdan’ ibaret olmadığını açıkça göstermektedir. Kimlik repertuarında ‘insan olmak’ nosyonuna gönderen kimlik unsuru beyan etmiş katılımcıların ( $n = 73$ ) kimlik boyutları puanlarındaki varyansı açıklamada, ‘anlamlılık’, ‘etkililik’ ve ‘süreklilik’ motivasyonel ilkelerinin özgül katkısının baskın olduğu görülmüştür. Sonuçlar, ‘sosyal kimlik yaklaşımı’ çerçevesinde tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** kimlik motivasyonları, kimlik boyutları, kendini sınıflandırma, Aleviler

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [sercan.karlidag@altinbas.edu.tr](mailto:sercan.karlidag@altinbas.edu.tr)

## Ebeveynler Çocuklarının Nasıl Bir Yetişkin Olmasını İstiyor?: Niteliksel Bir Çalışma

Selin Çalışkan Çetingöz<sup>1</sup>

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar  
Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Öğr. Üyesi Şeyda Türk Smith

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar  
Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada, ebeveynlerin çocuklarını sosyalleştirme hedefleri araştırılmıştır. Özel ve devlet anaokullarında çocukları olup analize giren 322 katılımcı ebeveyne, çocuklarının yetişkin olarak hangi özelliklere sahip olmasını istediklerine yönelik açık uçlu bir soru sorulmuştur. Ebeveynlerin yanıtlarının içerik analizi sonunda toplam 230 farklı özellik ortaya çıkmıştır. En yüksek frekanslı 30 özellik değerlendirmeye alınmıştır. Smith, Türk Smith ve Christopher (2007) çalışmasında prototip analiziyle belirlenen Türk toplumunun iyi/ideal insan özellikleri ile bu kültürdeki ebeveynlerin çocuk yetiştirme idealleri karşılaştırıldığında, ilk 30 özellik arasında anlamlı ölçüde bir örtüşme görülmüştür ( $r=.60$ ). En yüksek frekanslı özellikler iki listede de *saygılı, dürüst, özgüvenli ve sevgi dolu* olarak sıralanmıştır. Yetişkin olarak çocukta görülmek istenen özelliklerinin hepsi olumlu, ayrıca hem davranışsal hem soyut karakter özellikleri içermektedir. Bugünkü toplumumuzda çocuklara yönelik sosyalleştirme hedeflerinde, toplulukçudan daha çok bireyselci öğelerin, *kendi ayakları üzerinde durabilen ve özgür* gibi, ön planda olduğu görülürken, aynı zamanda da *aileye bağlılık* gibi geleneksel özelliklerin de varlığını sürdürdüğü bulunmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyalleştirme hedefleri, İyi/ideal insan özellikleri

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [Selin.Caliskan@live.acibadem.edu.tr](mailto:Selin.Caliskan@live.acibadem.edu.tr)

## Erkeklik Tehdidi Araştırmaları İçin Geçerli Bir Maniplasyon Yönteminin Geliştirilmesi

Arş. Gör. Fatih Bayrak

Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Arş. Gör. Emir Üzümeker<sup>1</sup>

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Arş. Gör. Anıl Kablanoğlu

Süleyman Demirel Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Erkeklik tehdidine ilişkin deneysel araştırmalarda toplumun erkeklik standartlarına uygun olmadıkları yönünde tehdit algılayan erkeklerin saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Ancak, Türkiye’de yapılan araştırmalarda kullanılabilen, geçerli bir erkeklik tehdidi manipülasyonu yönteminin olmadığı raporlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki araştırmalar için geçerli bir erkeklik tehdidi manipülasyonunun geliştirilmesidir. Çalışmada katılımcılara erkeklik düzeylerine ilişkin sahte sonuçlar verilmiştir. Ardından Türkiye’nin sözde erkeklik ortalama puanlarıyla katılımcıların puanları kıyaslanmıştır. Maniplasyon kontrolü için katılımcıların sonuçlarını ne ölçüde anladıkları, ne kadar hatırladıkları ve sonuçlardan ne düzeyde rahatsız oldukları ölçülmüştür. Sonuç olarak yüksek tehdit koşulundaki bireylerin rahatsızlık düzeylerinin (*Ort.* = 3.24, *SS.* = 2.25) düşük tehdit koşulundakilerden (*Ort.* = 2.28, *SS.* = 1.46) daha yüksek olduğu görülmüştür  $t(65) = 2.00, p = .038, d = 0.506$ . İki gruptaki katılımcıların öz bildirimine dayalı ve açık uçlu hatırlama sorularında sonuçlarını doğru hatırlayabildikleri tespit edilmiştir. Böylelikle gelecekteki araştırmalarda pratik olarak kullanılabilen geçerli bir deneysel maniplasyon yöntemi alanyazınına kazandırılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Erkeklik, erkeklik tehdidi, deneysel maniplasyon

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [emir.uzumceker@deu.edu.tr](mailto:emir.uzumceker@deu.edu.tr)

## Erkeklik, Milliyetçilik ve Homofobi Kadına Yönelik Psikolojik Erkek Şiddetini Yorduyor mu?

Arş. Gör. Veysi Tanriverdi<sup>1</sup>  
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji  
Bölümü

Dr. Öğr.Üy. Meral Gezici Yalçın  
Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji  
Bölümü

Bu çalışmanın amacı, cinsiyet, milliyet, cinsel yönelim gibi sosyal kategorilerin (arbitrary social categories; Pratto ve Pitpitan, 2008) kadına yönelik psikolojik erkek şiddetini ne derece yordadığını incelemektir. Veriler, Batı Karadeniz’de bulunan büyük bir devlet üniversitesinin farklı bölümlerinde eğitim gören 294 erkek öğrenciden (yaş Ort. = 21.44; SS = 2.71) toplanmıştır. Araştırmada erkekliği ölçmek için Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (Dökmen, 1999) kullanılmıştır. Ayrıca, Milliyetçilik Ölçeği (Roccas, Klar ve Liviatan, 2006), Eşcinsellere Yönelik Tutumlar Ölçeği (Sakallı, 2002) ve Flörte Yönelik Şiddet Ölçeği (Yumuşak ve Şahin, 2014.) uygulanmıştır. AMOS 21 (Arbuckle, 2012) ile yapılan Yapısal Eşitlik Modeli analizi, erkekliğin, milliyetçiliğin ve homofobinin kadına yönelik psikolojik erkek şiddetini anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir ( $\chi^2(391 = 569.63$ ; CFI = .936; TLI = .929; RMSEA = .041; SRMR = .066).

**Anahtar Kelimeler:** Erkeklik, Milliyetçilik, Homofobi, Flört Şiddeti, Kadına Yönelik Psikolojik Şiddet

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [veysitanriverdi@ibu.edu.tr](mailto:veysitanriverdi@ibu.edu.tr)

## Evli Çiftlerde Öngörüsel ve Tepkisel Duyarlık Algısının İncelenmesi

Fulya Kırimer-Aydınlı

Nebi Sümer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Sabancı Üniversitesi  
Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Öngörüsel duyarlık bireyin duygu ve ihtiyaçlarının empati yoluyla anlaşılıp karşılık verilmesini ifade ederken, tepkisel duyarlık bireyin açıkça ifade ettiği duygu ve ihtiyaçlarına karşılık vermek anlamına gelmektedir. Önceki çalışmalarda, erken dönem anne-çocuk etkileşiminde duygu düzenleme süreçlerindeki rolü kültürel bakış açısıyla incelenmiş olan öngörüsel-tepkisel bakım veren duyarlığının yetişkin romantik ilişkilerinde partnerler/eşler arasında varlığını sürdürüp sürdürmediği ve uyumsuz işlevlerinin kültür ve cinsiyete ilişkin yapılara göre şekillenip şekillenmediği araştırılmamıştır. Bu çalışmada, hem öngörüsel-tepkisel duyarlık algısını ölçmeye yönelik bir ölçüm aracı geliştirilmiş hem de bu duyarlık algısının bağlanma boyutları (kaygılı ve kaçınan bağlanma) ile ilişkisi test edilmiştir. Günlük hayatta karşılaşılabilecek, kişilerin duygusal olarak eş duyarlığına ihtiyaç duyabileceği yirmi sekiz kişisel durum senaryolar haline getirilmiş ve her bir durum karşısında eşin olası davranışları öngörüsel ve tepkisel duyarlık seçenekleri halinde sunulmuştur. Katılımcılardan eşlerinin hangi davranışı daha çok gösterdiğini işaretlemeleri istenmiştir. Çalışmaya Türkiye’de yaşayan 112’si evli çift olmak üzere toplam 300 evli birey katılmıştır. 300 kişi ile yapılan faktör analizleri sonucunda senaryo sayısı 20’ye düşürülmüş, ölçeğin tek faktörlü yapısı desteklenmiştir. 112 çift ile yapılan cinsiyet karşılaştırmasına göre, kadınlar eşleri tarafından daha fazla öngörüsel duyarlığa sahip olarak algılanmıştır. İkili analizler sonucunda, kaçınan bağlanan kadınların eşlerinin öngörüsel duyarlığını olumsuz algılama eğiliminde olduğu bulunmuştur. Kaçınan bağlanan eşe sahip erkekler ile kaygılı bağlanan erkeklerin de eşlerinin öngörüsel duyarlığını olumsuz algıladığı gösterilmiştir.

Not: Bu çalışma ilk yazarın doktora tez çalışması kapsamında yürütülmüştür.

**Anahtar Kelimeler:** Öngörüsel Duyarlık, Tepkisel Duyarlık, Kaygılı Bağlanma, Kaçınan Bağlanma, İkili Analiz

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [kirimer@metu.edu.tr](mailto:kirimer@metu.edu.tr)

## **Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Temel Psikolojik İhtiyaçlarının ve Önündeki Engellerin İncelenmesi**

Gülşah Kurt<sup>1</sup>  
Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Zeynep Cemalcılar  
Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

3.6 milyon Suriyeli geçici koruma statüsü altında Türkiye’de yaşamaktadır. Alanda yapılan çalışmaların çoğu göç öncesi ve sırasındaki travmatik deneyimlerin ruh ve fiziksel sağlık üzerindeki etkisini anlamaya, teşhis edilmesine ve müdahale programlarının geliştirilmesine odaklanmıştır. Bu yaklaşım, Suriyelilerin günlük hayat tecrübelerini ve temel psikolojik ihtiyaçlarını anlamamıza olanak sağlamamaktadır. Bu çalışma, Suriyelilerin temel psikolojik ihtiyaçlarını ve önündeki engelleri buldukları sosyo-politik çevre kapsamında incelemiştir. İstanbul’un Sultanbeyli ve Fatih ilçelerinde yaşları 21-59 arasında olan 8’i kadın olmak üzere toplam 15 kişiyle yaklaşık 30 dakikalık yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, MAXQDA programı aracılığıyla tematik olarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak, Suriyelilerin Türkiye ve Türklerle ilgili beklentilerinin karşılanmadığı, Türklerinin tutum/davranışlarının olumsuz yönde geliştiği, medyada Suriyelilerin yanlı olarak yansıtıldığı, uygulanan politikalarının olumsuz sonuçlar doğuracağına yönelik yorumlar tespit edilmiştir. Suriyelilerin gündelik hayatlarında kendilerini özerk hissetmelerinin kültürel değerler doğrultusunda davranabilmeye bağlı olduğu, yetkinliğin ise iş sahibi olmaya ve iyi ebeveyn olmaya bağlı olduğu gözlemlenmiştir. Türklerle anlamlı ilişkiler kurabilmelerinin önünde dilin ve Türklerin olumsuz tutum ve davranışların engel teşkil ettiği tespit edilmiştir.

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [gkurt18@ku.edu.tr](mailto:gkurt18@ku.edu.tr)

## Gruplar arası temasın yeni bir yönü: ‘İstemli Temas’

Şenel Hüsnu Raman<sup>1</sup>

Sabahat Çiğdem Bağcı

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Sabancı Üniversitesi

**Amaç:** Gruplar arası temas literatüründe bugüne dek temasın niteliği ve değeri gibi birçok farklı yönü ele alınmışken, ‘temasın istemliliği’, yani kişilerin ne derecede özgür iradeleri ile gruplar arası temas davranışını gerçekleştirdikleri yeterince çalışılmamış konulardan biridir. Bu araştırmada temas istemliliği, temas niteliği, temas olumluluğu ve dışgruba yönelik tutumlar arasındaki ilişkileri iki farklı sosyokültürel bağlamda incelemeyi amaçladık. **Yöntem:** Çalışma 1 (Türkiye,  $N=129$ ) ve Çalışma 2’de (Kuzey Kıbrıs,  $N=85$ ) katılımcılardan farklı gruplardan olan temaslarını düşünmelerini ve bu kişilere yönelik teması ne derecede isteyerek oluşturdukları (ne derecede aktif ve planlı), temas olumluluğu ve niteliğini, ve bu gruba yönelik tutumlarını belirtmelerini istedik. **Bulgular:** Her iki çalışmada da temas istemliliği temasın olumluluk ve niteliği ile, ve olumlu tutumlar ile pozitif yönde ilişkilidir. Bunun yanında, sıralı aracı değişken analizi bulgularına göre, her iki çalışmada da temas istemliliği daha olumlu ve sonucunda daha nitelikli temas ile, nitelikli temas da sonucunda olumlu tutumlarla ilişkili bulunmuştur. **Sonuç:** Çalışmanın sonuçları temasın istemli ya da istemsiz olmasının tutumları değiştirmede önemli bir rolü olabileceğinin altını çizmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Gruplar arası temas, istemlilik, tutumlar, temas niteliği, temas değeri

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [shenelhusnu.raman@emu.edu.tr](mailto:shenelhusnu.raman@emu.edu.tr)

## Hastalıklar ve Dinle İlgili Google Aramaları Arasındaki İlişkiye Dindarlık Seviyesinin Etkisi

Dr. Öğr. Üyesi Sinan Alper<sup>1</sup>

Yaşar Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yakın zamanlı bir çalışmada, 16 ülkede hastalıklarla ilgili Google aramalarının dinle ilgili aramaları yordadığı bulunmuş, bu bulgunun Dehşet Yönetimi Kuramı (DYK) ile uyumlu olduğu belirtilmiştir (Pelham vd., 2018). Ancak DYK'ya göre ölüm belirginliğinden sonra herkes kendi dünya görüşüne sarılacağından, bu etkinin dindarlarda daha güçlü görülmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, Google Trends üzerinden farklı bölgelerde hastalıklar ve dinle ilgili yapılan aramaların sıklıklarına erişilmiş, ikisi arasındaki ilişkide dindarlığın düzenleyici etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışma 1'de Pelham vd.'nin (2018) verisi yeniden analiz edilmiş, hastalıkla ilgili aramaların dinle ilgili aramaları yordadığı, ancak ülkelerin dindarlık seviyelerinin gözlemlenen bu ilişkiyi etkilemediği bulunmuştur. Sonrasında ABD'deki eyaletler arası (Çalışma 2) ve Türkiye'deki iller arası (Çalışma 3) dindarlık farklılığının yine herhangi bir düzenleyici etkisinin olmadığı görülmüştür. Tüm çalışmalarda hastalıkla ilgili aramalar dini aramaları anlamlı derecede yordamış, ancak bu etki dindarlık seviyesi düşük ve yüksek bölgelerde benzer oranda görülmüştür. Bulguların DYK ile uyuşmadığı savunulmaktadır. Kullanılan tüm veri setleri erişime açıktır ([https://osf.io/52taf/?view\\_only=a6b24aa8ec4b4c0f8eddd3cf8ad247da](https://osf.io/52taf/?view_only=a6b24aa8ec4b4c0f8eddd3cf8ad247da)).

**Anahtar Kelimeler:** Dehşet Yönetimi Kuramı, din, hastalık, ölüm

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [sinan.alper@yasar.edu.tr](mailto:sinan.alper@yasar.edu.tr)

## İç Grupla Özdeşleşme ve İç Grup Kayırmacılığı Arasındaki İlişkide Ahlakın Düzenleyici Rolü

Arş. Gör. Fatih Bayrak<sup>1</sup>

Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Öğr. Gör. Dr. Leman Korkmaz

Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

İç grupla özdeşleşme ve iç grup kayırmacılığı arasındaki ilişki özellikle Sosyal Kimlik Kuramı çerçevesinde uzun yıllardır çalışılmaktadır. Alanyazını bu ilişkinin gücünün ve yönünün özellikle grup içi ve gruplar arası analiz düzeylerinden pek çok değişkenin etkisiyle şekillendiğini göstermektedir. Bu araştırmada ise sezgisel bir motivasyon olan ahlak, İşbirliği Olarak Ahlak Kuramı çerçevesinde ele alınarak özdeşim ve kayırmacılık ilişkisine etkileri açısından incelenmiştir. Bu bağlamda biri kesitsel diğeri deneysel iki ayrı çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk çalışmada ahlak, ideoloji, özdeşim ve kayırmacılık arasındaki ilişkilerin örüntüsü araştırılmıştır. Karşılıklılık ahlaki boyutunun özdeşim ve kayırmacılık ilişkisinde düzenleyici rolü olduğu görülmüştür ( $b = -.01$ ,  $SH = .00$ ,  $t = -2.10$ ,  $p = .039$ ). İkinci çalışmada ise bu bulgu deneysel olarak test edilmiş ve ilk çalışmayla tutarlı olarak karşılıklılık boyutunun düzenleyici etkisi tespit edilmiştir ( $b = -.58$ ,  $SH = .17$ ,  $t = 3.43$ ,  $p < .001$ ). Araştırmanın bulguları ilgili alanyazını çerçevesinde tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Ahlak, işbirliği olarak ahlak kuramı, özdeşim, kayırmacılık

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [bayrak.f@yandex.com](mailto:bayrak.f@yandex.com)

## İlkokul Çocuklarının Ahlaka İlişkin Gündelik Kavramlarının İncelenmesi

Bahar Aykaç

İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Mehmet Karasu

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Canan Çelikadam

İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Sercan Balım

Bursa Teknik Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Büşra Aktaş

İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Sevim Cesur

İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de yaşayan 7-15 yaş dönemindeki çocukların ahlaka ilişkin gündelik kavramsallaştırmalarının betimlenmesidir. Araştırmaya İstanbul, Van, Düzce, Kocaeli, Samsun, Bursa, Yozgat, İzmir, Muğla, Karaman, Mardin, Adana’dan, 83 kız, 73 erkek toplam 156 ilkokul ve ortaokul öğrencisi katılmıştır. Çalışmada bireysel olarak hem ahlaki duygulara hem de “iyi” ve “kötü” kavramsallaştırmalarına dair sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla "iyi çocuk", "kötü çocuk" nasıl bir çocuktur, neler yapar, neler yapmaz gibi tanımlayıcı sorular ve bununla beraber utanç, suçluluk gibi çeşitli duygulara yönelik deneyimleri sorulmuştur. Veriler MAXQDA 2018 programı ile keşifsel olarak açık kodlama içerik analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar iyi çocuk ve kötü çocuk kavramının diğer duygulara göre daha fazla anlamlandırıldığını göstermiştir. İyi çocuğu en fazla tanımlayan kavram yardım etmek, çalışkanlık iken kötülük küfür ve söz dinlememek ile ilişkilendirilmiştir. Bu bulgular literatürde çok yaygın olarak kullanılan kuramlarla tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Gündelik kavramlar, Çocuklarda Ahlak, İçerik Analizi

## Kadınların Başarı Kavramına Yönelik Sosyal Temsillerinin Yapısal İçerik Analizi

Gamze ÖZDEMİR<sup>1</sup>

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Prof. Dr. M. Ersin KUŞDİL

Bursa Uludağ Üniversitesi

Türkiye'deki kadınların başarı kavramına yönelik sosyal temsillerinin hiyerarşik çağrışım testi aracılığı ile değerlendirildiği bir çalışmada Türkiye'nin dört büyük ilinde (İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa) eğitim gören ve/veya çalışan 678 kadına başarı kavramının çağrıştırdığı kelimeler ve bunları ne derece önemli gördükleri sorulmuştur. Veriler yapısal içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Çeşitlilik ve nadirlik indeksleri, kadınların başarıya yönelik sosyal temsillerinin içerik çeşitliliği bakımından iyi yapılandırılmış, ancak bilişsel organizasyon açısından zayıf olduğunu göstermiştir. Prototip analizi, başarının en sık mutluluk kavramını çağrıştırdığını; kadınların başarıya yönelik sosyal temsillerinin, başarının getirilerinden (mutluluk, özgüven, saygı, tatmin, bağımsızlık, yarar, para, güç, kariyer) ve başarıya ulaşmak için gerektiği düşünülen öğelerden (çalışmak, azim, hedef, emek, inanmak, kararlılık, istemek, zekâ, aile, bilgi, disiplin, hırs, sabır, özveri) oluştuğunu açığa çıkarmıştır. Benzerlik analizi ise merkezi ve çevresel unsurlar arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Bulgular, dezavantajlı bir grup olarak kadınların, eğitim ve meslek hayatlarında deneyimledikleri, Sahtekâr Fenomeni gibi bazı olumsuz psikolojik çıktılar bağlamında tartışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyal Temsiller, Başarı, Hiyerarşik Çağrışım Testi, Prototip Analizi, Benzerlik Analizi

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [gamzeozdemir@comu.edu.tr](mailto:gamzeozdemir@comu.edu.tr)

## Kişilerarası Yakınlığın Bilişsel Maliyeti

Pınar Uğurlar

Nebi Sümer

Ann-Christin Posten

Köln Üniversitesi  
Yeditepe Üniversitesi

Sabancı Üniversitesi

Köln Üniversitesi

Kişilerarası yakınlık, bilişsel düzeyde, benliğin ve diğer kişinin zihinsel temsilleri arasındaki örtüşmeyi artırmakta, dolayısıyla benliğe ve diğer kişiye ilişkin bilgiler arasında ayırım yapmayı zorlaştırmaktadır. Bir sosyal karar benliğe ve diğer bir kişiye ait bilgiler arasında bir ayırım gerektirdiğinde, kişilerarası yakınlığın karar verme sürecinde bilişsel hesaplama kapasitesini sınırlandıracağını öne sürmekteyiz. Katılımcılardan kendileri ve bir başkası arasında kaynak dağılımı yapılan ekonomik problemleri çözmeleri istendiğinde, diğer kişiye olan yakınlık arttıkça bilişsel performansın azaldığı bulunmuştur (Çalışma 1). izleyen üç deneysel çalışmada katılımcılardan ekonomik problemleri kendilerine yakın ya da uzak olan birinin kaynak dağılım partneri olduğu koşullarda çözmeleri istenmiştir. Diğer kişinin yakın biri olduğu koşuldaki katılımcıların ekonomik problemlerdeki doğru çözümleri daha az tespit edip hatırladıkları (Çalışma 2), doğru çözümü bulmak için daha fazla zaman harcadıkları (Çalışma 3) ve zaman baskısı altında daha fazla hata yaptıkları (Çalışma 4) bulunmuştur. Bu dört çalışma, sosyal karar süreçlerinin benlik-diğeri örtüşmesine dayanan bilişsel hesaplama maliyetinden kaynaklanabileceğini gösteren ilk çalışmadır.

## Kontrol Odağı ve Ölüm Kaygısının Komplo Teorilerine İnanç Üzerindeki Etkisi

Doğukan Salman	Kaan Alp Karamanlı	Enes Özdemir
Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü	Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü	Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü
Umut Ali Tanrıverdi		Öğr. Başar Demir
Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü		Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Araştırma, üniversite öğrencilerinin komplo teorilerine olan inançlarının kontrol odağı ve ölüm kaygısı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 200 Akdeniz Üniversitesi lisans öğrencisi katılmış, Genel Komplo İnançları Ölçeği (Brotherton, French ve Pickering, 2013), İçsellik, Güçlü Diğerleri ve Şans Ölçeği (Levenson, 1981), Ölüm Kaygısı Ölçeği (Sarıkaya ve Baloğlu, 2016) ve demografik form doldurmaları istenmiştir. Toplanan veriler çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda komplo teorilerine inancı; dışsal kontrol odağının güçlü diğerleri ( $\beta = .18, p < .05$ ) ve şans ( $\beta = .16, p < .05$ ) alt boyutlarının anlamlı biçimde yordadığı, içsel kontrol odağı ( $\beta = .07, p > .05$ ) ve ölüm kaygısının ( $\beta = .01, p > .05$ ) yordamadığı bulunmuştur. Model, toplam varyansın %11'ini ( $R^2 = .11$ ) açıklamaktadır. Komplo teorilerine inanma, kültürümüzde yaygın olmasına karşın Türkçe literatürde bu konuda yeterince araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın ve bulguların literatürdeki bu boşluğu kapatmada yardımcı olabileceği ve araştırma sonuçlarının ilerleyen zamanlarda komplo teorilerine inanç konusunda çalışma yapacak araştırmacılara fikir verebileceği düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** kontrol odağı, ölüm kaygısı, komplo teorilerine inanç

## **Liderlik Etme Motivasyonlarını Yordamada Bireysel Farklılıkların (Karanlık Üçlü, Değerler ve Sosyal Baskınlık Yönelimi) ve Grup Prototipine Yaklaşmanın Özgün Katkılarının İncelenmesi**

Anıl KABLANOĞLU

M. Ersin KUŞDİL

Süleyman Demirel Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bursa Uludağ Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Sosyal psikoloji literatüründe, kişileri lider olmaya yöneltenin kişilik özellikleri mi yoksa durumsal faktörler mi olduğu konusu tartışmalıdır. Tartışmaya yönelik etkileşimci bakış açısı, kişilerin gruplarını manipüle ederek liderliği ele geçirebileceklerini savunmaktadır. Mevcut çalışmada, kişilik ve durumsal faktörler yaklaşımlarından edinilen rakip hipotezleri sınamak temel hedef olarak belirlenmiştir. Ek olarak, etkileşimci yaklaşımı test edebilmek için kişilerin gruplarının prototiplerini, liderlik etme amacıyla, taklit edip edemediği incelenmiştir. Çalışma ön (301 katılımcı) ve ana aşama (ön aşamada belirlenen 96 katılımcı) olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Ana aşamada, sahte bir grup prototipi ölçeği oluşturulmuş ve katılımcılara, ölçekte yer alan ifadelerin üye oldukları topluluğun genel özelliklerini yansıttığı belirtilmiştir. Bulgulara göre kişilerin liderlik etme motivasyonlarını (LM) karanlık üçlü, özgenişletim değerleri ve prototipe yaklaşma yordamaktadır. Yüksek Sosyal Baskınlık Yönelimi'ne (SBY) sahip kişilerin, gruplarının prototiplerini taklit etme eğiliminde olduğu anlaşılmıştır. Oluşturulan yol analizi, SBY ile duyuşsal kimlik LM arasındaki ilişkiye grup prototipinin aracılık ettiğini göstermektedir. Bulgular literatürdeki birey-durum karşıtlığı üzerinden tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Liderlik etme motivasyonları, grup prototipi, sosyal kimlik, karanlık üçlü, değerler, sosyal baskınlık yönelimi, sağ-kanat yetkeçiliği

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: anilkablanoglu@gmail.com

## Örgütsel Dışlanma ile İş-Yaşam Dengesi, Öz-Kontrol, Zaman Yönelimi, Saldırgan Davranış ve Olumlu Sosyal Davranış İlişkisinin İncelenmesi

Merve Apaydın

Arel Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Dr. Öğr.Üyesi Alp Giray Kaya

Arel Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı, iş ortamında dışlanma deneyimi yaşayan bireylerin olumlu sosyal davranış ve saldırgan davranış gösterme eğilimlerinin iş yaşam dengesi, öz kontrol ve zaman yönelimi kavramlarıyla ilişki içerisinde incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda İstanbul'da çeşitli sektörlerde çalışmakta olan 234 beyaz yakalı çalışana kotalı örnekleme yöntemiyle ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında katılımcılardan, latin karesi yöntemiyle dengelenmiş bir şekilde İşyerinde Dışlanma Ölçeği, İş-Yaşam Dengesi Ölçeği, Kısa Öz-Kontrol Ölçeği, Zimbardo Zaman Yönelimi Envanteri, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, ve Yetişkin Prososyal Davranış Ölçeği'ni doldurmaları istenmiştir. Çalışmada ilişkisel bir desen kullanılmış ve ölçülen değişkenlerden dışlanma deneyimi, zaman yönelimi, öz kontrol ve iş yaşam dengesinin saldırgan ve olumlu sosyal davranış eğilimleri üzerindeki yordayıcı güçleri çoklu regresyon analizleriyle test edilmiştir. Elde edilen sonuçlar ilgili literatür ışığında, çalışmanın alana katkısı ve sınırlılıkları da göz önüne alınarak değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Örgütsel dışlanma, Olumlu sosyal davranış, Saldırgan davranış

## Öz-Şefkatin Gruplar-arası İlişkiler Bağlamında İncelenmesi: Gruplar-arası Duygular ve Davranışlar Üzerindeki İlişkisi

Gülşah Kurt<sup>1</sup>  
Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Mehmet Onur Yaşa  
Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Zeynep Cemalcılar  
Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Öz-şefkat, kişinin kendine karşı ilgili ve şefkatli olması anlamına gelmektedir. Yapılan çalışmalar, öz-şefkatin olumlu duygular, kişilerarası ilişki memnuniyeti, sosyal bağlılık gibi değişkenleri olumlu yordadığını göstermiştir. Bu çalışma, öz-şefkatin gruplar-arası ilişkilerdeki bağlantısını incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmaya, MTürk üzerinden 75'i kadın toplam 135 kişi katılmıştır. Katılımcılardan; öz-şefkat, Amerika'da yaşayan göçmen gruplara yönelik kaygı, kızgınlık, yardım etme niyeti, temas sıklığı, niyeti ve kalitesiyle ilgili soruları cevaplamaları istenmiştir. Analiz sonuçları, öz-şefkatin gruplar-arası kaygıyı olumsuz yordadığını ( $b = -.60$ ,  $p < .05$ ) ve gruplar-arası kaygının aracı değişken olarak öz-şefkat ve yardım etme niyeti ve temasa ilişkin değişkenler (niyet, sıklık, kalite) arasındaki ilişkiyi tamamen yordadığını göstermiştir ( $b = -.25$ ,  $p < .05$ ). Gruplar-arası kızgınlık ilişkin anlamlı bir sonuç bulunamadı. Elde edilen bilgiler, öz-şefkati yüksek olan kişilerin, göçmenlerle etkileşime girdiğinde daha az kaygı hissettiğini, ve bunun üzerine onlara daha çok yardım etme niyetinde olduğunu, onlarla daha çok temasa geçtiğini ve geçme eğiliminde olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, bu kişiler, göçmenlerle olan temaslarını daha olumlu tanımlamışlardır. Bu bilgiler, öz-şefkatin gruplar-arası ilişkilerdeki olumlu ilişkisini göstermektedir.

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [gkurt18@ku.edu.tr](mailto:gkurt18@ku.edu.tr)

## Özerk-İlişkisel Benlik Modelinin Evlilik Bağlamına Uyarlanması

Prof. Dr. Hacer HARLAK<sup>1</sup>

Seda EREN

Arş. Gör. Dr. Pınar ELMAS

Adnan Menderes  
Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Adnan Menderes Üniversitesi  
Aile Danışmanlığı Anabilim  
Dalı

Adnan Menderes  
Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Benlik dinamiktir; sosyal bağlam içindeki etkileşimlerimiz içinde gelişir. Birçok kişinin yaşamındaki önemli sosyal bağlamlardan biri de evliliğdir. Bu çalışmada Kağıtçıbaşı'nın Özerk-İlişkisel Benlik Modelinin ve bu modele dayanan Aile Bağlamında Benlik Kurgusu Ölçeğinin (Kağıtçıbaşı, 2007; Özdemir ve Çok, 2011) eşle ilişki bağlamına uyarlanması hedeflenmiştir. Çalışmaya Aydın'da yaşayan (1-20 yıldır evli) 436 kişi (% 54.4 kadın % 45.6 erkek) katılmıştır. Ölçek maddeleri "ailem" yerine "eşim" yazılarak düzenlenmiştir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, orijinal ölçeğin üç faktörlü yapısını (özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik) doğrulamıştır. Evlilik Bağlamında Özerk İlişkisel Benlik Ölçeği (EBÖİBÖ) olarak isimlendirilen ölçeğin alt boyutlarının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .80 ve daha yüksek bulunmuştur. Ölçüt geçerliliği için kullanılan Benliğe Diğerini Dâhil Etme (Aron ve ark., 1992) düzeyine yönelik ölçüm ile ölçek puanları arasındaki korelasyonlar, özerklik için istatistiksel bakımdan anlamlı negatif, ilişkisellik için pozitif olarak bulunmuştur. Bulgular, İlişkisel-Özerk Benlik modelini desteklemiş ve uyarlanan EBÖİBÖ'nün psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Özerk-ilişkisel benlik, benlik kurguları, evlilik, ölçek uyarlama

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [hharlak@adu.edu.tr](mailto:hharlak@adu.edu.tr)

## Planlanmış Davranış Teorisi kapsamında evliliği sürdürme ve benlik kurgularının etkisi

Arş. Gör. Gamze KARADAYI KAYNAK<sup>1</sup>

Adnan Menderes Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Mehmet ESKİN

Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı Planlanmış Davranış Teorisi (PDT) kapsamında evli kişilerin evliliklerini sürdürme niyetleri ve bu yönde gösterdikleri davranışları açıklamak ve kişilerin benlik kurgularının bu modele nasıl etki ettiğini araştırmaktır. Bu amaçla öncelikle evliliği sürdürmeye yönelik tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve niyet boyutları için anket formu hazırlanmış ve psikometrik özellikleri test edilmiştir. Sonrasında ise 361 evli kişiye hazırlanan anket formu ve evliliği sürdürme davranışları için “İlişki Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği” ile benlik kurgularının araştırılması için “İlişkisel-Özerk Benlik Kurgusu Ölçeği” verilmiştir. Modeller için gerçekleştirilen yol analizleri sonucunda, PDT’nin çekirdek modelinin ve PDT üzerinde benlik kurgularının etkisine ilişkin modelin uyum göstergelerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu bulunmuştur. Buna göre tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrolün evliliği sürdürme davranışlarını niyet aracılığıyla dolaylı olarak etkilediği görülmüştür. Aynı zamanda ikinci modelde de benlik kurguları ile evliliği sürdürme niyeti arasında tutum ve öznel normlar aracı olarak bulunmuş; ancak algılanan davranışsal kontrolün aracı etkisi bulunmamıştır.

**Anahtar kelimeler:** Evliliği sürdürme, planlanmış davranış teorisi, benlik kurguları

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [meskin@ku.edu.tr](mailto:meskin@ku.edu.tr)

**Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimler ve  
Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü**

Uzm. Psk. Aybike ÇAVDAR<sup>1</sup>

Doç. Dr. İnci BOYACIOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı, psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide sağ ve sol siyasal yönelimlerle feminist kimliğin rolünü incelemektir. Daha özelde, kadınların feminist kimlik düzeyi arttıkça psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık düzeyi üzerindeki olumsuz etkisinin zayıflayıp zayıflamadığı sorgulanmaktadır. Araştırma process eklentisi kurularak SPSS ve ilgili makrolar kullanılarak sınanmıştır. Yapılan analizler sonucunda beklenen koruyucu etkinin gerçekleşmediği ya da kısmen gerçekleştiği görülmüştür. Bu nedenle tekil siyasal yönelimlerle incelemeler yapılmıştır. Yeni analizlerde tekil siyasal yönelimler ve psikolojik şiddet arasındaki ilişkide cinsiyetçiliğin aracı etkisi araştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda düşmanca cinsiyetçiliğin, tekil siyasal yönelimler ve psikolojik şiddet arasındaki ilişkide anlamlı aracı etkiler göstermediği görülmüştür. Korumacı cinsiyetçilik ise çeşitli siyasal yönelimlerin psikolojik şiddetle ilişkisinde aracılık etkisi göstermiştir. Bulgular Türkiye’de siyasi görüş yelpazesinin neredeyse tümünde cinsiyetçiliğin yaygın bir tutum olduğuna işaret etmektedir. Psikolojik şiddetin siyasal yönelimlerle pozitif ilişkisi de ülkemizdeki psikolojik şiddet yaygınlığını gösteren araştırmalarla uyumludur. Psikolojik şiddetin feminist kimlikle gösterdiği pozitif ilişki de araştırmanın çarpıcı sonuçları arasındadır.

**Anahtar Kelimeler:** Psikolojik Şiddet, Siyasal Yönelim, Feminist Kimlik, Cinsiyetçilik.

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [aybikecavdar@hotmail.com](mailto:aybikecavdar@hotmail.com)

## Şiddet Gören Kadınlarda Düzenleme Odağı, Başa Çıkma Stratejileri ve

### Akıl Sağlığı

Uzm. Psk. Gülfem Özçelik<sup>1</sup>

Doç. Dr. İnci Boyacıoğlu

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Dokuz Eylül Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Çalışmanın amacı psikolojik şiddet ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide benlik düzenleme odakları ve başa çıkma stratejilerinin rolünü belirlemektir. Yöntem: PROCESS Makro analizlerine başvurulmuştur. Araştırmanın bağımsız değişkeni ve bağımlı değişkenleri arasındaki ilişki, düzenleyici ve aracı değişkenlerin varlığında incelenmiştir. Bu araştırmanın hipotezleri doğrultusunda model on altının (a mediated moderation with two moderators) uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni psikolojik şiddet, bağımlı değişkenler ise depresyon, kaygı ve benlik saygısıdır. Gelişme ve korunma odağı motivasyonları aracı değişken iken, aktif ve pasif başa çıkma stratejileri ise düzenleyici değişkenlerdir. Temel Bulgular: Sonuçlara göre gelişme odağı motivasyonu yöneliminin ve aktif başa çıkma stratejilerinin zayıf olduğu durumda depresyon; korunma odağı motivasyonun düşük olduğu ve her iki başa çıkma stratejisinin de düşük seviyelerde olduğu koşulda kaygı düzeyinin yükselmesi en temel bulgulardandır. Bu sonuçlara göre, gelişme odağının zayıfladığı ve kadının aktif başa çıkma stratejilerini kullanmadığı örüntü ile korunma odağının zayıfladığı ve kadının hiçbir başa çıkma stratejisine başvurmadığı sonucu elde edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** psikolojik şiddet, düzenleme odağı, başa çıkma stratejileri, psikolojik belirtiler

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [gulfemozcelik1@gmail.com](mailto:gulfemozcelik1@gmail.com)

## Sosyal Güvende Hissetmenin Saldırganlık ve Kendini Susturma Üzerindeki Etkisi: Kendini Eleştirmenin Aracı Rolü

Arş. Gör. Dr. Pınar Elmas

Doç. Dr. Yaşar Kuzucu

Aydın Adnan Menderes  
Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi  
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü

Sosyal güvende hissetme yaşanan sosyal dünyanın, güvenli, huzur verici ve rahatlatıcı olarak algılanma derecesi olarak tanımlanabilir. Sosyal olarak güvende hissetme, bireyin kendisiyle ilişkisini olduğu gibi kişilerarası ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Bu çalışmada, sosyal güvende hissetmenin saldırganlık ve kendini susturma üzerindeki etkisi ve bu etki üzerinde kendini eleştirmenin aracı rolü incelenmek istenmiştir. Çalışmanın örneklemini, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi'nde öğrenim gören 273 kadın ve 98 erkek olmak üzere toplam 371 katılımcıdan oluşmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda önerilen model AMOS 24 ile test edilmiş ve yol (path) analizi sonuçları önerilen modelin veri ile uyumlu olduğunu göstermiştir [ $X^2(6) = 102,299, p = .00, X^2/df = 4,035, GFI = 0.96, AGFI = 0.95, CFI = 0.97, RMSEA = 0.089$ ]. Buna göre, bireylerin sosyal dünyayı güvenli ve huzur verici olarak algılama derecesi azaldıkça saldırganlık ve kendini susturma eğilimleri artmaktadır. Aynı zamanda, sosyal olarak güvende hissetmenin eksikliğinde kişiler kendilerini eleştirebilmekte; kendini eleştirme de hem saldırgan davranışlarla hem de kendini susturmayla sonuçlanabilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyal Güvende Hissetme, Saldırganlık, Kendini Susturma, Kendini Eleştirme

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: pinar.elmas@adu.edu.tr

## Sosyal Kimlik Kolektif Eylemlerin Sebebi mi Sonucu mu? Feminist Kimlik ve Güçlenme

Mete Sefa Uysal<sup>1</sup>  
Dokuz Eylül Üniversitesi

Aslı Aydemir  
İstanbul Üniversitesi

Özden Melis Uluğ  
Clark University

Betül Kanık  
Hacettepe Üniversitesi

Kitle psikolojisi ve kolektif eylem çalışmalarından bildiğimiz üzere kolektif eylemlere katılmak, güçlenmenin (*empowerment*) etkin rol oynadığı grup içi ve gruplararası bir süreçle halihazırda var olan kimlikleri dönüştürerek daha politik kimliklerin oluşumuna zemin hazırlarken, bu politik kimlikler gelecekteki protestolara katılımın önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Bu araştırma, politik kimliğin kolektif eylemlerin hem sebebi hem sonucu olabildiği bu dinamik ilişkide, güçlenme kavramının aracı rolüne odaklanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yapılan anket çalışmasına kendini feminist olarak tanımlayan 185 feminist kadın katılmıştır. SPSS Hayes Macro Process aracılığıyla yapılan ilk aracılık analizine göre geçmişte feminist kolektif eylemlere katılım, güçlenmeyi ve feminist kimliği; güçlenme ise feminist kimliği doğrudan ve anlamlı olarak yordarken; geçmiş kolektif eylemler ile feminist kimlik arasındaki ilişkiye de kısmi aracılık etmektedir. İkinci aracılık analizinde, feminist kimlik güçlenmeyi ve kolektif eylemlere katılma niyetini; güçlenme ise kolektif eylemlere katılma niyetini doğrudan ve anlamlı olarak yordamıştır. Ayrıca güçlenme feminist kimlik ile kolektif eylemlere katılma niyeti arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyal Kimlik, Kolektif Eylem, Güçlenme, Feminizm, Kitle Hareketleri

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [meteseffauysal@gmail.com](mailto:meteseffauysal@gmail.com)

## Üretim Karşıtı İş Davranışları ve Bürokratik İklim Arasındaki İlişkide Duygusal Bağlılık ile Dürüstlük/İş Ahlakının Aracı Rolü

Dr.Öğr.Üyesi Özgür GÜLDÜ<sup>1</sup>  
Ankara Üniversitesi  
Beypazarı Meslek Yüksekokulu

Prof. Dr. Müge ERSOY KART  
Ankara Üniversitesi  
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Bu çalışma, üretim karşıtı iş davranışları ve bürokratik iklim arasındaki ilişkide duygusal bağlılığın ve dürüstlük/iş ahlakının aracı rollerini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya % 38.4'ü kadın (157 kişi), % 61.6'ü erkek (252 kişi) olmak üzere 409 çalışan katılmıştır. Yaş ortalaması 35.14'dür ( $S = 7.16$ ). Üretim Karşıtı İş davranışları Ölçeği (Spector ve ark., 2006), Bürokratik İklim Ölçeği (Erol, 2014), Örgütsel Bağlılık Ölçeği (Meyer ve Allen, 1997) ve Dürüstlük/İş Ahlakı Ölçeği (Kacmar ve Ferris, 1991) kullanılarak veri toplanmıştır. Üretim karşıtı iş davranışları ve bürokratik iklim arasındaki ilişkide duygusal bağlılığın ve dürüstlük/iş ahlakının aracılık rolleri Hayes'in (2018) SPSS üzerinden PROCESS macro analiziyle (Model 6) sınanmıştır. Bürokratik iklimin üretim karşıtı iş davranışları üzerindeki etkisinde, duygusal bağlılığın ve dürüstlük/iş ahlakının aracı rollerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları anlamlıdır ( $F_{3,405} = 8.43, p < .001$ ). Üretim karşıtı iş davranışlarını, bürokratik iklim olumlu yönde ( $b = .407, t_{405} = 3.45, p < .001$ ), duygusal bağlılık ( $b = -.482, t_{405} = -2.92, p < .01$ ) ile dürüstlük/iş ahlakı ( $b = -1.068, t_{405} = -2.88, p < .01$ ) olumsuz yönde ve anlamlı düzeyde etkilemektedir. Bootstrap yöntemi ile elde edilen güven aralıklarına göre bürokratik iklimin, üretim karşıtı iş davranışları üzerindeki dolaylı etkisi anlamlıdır ( $b = -.016, \%95 \text{ BCA } GA = [-.0357, -.0031]$ ). Bu sonuçlara göre duygusal bağlılık ile dürüstlük/iş ahlakı, bürokratik iklim ve üretim karşıtı iş davranışları arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Üretim karşıtı iş davranışları, bürokratik iklim, duygusal bağlılık, dürüstlük/iş ahlakı

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: guldu@ankara.edu.tr

## Örgütsel Bağlılık ve İş Doyumu Arasındaki İlişkide Politik Davranışların Düzenleyici Rolü

Dr.Öğr.Üyesi Özgür GÜLDÜ<sup>1</sup>

Ankara Üniversitesi  
Beypazarı Meslek Yüksekokulu

Prof. Dr. Müge ERSOY KART

Ankara Üniversitesi  
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Bu çalışma, iş doyumunu ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkide politik davranışların düzenleyici rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 409 çalışan katılmıştır. Katılımcıların % 38.4'ü kadın (157 kişi), % 61.6'ü erkektir (252 kişi). Yaş ortalaması 35.14'dür ( $S = 7.16$ ). İş Doyumu Ölçeği (Durak Batıgün ve Hisli Şahin, 2006), Genel Politik Davranış Ölçeği (Kacmar ve Ferris, 1991) ve Örgütsel Bağlılık Ölçeği (Meyer ve Allen, 1997) kullanılarak veri toplanmıştır. İş doyumunu ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkide iş ortamında sergilenen politik davranışların düzenleyici rolü Hayes'in (2018) SPSS üzerinden PROCESS macro analiziyle (Model 1) sınanmıştır. Örgütsel bağlılık alt boyutlarının (duygusal, devam ve normatif) düzenleyici etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bootstrap yöntemi temelli regresyon analizi sonuçlarına göre, sadece devam bağlılığı ve iş doyumunu arasındaki ilişkide politik davranışların düzenleyici etkisi anlamlıdır ( $F_{3,405} = 37.59, p < .001$ ). Tüm değişkenler (devam bağlılığı, politik davranış ve etkileşim değişkeni) iş doyumundaki değişimin yaklaşık %22'sini ( $R^2 = .22$ ) açıklamaktadır. Devam bağlılığı iş doyumunu olumlu yönde ( $b = .800, t_{405} = 111.94, p < .001$ ), genel politik davranış ise olumsuz yönde ( $b = -2.317, t_{405} = -7.72, p < .001$ ) ve anlamlı düzeyde etkilemektedir. Devam bağlılığı ve genel politik davranış değişkenlerinin iş doyumunu üzerindeki etkileşimsel etkisi de (düzenleyici etki) anlamlıdır ( $b = .167, t_{405} = 3.36, p < .001$ ). Bu sonuç iş doyumunu ve devam bağlılığı arasındaki ilişkinin iş ortamında sergilenen politik davranışların tarafından düzenlendiğini, yani politik davranışların düzenleyici etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

**Anahtar Kelimeler:** İş doyumunu, örgütsel bağlılık, politik davranış

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [guldu@ankara.edu.tr](mailto:guldu@ankara.edu.tr)

## Vegan/Vejetaryanlarda Meta-Kalıp Yargıları ve Et Yiyicilere Yönelik Önyargılarla İlişkisi

Doç. Dr. S. Çiğdem Bağcı<sup>1</sup>

Sabancı Üniversitesi  
Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Sena Olgun

Işık Üniversitesi  
Psikoloj Bölümü

*Amaç.* Türkiye ve Dünya’da vegan ve vejetaryanlık yönelimleri arttıkça, bu grup üyelerine yönelik algılar da giderek daha olumsuz bir hal almaktadır. Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan vegan ve vejetaryanların et yiyici grubun kendilerini yetkinlik, sıcaklık ve ahlaklılık açısından nasıl değerlendirdiklerine yönelik algılarını (meta-kalıp yargıları) ve bu algıların vegan/vejetaryanların et yiyici gruba yönelik önyargılarını ne derecede yordadığını inceledik.*Yöntem.* Toplamda 205 vejetaryan ve 113 vegan yetişkin ( $N = 318$ ) demografik bilgiler, meta-kalıp yargıları ve et yiyicilere yönelik değerlendirmelerini çevrimiçi anketler aracılığı ile belirtmiştir.*Sonuç.* Analizler, vegan grubunun meta-kalıp yargılarının, vejetaryan gruba göre, daha olumlu olduğunu göstermiştir. Her iki grup da et yiyiciler tarafından ahlak açısından yüksek, yetkinlik açısından ise düşük değerlendirildiğini algılamaktadır. Regresyon sonuçları ise gruplarının yetkinlik ve sıcaklık açısından olumlu değerlendirildiğini düşünen vegan/vejetaryanların et yiyicileri daha olumlu bulduğunu, gruplarının yüksek ahlaklı değerlendirildiğini algılayanların ise et yiyicilere karşı daha olumsuz tutumlar sergilediğini göstermiştir.*Tartışma.* Sonuçlar vejetaryanlık/veganlık ve gruplar arası ilişkiler alanyazını birleştirilerek değerlendirilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Vegan, Vejetaryan, Meta-kalıp yargı, tutum, ahlak

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [cigdem.bagci@sabanciuniv.edu.tr](mailto:cigdem.bagci@sabanciuniv.edu.tr)

## Yaşlılığın Yordayıcıları: Bilgi Düzeyi, Yaşlanmaya Yönelik Duygular ve Yaşlanma Kaygısı

Prof. Dr. Hacer HARLAK<sup>1</sup>

Arş. Gör. Ece SAĞEL ÇETİNER

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada yaşlılığa dair bilgi düzeyi, yaşlanmaya yönelik duygular ve yaşlanma kaygıları ile yaşçılık (*ageism*) tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. 160 psikoloji öğrencisine (%69K, %31E;  $Yaş_{ort.} = 21,18$ ) Fraboni Yaşçılık Ölçeği (Fraboni, Saltstone ve Hughes, 1990), Yaşlanma Bilgi Testi (Palmore, 1990), Yaşlanma Kaygısı Ölçeği (Lasher ve Faulkender, 1993) ve bu çalışma için araştırmacılar tarafından hazırlanan Yaşlanmaya Yönelik Duygular Ölçeği ile sosyo-demografik bilgi formunu içeren bir anket uygulanmıştır. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, yaşlılardan korkma ve yaşlılığa dair bilgi düzeylerinin yaşçılık tutumlarını yordadığı bulunmuştur. Buna göre yaşlılardan korkma düzeyi yüksek olanların yaşçılık puanları da yüksek iken; yaşlılığa dair bilgi düzeyi yüksek olanların yaşçılık puanları düşüktür. Ayrıca, regresyon denkleminde yaşlılardan korkma ve dışlama duygularının etkileşimi eklendiğinde etkileşimin de kişilerin yaşçılık tutumlarını yordadığı görülmüştür. Özetle, çalışma hem yaşlanmaya dair bilgiler ve yaşlılardan korku düzeyinin yaşçılık tutumlarını etkilediğini, hem de yaşlılardan korkma ve yaşçılık arasındaki ilişkide yaşlılara dair dışlama duygularının düzenleyici role sahip olduğunu göstermiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Yaşçılık, yaşlanma bilgi düzeyi, yaşlanma kaygısı, yaşlanmaya dair duygular

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [hharlak@adu.edu.tr](mailto:hharlak@adu.edu.tr)

## Yerinden Edilen Öğrencilerin Kolektif Eylem Niyetlerinin İncelenmesi: Ahlaki Yükümlülük ve Haksızlık Algısının Rolü

Mete Sefa Uysal<sup>1</sup>                      Yasemin Gülsüm Acar                      Hüseyin Cakal  
 Dokuz Eylül Üniversitesi              St. Andrews Üniversitesi              Keele Üniversitesi

15 Temmuz'daki darbe girişimin ardından yayınlanan 667 numaralı KHK ile altmış binden fazla öğrenci üniversitelerinden edilmiş, sonrasında yaşanan süreçte de pek çok belirsizliğe ve ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Bu araştırma, yerinden edilen öğrencilerin söz konusu durum karşısındaki kolektif eylem niyetlerini incelemektedir. Yerinden edilen 207 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen anket çalışmasında öğrencilerin bu kimlik ile özdeşleşmeleri, haksızlık algısı, sistemi meşrulaştırma eğilimleri, söz konusu haksızlık ve eylem durumlarına ilişkin ahlaki yükümlülükleri ile birlikte kolektif eylem niyetleri ölçülmüştür. R Lavaan aracılığıyla gerçekleştirilen yapısal eşitlik modeli testine göre ortaya çıkan değerler şu şekildedir  $\chi^2= 5.48$ ,  $df = 3$ ,  $p > .05$ , GFI= .99; AGFI= .93; CFI= .99; RMSEA= .068, AIC = 2022.48. Şekil 1'de görülebileceği üzere yerinden edilen öğrenci kimliğiyle özdeşleşme sistemi meşrulaştırmayı, haksızlığı ve ahlaki yükümlülüğü; sistemi meşrulaştırma haksızlık algısını; haksızlık algısı ahlaki yükümlülüğü; ve haksızlık algısı ile ahlaki yükümlülük de kolektif eyleme katılım niyetini doğrudan ve anlamlı bir şekilde yordamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Kolektif Eylem, Ahlaki Yükümlülük, Sistemi Meşrulaştırma, Sosyal Kimlik, Haksızlık Algısı

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [metesefauysal@gmail.com](mailto:metesefauysal@gmail.com)

## Zenofobi, Değerler ve Yurtseverlik Arasındaki İlişkiler

Dr. Öğr. Üyesi Ferda Şule Kaya

Kağan Güney

Bu çalışma Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilere yönelik Zenofobi tutumlarını anlamak amacıyla yapılmış, nicel tarama desenli bir çalışmadır. Araştırmada Zenofobi tutumu, geleneksel ve evrensel değerler ile yurtseverlik arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bunun yanı sıra bireylerin, Suriyeli mülteciler ile arkadaşlık, komşuluk, iş arkadaşı ve işyerinde çalışma durumlarına, buna ek olarak yaşadıkları şehirlere göre (İstanbul, Ankara, Kayseri ve Şanlıurfa) Zenofobi tutumunun farklılaşmasına bakılmıştır. Araştırma kapsamında toplam 1013 katılımcıya ulaşılmıştır. Analiz için Spss 22.0 programı kullanılmıştır. Sonuçlarda Kayseri’li katılımcıların Zenofobi tutumları, İstanbul ve Şanlıurfa’ya göre anlamlı düzeyde yüksektir. Ankara ise Şanlıurfa’dan anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışmada en anlamlı farklılıklar arkadaşlık, komşuluk, iş arkadaşı ve işyerinde çalışma durumlarına göre gözlenmiştir. Suriyeliler ile yakınlık düzeyi arttıkça Zenofobi tutumlarının düzeyinin düştüğü gözlenmiştir. Ayrıca iş arkadaşı ve iş yerinde çalıştırma durumu Zenofobi üstünde yordayıcı etkiye sahiptir. Cinsiyet açısından Zenofobi düzeyinde farklılık gözlenmez iken eğitim düzeyi arttıkça Zenofobi düzeyinin düştüğü bulgusu elde edilmiştir. Zenofobi tutumu ile değerler ve yurtseverlik arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu görülmüştür.

## **Bireylerin iç güdümlü dindarlık düzeylerinin, analitik düşünme stili (ADS) ve batıl inançlara inanma eğilimi arasındaki ilişki bağlamında düzenleyici rolü**

Tunahan Şahin<sup>1</sup>  
29 Mayıs Üniversitesi

Furkan Tosyalı  
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Zeynep Ergüçlü  
29 Mayıs Üniversitesi

Büşra Aktaş  
29 Mayıs Üniversitesi

Bu çalışmanın ana amacı; bireylerin iç güdümlü dindarlık düzeylerinin, analitik düşünme stili (ADS) ve batıl inançlara inanma eğilimi arasındaki ilişki bağlamında düzenleyici rolünü incelemektir. Söz konusu araştırma modeli incelenirken, geçmiş çalışmalardan yola çıkılarak (bkz. Pennycook, Cheyne, Seli, Koehler, & Fugelsang, 2012); katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve politik ideoloji eğilimleri istatistiksel olarak kontrol edilmiştir. Veri toplamaya başlamadan önce; 0.15 etki büyüklüğünde, yüzde 99'luk bir istatistiksel güçte, 3 tanesi (dindarlık ve ADS arasındaki etkileşimi ifade eden değişken de dahil) test edilen ana değişkenler olmak üzere toplamda 7 tane yordayıcı değişkeni içeren bir model için gerekli olan minimum ideal sayıdaki katılımcı sayısı 161 olarak bulunmuştur. Çalışma kapsamında 196 kişiden ( $N_{kadın} = 126$ ,  $M_{yaş} = 26.63$ ) öz bildirim ölçekleri vasıtasıyla çevrimiçi toplanan verilerin sonuçlarına göre; ADS, batıl inançlara inanma eğilimini negatif olarak yordamıştır, ( $B = -0.100$ ,  $SE = 0.037$ , 95% CI [-0.173, -0.028],  $p = 0.007$ ). İç güdümlü dindarlık ve batıl inanış eğilimleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, ( $B = 0.080$ ,  $SE = 0.098$ , 95% CI [-0.114, 0.274],  $p = 0.416$ ). İç güdümlü dindarlık ve ADS arasındaki etkileşim, batıl inançlara eğilim bağlamında istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ( $B = 0.123$ ,  $SE = 0.043$ , 95% CI [0.039, 0.208],  $p = 0.005$ ). Spesifik olarak, dindarlık seviyesi düşük ( $B = -0.202$ ,  $SE = 0.053$ , 95% CI [-0.306, -0.097],  $p < 0.001$ ) ve orta ( $B = -0.100$ ,  $SE = 0.037$ , 95% CI [-0.173, -0.028],  $p = 0.007$ ) düzeyde olan bireyler için, ADS ve batıl inanışlara eğilim arasındaki negatif ilişkinin daha kuvvetli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özetle, iç güdümlü dindarlık seviyesi daha düşük katılımcıların analitik düşünebilme eğilimi arttıkça, batıl inanışlara sahip olma eğilimleri azalmaktadır. İlk bulguların incelendiği bu çalışma ilgili alanyazına orijinal sonuçlar sunmaktadır. Mevcut bulgulardan hareketle, dindarlığın düzenleyici rolünün ilerleyen safhalarda deneysel araştırma desenleri ile çalışılması hedeflenmektedir.

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: [sahintunahan54@gmail.com](mailto:sahintunahan54@gmail.com)

## Kişilerarası ilişkilerde Bakım-Verme ve Ahlaki Kararlar ile İlişkisi

Büşra Aktaş<sup>1</sup>  
İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Mehmet Harma  
Kadir Has Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Dr. Öğr. Gör. Onurcan Yılmaz  
Kadir Has Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı ahlaki yargılamaların (faydacı ve deontolojik görüş) bakım-verme davranış sistemindeki ikincil stratejiler olan deaktivasyon stratejisi (başkalarına bakım verme sisteminde ketlenme) ve hiperaktivasyon stratejisi (başkalarına bakım vermede yüksek seviye etkinlik) ile ilişkisini incelemektir. Çalışmaya katılan 415 kişi (*kadın* = 330, *Ort<sub>yaş</sub>* = 23.19) soruları öz bildirim ölçekleri vasıtasıyla çevrimiçi olarak cevaplandırmıştır. Yapılan korelasyon analizinde faydacı görüş deaktivasyon ( $r=.206, p<.001$ ), hiperaktivasyon ( $r=.233, p<.001$ ) ve yeni fikirlere açıklık ( $r=.144, p<.01$ ) ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Çoklu regresyon analizleri sonuçlarına göre deaktivasyon ( $B = .158 SE = .166, p < .01$ ) ve yeni fikirlere açıklık ( $B = .565 SE = .124, p < .001$ ) faydacılığı yordamaktadır ( $F(2, 411) = 14.882, p<.001, R^2=.068$ ). Ayrıca, yeni fikirlere açık olmanın deaktivasyon ve faydacı görüş arasındaki ilişkide moderatör rolü incelenmiş ancak anlamlı etki bulunmamıştır. Katılımcılara ahlaki senaryoları cevaplarırken kullandıkları karar verme stratejileri de sorulmuştur. Gerçek hayata yakın senaryolar içeren ikilemlerde faydacı karar en fazla rapor edilen karar türü olmuştur (%52.7 ve %55.7). Zarar ve kurban içerikli ikilemlerde ise (daha çok kişinin kurtarılması için bir kişinin feda edilebilmesi) en yüksek karar verme biçimi “ahlak-dışı” (ahlaki bir gerekçeye dayanmadan karar alma) olarak rapor edilmiştir (%31.8 ve %30.4). Sonuçlar bir bütün olarak, bakım-verme sisteminin ahlaki kararlar ile ilişkili olabileceğine işaret etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** normatif etik, ahlaki karar verme, bakım-verme sistemi

---

<sup>1</sup>İletişim Kurulacak Yazar: busra.aktas@ozu.edu.tr

## Dijital Sosyal Ağlarda Karşılaştırma Yapmanın Açığa Çıkardığı Duygular ile Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkide Sosyal Kimliğin Düzenleyici Rolü

Ahu ÖZTÜRK<sup>1</sup>      Leman Pınar TOSUN      Gamze ÖZDEMİR  
Bursa Uludağ Üniversitesi      Bursa Uludağ Üniversitesi      Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi

### Özet

Çalışmada, dijital sosyal ağ (DSA) kullanıcılarının kendilerini ağlarındaki diğerleriyle karşılaştırmasının psikolojik sağlıklarıyla (depresyon, kaygı ve stres düzeyleri) ilişkisi ve bu ilişkide sosyal kimliğin rolü incelendi. Veriler, DSA kullanıcısı 187 anneden toplandı. Yukarı yönde karşılaştırma duygularının kendi adına ve başkası adına hissedilenler olarak iki faktöre ayrıldığı (YyK-kendisi ile YyK-başkası); aşağı yönde karşılaştırma duygularının da benzer şekilde gruplandığı (AyK-kendisi ile AyK-başkası) görüldü. Ayrıca AyK-başkası duyguları, kendi içinde olumlu ve olumsuz duygular olmak üzere ikiye ayrıldı (AyK☺-başkası ve AyK☹-başkası). Katılımcıların sosyal kıyaslama yönelimi (SKY) ile DSA kullanıcısı annelerin psikolojik sağlığı arasındaki ilişkide üç tür duygunun aracı rolü olduğu görüldü: YyK-kendisi, AyK☺-başkası ve AyK☹-başkası. Ayrıca, SKY'nin bu duygu türleriyle ilişkilerinde, sosyal kimlik rollerini önemsemenin (anne, kadın, eş, meslek sahibi, evlat, kardeş ve arkadaş kimlikleri) düzenleyici etkileri incelendi. Bulgulara göre, kimlik rollerinin içerisinden, sadece arkadaş kimliğine verilen önemin düzenleyici etkisi vardır. Spesifik olarak, arkadaş kimliğini önemseyenlerde, SKY ile YyK-kendisi duyguları arasındaki ilişkinin zayıfladığı görülmüştür.

**Anahtar sözcükler:** Dijital sosyal ağlar, sosyal karşılaştırma, anneler, duygular, sosyal kimlik rolleri

---

<sup>1</sup> İletişim Kurulacak Yazar: [ozturka@uludag.edu.tr](mailto:ozturka@uludag.edu.tr)

## Dijital Sosyal Ağlarda Sosyal Karşılaştırmaların Beden İmgesi ve Depresyon ile İlişkisi ve Bu İlişkiyi Zayıflatan Faktörler

Leman Pınar Tosun<sup>1</sup>  
Bursa Uludağ Üniversitesi

Ayşegül Çoban  
Balıkesir Üniversitesi

### Özet

Çalışmanın amacı, sosyal ağ kullanımının olumsuz beden imgesi algısıyla ve bu algının depresyondaki artış ile ilişkisini, dijital sosyal ağlarda yapılan sosyal karşılaştırmalar bağlamında incelemek ve söz konusu ilişkide, biri bireysel, diğeri kişilerarası nitelikte iki değişkenin (öz-şefkat ve ilişkisel yakınlık düzeyi) koruyucu işlev görme potansiyelini sorgulamaktır. Katılımcılar, Bülent Ecevit Üniversitesi'nin 228 öğrencisidir (106 K, 110 E). Önce, sosyal ağ kullanım sıklığının, fiziksel görünüme dair yukarı yönde karşılaştırmaları (YYK) daha fazla yapmakla, YYK sıklığının kendi görünümünü daha az beğenmekle, kendi görünümünü beğenmemenin ise depresyonda artışla ilişkili olduğunun öne sürüldüğü bir model, yapısal eşitlik analiziyle sılandı ve modelin geçerli olduğu görüldü. Sonra, sosyal ağlarda fiziksel görünüme dair YYK ile kendi görünümünü beğenmeme arasındaki ilişkide, öz-şefkatin ve karşılaştırma yapılan kişilerle ilişkisel yakınlığın düzenleyici rolü test edildi. Sadece öz-şefkatin düzenleyici rolü olduğu görüldü. Bulgular, sosyal ağ kullanımının psikolojik sonuçlarını çalışırken sosyal karşılaştırma bağlamını dikkate almanın gerekliliği vurgulanarak tartışıldı.

**Anahtar sözcükler:** Dijital sosyal ağlar, sosyal karşılaştırma, beden memnuniyetsizliği, depresyon, öz-şefkat, ilişkisel yakınlık

---

<sup>1</sup> İletişim Kurulacak Yazar: [pinart@uludag.edu.tr](mailto:pinart@uludag.edu.tr)

**Posterler**

## **Algılanan Sosyal Destek ve Stresle Başa Çıkma İlişisine Kültürel Bir Bakış: Doktorlarda Takım Çalışması**

Dr. Öğr. Gör. Murat Tümer<sup>1</sup>  
Hacettepe Üniversitesi  
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Bölümü

Arş. Gör. Fatih Bayrak  
Başkent Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada takım çalışmasının ve kültürel açıdan bireycilik ve toplulukçuluk boyutlarının sosyal destek ve stresle başa çıkma stilleri üzerindeki olası etkileri araştırılmıştır. İş hayatında takım çalışması açısından birbirlerinden farklılaşan anestezi asistanı ( $n = 106$ ) ve dermatoloji asistanı ( $n = 91$ ) doktorların algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve stresle başa çıkma stilleri incelenmiştir. Takım çalışmasından çok bireysel olarak çalışan dermatoloji asistanlarının ( $Ort. = 2,72$   $SS. = .55$ ) çoğunlukla takım çalışması koşullarında çalışan anestezi asistanlarına kıyasla ( $Ort. = 2,49$ ,  $SS. = .56$ ) stresle başa çıkma stillerinden boyun eğici yaklaşımı daha fazla kullandıkları görülmüştür  $t(195) = -2.831$ ,  $p = .005$ ,  $d = 0.41$ . Sonuç olarak alan araştırmasına dayalı veriler üzerinden profesyonel iş hayatında takım çalışması içerisinde yer alma, bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ve stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişkilerin örüntüsü tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Sosyal destek, stresle başa çıkma, takım çalışması, kültür

<sup>1</sup> İletişim kurulacak ve sunumu yapacak olan yazar: m.tumer@hacettepe.edu.tr

\* Bu araştırmada açık bilim ilkelerine sadık kalınarak ölçüm araçları, veriler ve analiz sonuçları erişime açık tutulmuştur. Araştırmanın OSF sayfası için: [osf.io/r7qev/](https://osf.io/r7qev/)

## Anne mi Eş mi? Taşınma Sıklığının Anne-Eş İkilemi Üzerine Etkileri

Araş. Gör. Cansu Yılmaz<sup>1</sup>

Anadolu Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Emre Selçuk

Sabancı Üniversitesi

Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Gül Günaydın

Sabancı Üniversitesi

Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Bu çalışmanın amacı bireylerin ne sıklıkla taşındıkları ile eşlerinin onların hayatındaki önceliği arasındaki ilişkiyi incelemektir. Ek olarak, bu ilişkiyi açıklaması olası olan aracı değişkenler (eşe/anneye yardım etmek için hissedilen zorunluluk ve eşe/anneye hissedilen yakınlık) araştırılmıştır. Sık taşınan bireylerin bir ölüm kalım durumuyla karşılaştıklarında eşlerine yardım etmeyi annelerine yardım etmeye tercih etmeleri beklenmiştir. Bu hipotezi test etmek amacıyla ölüm kalım durumunu anlatan varsayımsal bir ahlaki ikileme senaryosu kullanılmıştır. Senaryoda katılımcılardan eşlerini veya annelerini yanan bir binadan kurtarmak için tercih yapmaları beklenmektedir. Çalışma bulguları ilk olarak katılımcıların %62,4'ünün annesine yardım etmeyi, %37,6'sının ise eşine yardım etmeyi seçtiğini göstermiştir. İkinci olarak, taşınma sıklığı arttıkça katılımcıların kendilerini annelerine yardım etmeye daha az zorunlu hissettiklerini ve bunun sonucunda bir ölüm kalım durumunda eşlerine yardım etmeyi tercih ettiklerini göstermiştir. Bu bulgular, romantik ilişki dinamiklerini anlama ve açıklamada taşınma sıklığı gibi sosyo-ekolojik faktörlerin önemine dikkat çekmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Taşınma Sıklığı, Anne-Eş İkilemi, Eşin Önceliği, Karar Verme

---

<sup>1</sup>İletişim kurulacak yazar: cansu\_yilmaz@anadolu.edu.tr

## **Bir Şiddet Türü Olarak Israrlı Takip ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Namusu Onaylama, Cinsiyet Temelli Şiddete İlişkin Tutumlarla İlişkisi**

Ar. Gör. Demet Başar<sup>1</sup>

MEF Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Prof. Dr. Nuray Sakallı-Uğurlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Alanyazınında yeni tanımlanan bir kavram olan ısrarlı takip, belirli bir kişiye yönelik gerçekleştirilen istenmeyen ve yinelenen davranışlar olarak tanımlanabilir (Cupach ve Spitzberg, 2004; Douglas ve Dutton, 2001). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2019), ısrarlı takibe flört şiddetinin bir türü olarak yer vermiştir. İsrarlı takip yabancı bir kişiye yönelik gerçekleştirilebileceği gibi, kişinin eski partneri, eski eşi veya daha önceden tanıdığı bir kişi tarafından da gerçekleştirilebilir. Takipçi mağdur arasındaki ilişkiye göre, takip türü eski partner, tanıdık birisi ve yabancı tarafından gerçekleştirilen ısrarlı takip olmak üzere üçe ayrılabilir. Yazında çoğunlukla eski partner takipçiliği üzerine durulmuştur ve çalışmalarda ifade edildiği üzere mağdur üzerinde en çok endişe uyandıran ve en uzun süren takip türü eski partner takibidir (Logan ve Walker, 2009; Sheridan ve Davies, 2001). Sosyal psikolojik bakış açısına göre ısrarlı takip kavramı kadına şiddet ve cinsiyetçi ideolojilerle yakından ilişkilidir. Türkiye örneğinde ısrarlı takip sosyal psikolojik bakış açısından daha önce çalışılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, cinsiyetçi ve namus kültürü olarak kabul edilen Türkiye’de eski partner tarafından gerçekleştirilen ısrarlı takibe ilişkin tutumları araştırmak; ve ısrarlı takibe ilişkin tutumlar, cinsiyet, çelişik duygulu cinsiyetçilik (düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik), cinsiyet temelli şiddet tutumları ve namusu onaylama arasındaki ilişkiyi incelemektir. Örneklem 453 katılımcıdan oluşmaktadır (291 kadın ve 162 erkek). Katılımcılar eski partner takibi tutumlarına ilişkin anlamsal farklılık ölçeğini; Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Namusu Onaylama Ölçeği ve Yakın İlişki Şiddetine İlişkin Tutumlar Ölçeğini yanıtlamışlardır. Bulgular çelişik duygulu cinsiyetçilik ve cinsiyet temelli şiddetin birlikte namusu onaylama ve ısrarlı takibe ilişkin tutumlar arasında aracı değişken olduğunu göstermiştir. Alanyazını ışığında sonuçlar tartışılmış; alana katkıları, sınırlılıkları ve gelecek çalışmalara ilişkin öneriler de tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İsrarlı Takip, İsrarlı Takibe İlişkin Tutumlar, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Namusu Onaylama, Cinsiyet Temelli Şiddet Tutumları

**Konu Alt Alanları:** 01, 08

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: basard@mef.edu.tr

## Dezavantajlı Grupların Avantajlı Gruplara Yönelik Olumlu Tutumu Dış-grup Tarafgirliği Midir Yoksa Bireysel Hareketlilik Stratejisi Midir?

Nuri Akdoğan<sup>1</sup>  
Dicle Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Kenan Alparslan  
Muş Alparslan Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Son zamanlarda yapılan bazı araştırmalar, dezavantajlı grupların avantajlı gruplara yönelik belirli koşullar altında görülen olumlu tutumunun kimlik yönetim stratejilerinin bir formu olabileceğine işaret etmektedir. Bu araştırma avantajlı gruplara yönelik olumlu tutum sergileyen kişilerle bireysel hareketlilik stratejisi izleyenlerin benzer özelliklere sahip olup olmadıklarını incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda kendini Kürt olarak tanımlayan 145 kişiden veri toplanmıştır. Katılımcılara Türk kimliğiyle özdeşleşme, Kürt kimliğiyle özdeşleşme, Dış-grup tarafgirliği ve kimlik yönetim stratejileri ölçekleri uygulanmıştır. Katılımcılar Türk ve Kürt kimlikleriyle özdeşleşme düzeylerine göre dört gruba ayrılmıştır (yüksek Kürt-yüksek Türk grubu,  $n = 23$ ; yüksek Kürt-düşük Türk grubu,  $n = 56$ ; düşük Kürt-yüksek Türk grubu,  $n = 40$ ; düşük Kürt-düşük Türk grubu,  $n = 26$ ). Araştırma sonuçlarına göre düşük Kürt-yüksek Türk grubundaki katılımcılar yüksek Kürt-düşük Türk grubundaki katılımcılara göre dış-grup tarafgirliğinden ve bireysel hareketlilikten daha yüksek skorlar alırken, sosyal rekabet stratejisinden daha düşük skorlar almışlardır. Bulgular dezavantajlı grupların dış-gruba yönelik olumlu tutumunun sosyal hareketlilik stratejisiyle aynı olabileceği yönündedir.

**Anahtar Kelimeler:** Dış-Grup Tarafgirliği, Kimlik Yönetim Stratejileri, Grupa Özdeşleşme,

**Konu Alt Alanları:** 06, 07

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: nuriakdogan6@gmail.com

## Çocuğun Sosyal Temsiline Keşifsel Bir Bakış

Fatih Yılmaz<sup>1</sup>

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Çocuğun sosyal temsiliyetini araştırmak hedeflenmiştir. Ekşi sözlük forumunda çocuk başlığı arattırıldığında toplamda 100'e yakın sayfada çocuk hakkında yorum yapıldığı gözlenmiştir. İlk 25 sayfa bu bildiri için kullanılmıştır. Bu 25 sayfada çocukla ilgili veya ilgisiz toplamda 251 kişi tarafından yorum yapılmıştır. Bazı yorumlar birkaç cümleden oluşmaktayken bir yorumun ise 652 kelimedenden oluştuğu gözlenmiştir. Yorumlar arasında yorum uzunluğu açısından farklılık vardır. İlgisiz yorumlar veriden ayıklandığında çocukla ilgili 197 yorum kalmıştır. Mevcut ilgili yorumlar araştırmacı(lar) tarafından birkaç kez okunduktan sonra, tematik birimlerin olarak daha büyük başlıkları oluşturabileceğine kanaat getirilmiştir. Şema terapi yaklaşımının altında yer alan mod yaklaşımı çocuğun sosyal temsili araştırılırken hazır taslak olarak alınmıştır. Mod yaklaşımına göre insanın on modundan dördünün (incinmiş çocuk, öfkeli çocuk, dürtüsel çocuk ve mutlu çocuk) tematik birimleri sınıflandırmada taslak görevi görmüştür. Toplam yorum sayısı 197 iken, tematik birim sayısı 232 kadardır. Bu çalışmada bahsi geçen modlara ek olarak çocuğun oyun oynayan/hayalci, spontan ve sinsi modlarda resmedildiği görülmüştür. Öğrenen konumunda olan çocuk ve zaman geçtikçe büyürken yetişkinlere özenen çocuk temsilleri de sonuçlar arasındadır. Çocuğun temsiliyeti açısından; varlığını sürdürebilmek için çocuğun fiziksel ve psikolojik olarak diğer insanlara bağımlı olduğu en çok karşılaşılan sosyal temsil olmuştur. Çocuğun masumluluğu, biyolojik olarak insanın yavrusu olduğu ve aileyi bir arada tutmakta işlevi olduğu şeklinde temsillere de rastlanmıştır. Bu çalışma, şema terapinin çok bilindik modlarına, yaratıcı bir yaklaşımla ek modlar ortaya koymuş görünmektedir. Ayrıca daha sosyal bir temsiliyet açısından çocuğun masumiyeti, diğer canlılara bağımlılığı ve çocuktan beklenen aileyi bir arada tutma işlevi önemlidir. Bu çalışmada ortaya çıkan çocuğun sosyal temsillerinin veri setinin geriye kalan 75 sayfasına temel oluşturması ve böylece daha geniş bir veri setinde geçerliliğinin gözlemlenmesi bir sonraki çalışmada sağlanabilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Çocuk, Sosyal Temsiller, Şema Terapi, Modlar, Tematik Birim Analizi

**Konu Alt Alanları:** 02, 08

---

<sup>1</sup> İletişim: [fyilmaz@metu.edu.tr](mailto:fyilmaz@metu.edu.tr)

## **Dış Gruplara İlişkin İşlemsel Adalet Algısında Belirsizliğe Karşı Hoşgörüsüzlük, İç Grup Özdeşimi ve Sosyal Baskınlık Yöneliminin Rolü**

Doç. Dr. Müjde Peker

MEF Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Ar. Gör. Demet Başar<sup>1</sup>

MEF Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Yiğit Avuloğlu

MEF Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu araştırma bireylerin dış gruplara ilişkin işlemsel adalet algılarını belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük, iç grup özdeşimi ve sosyal baskınlık yönelimi ışığında incelemeyi amaçlamaktadır. Belirsizliği Yönetim Teorisi (BYT, van den Bos ve Lind, 2002) insanların, kişisel belirsizlikle uyarıldıklarında, işlemsel adaletsizliğe karşı hassaslaştıklarını belirtir. Belirsizlik - Özdeşleşme Teorisi'ne (BÖT, Hogg, 2000; 2007) göre ise kişisel belirsizlik durumlarında, insanların hali hazırda üye oldukları grupları bir bütün olarak görme durumları artar ve kişiler bu gruplarla daha fazla özdeşleşirler. Bu teoriler ışığında, kişilerin belirsizlik sonucu gruplarıyla daha fazla özdeşleşeceği ve dış gruba yönelik işlemsel adaletsizliği daha olumlu değerlendireceği öngörülebilir. Bu çalışmanın amacı belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlüğün, iç grup üyelerine (Türk vatandaşları), yüksek statülü dış grup üyelerine (Türkiye'de çalışan yabancılar) ve düşük statülü dış grup üyelerine (mülteciler) yönelik işlemsel adalet değerlendirmelerine etkisini incelemektir. Bu çalışmada 107 katılımcı (69 kadın, 38 erkek) İşlemsel Adalet Ölçeği, İç Grup Özdeşim Ölçeği ve Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeğini yanıtlamışlardır. Bulgular iç grupla özdeşimi yüksek olan ve belirsizliğe karşı hoşgörüsüz olan bireylerin yüksek statülü dış grup üyelerine yönelik işlemsel adaleti daha önemsiz değerlendirdiğini ve sosyal baskınlığı yüksek olan bireylerin düşük statülü dış grup üyelerine yönelik işlemsel adaleti daha önemsiz değerlendirdiğini göstermiştir. Alanyazını ışığında sonuçlar, alana katkıları ve sınırlılıkları tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** İşlemsel Adalet, Belirsizliği Yönetim Teorisi, Belirsizlik - Özdeşleşme Teorisi, Sosyal Baskınlık Yönelimi

**Konu Alt Alanları:** 06

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: basard@mef.edu.tr

## **Kadın Kimliğinin İki Farklı Boyutunun Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması**

Nuri Akdoğan <sup>1</sup>	Olcaý Bozkuş	Fatma Zeynep Saylık
Dicle Üniversitesi Psikoloji Bölümü	Dicle Üniversitesi Psikoloji Bölümü	Dicle Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Alanda yapılan araştırmalar, kadın kimliğinin birbirinden bağımsız iki boyutunun bulunduğunu (kadın ve feminist kimlik) ve cinsiyet temelli sosyal konuma yönelik tutumun kadın boyutundan ziyade feminist boyutla özdeşim kurmayla ilişkili olduğunu göstermektedir (Breen ve ark., 2017). Bu doğrultuda araştırmanın amacı kadın kimliğinin iki boyutunu, kolektif eylem niyeti, kadın ve erkek gruplarına dair olumluluk algıları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve gruplararası algılar (meşruluk, geçirgenlik, kalıcılık) açısından karşılaştırmaktır. Araştırmaya farklı meslek gruplarından 83 kadın gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılar, kadın kimliğinin iki boyutuyla özdeşim düzeylerine göre iki gruba ayrılmıştır (geleneksel kadın/feminist kadın). ANOVA analizi sonuçları, kadın grubuna yönelik olumluluk algılarındaki farkın anlamlı olduğunu göstermiştir. Buna göre feminist kimlikle özdeşim kuranların, geleneksel kadın kimliğiyle özdeşim kuranlara oranla, kadın grubunu daha olumlu algıladıkları bulunmuştur. Sınanan diğer değişkenler açısından gruplararası farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Bulgular literatür ışığında tartışılacaktır.

**Anahtar Kelimeler:** Kadın Kimliğinin İki Boyutlu Yapısı, Kolektif Eylem, Toplumsal Cinsiyet Grupları, Toplumsal Cinsiyet Roller

**Konu Alt Alanları:** 05, 06

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: nuriakdogan6@gmail.com

## Sosyal Baskınlık Yöneliminin İçedönük Bireylerin Mutluluğuna Etkisi

Batuhan Ustaoglu<sup>1</sup>  
Koç Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Müjde PEKER  
MEF Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Önceki çalışmalara göre dışadönük bireyler içedönük bireylere göre daha mutlu olma eğiliminde. Diğer çalışmalar da mutlu dışadönükler ve mutlu içedönükler arasındaki farkların çok küçük olduğunu gösteriyor. Bu çalışmada mutluluk ve dışadönüklük arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek bir diğer değişken olan sosyal baskınlık yönelimini(SBY) inceledik. Bu değişkenin etkisini anlamak için önce dışadönüklüğün toplumdaki yerini anlamak gerekiyor. Neredeyse her alanda dışadönüklük içedönüklüğe tercih edilen bir kişilik özelliği. Eğitim, iş yaşantısı ve sosyal yaşam gibi alanlarda dışadönüklük ideal olarak çok aranan bir özellik. Araştırmamızda SBY'si yüksek olan içedönük bireylerin daha az mutlu olacağını tahmin ettik. Bunun sebebi ise, SBY'si yüksek olan bireylerin toplumun içinde hiyerarşi ve kıyasıya rekabet olduğunu düşünme eğilimleridir. Sosyal açıdan daha dezavantajlı bir karakteristiğe sahip olan dışadönüklerin, hiyerarşi ve rekabete yönelimleri olması halinde böyle bir yönelimi olmayan dışadönüklere kıyasla daha az mutlu olacakları tahmin edilmiştir. Yaptığımız moderasyon analizleri bu hipotezimizi anlamlı şekilde desteklemiştir. Bulgulara göre, SBY'si düşük olan içedönüklerin SBY'si yüksek olan içedönüklere kıyasla daha mutlu olduğu tespit edilmiştir.

---

<sup>1</sup> Batuhan Ustaoglu: [bustaoglu19@ku.edu.tr](mailto:bustaoglu19@ku.edu.tr)

## **Tekerlekli Sandalye Kullanan Ortopedik Engelli Bireylerin İş Hayatına Katılım Süreçleri ve Bu Süreçte Karşılaştıkları Zorluklar**

Selin ÇULCUOĞLU<sup>1</sup>

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Esra ERBİL

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Sultan MURADOV

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Doç.Dr. İdil IŞIK

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Bu çalışma, ortopedik engelli bireylerin çalışma hayatındaki deneyimlerini incelemektedir. Bu engel kategorisi kısmi/bütünsel uzuv işlevsizliklerinden kayıplarına, basit destek gereç ihtiyacından tekerlekli sandalye kullanımına kadar geniş bir yelpazeyi içermektedir. Bu çalışmada, sadece tekerlekli sandalye kullanan, çalışma yaşamı içinde aktif olan kişilerle çalıştık (N=9; Kadın=3, Erkek=6; Yaş=min:28, maks:30). Yüz yüze, derinlemesine, yarı yapılandırılmış mülakatlar yaptık ve ses kaydı aldık. Deşifre edilmiş veriyi “Tümevarıma Dayalı Nitel İçerik Analizi” yöntemiyle MAXQDA yazılımı kullanarak analiz ettik. Bulgular özellikle fiziksel koşulların önemini gösterdi. Ulaşımdan işyerindeki tuvalet, asansör ve rampaya kadar fiziksel ihtiyaçlar dile getirildi. Toplumun engelliliğe bakışı, bilgi eksiği ve önyargılar öne çıkan temalar oldu. Ortopedik engellilerin de kendi içinde çeşitlilik gösterdiği, dolayısıyla hem hangi işe daha uygun oldukları hem de iş ortamında etkin şekilde çalışabilmelerini sağlayacak koşulların fark ettiği görüldü. Katılımcılar çoğunlukla iş bulma ve işe uyumlanma konusunda yaşadıkları zorlukları dile getirdiler; fiziksel koşullardaki problemler nedeniyle yardıma “muhtaç bırakılmanın” sıkıntılarını belirttiler. Çalışma hayatına katılım şansını ve düzeyini belirleyen faktörlerin, eğitime erişim, ekonomik güç, yasal düzenlemeler ve sosyal destek olduğunu gördük.

**Anahtar Kelimeler:** Engellilik, Tekerlekli Sandalye Kullanan Ortopedik Engelli Bireyler, Çalışma Hayatına Katılım, Uyumlanma süreci, Fiziksel Koşullar

### **Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenilirliği**

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: selinculcuoglu.1994@gmail.com

Dr. Sanem Küçükkömürler  
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Belirsizlikle ilişkimizin altında yatan psikolojik süreçleri ortaya çıkarma amacı doğrultusunda Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeği Türkiye örnekleminde geliştirilmiş ve açımlayıcı faktör analizi sonucunda 2-faktörlü yapı (endişeli yaklaşma ve sakin yaklaşma) gösterilmişti (Küçükkömürler, 2016). Bu yeni çalışmada Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeği tekrar test edilmesini sağlamak ve geçerlik ve güvenilirliğini test etmek amacıyla yeni bir örneklemden toplanan veri üzerinden doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve ilişkili olabilecek başka ölçekler ile yakınsak ve uzaksak geçerlik testleri yapılmıştır. DFA için LISREL 8.80 (Jöreskog & Sörbom, 2006) aracılığıyla model testi yapılmıştır. Model testi aynı faktör yapısı içerisinde anlamsal olarak benzerlik gösteren iki madde arasında hata kovaryansı önermiştir. Önerilen bu düzenleme sonucunda uyum endeksleri kabul edilebilir aralıkta bulunmuştur. Ayrıca bütün maddeler uygun faktör yapısı içinde tutarlı olarak yüklenmiştir. Dolayısıyla daha önceden açımlayıcı faktör analizi çalışmasında bulunan 2-faktörlü yapı desteklenmiştir. Yakınsak geçerlilik açısından; merak ve keşfetme ölçeği ve risk alma ölçeğinin Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin alt boyutu olan endişeli yaklaşma boyutu ile düşük düzeyde ve olumsuz yönde ilişkili olduğu; Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan sakin yaklaşma boyutu ile ortalama düzeyde ve olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu durum test edilen ölçeklerle Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeği faktörleri arasındaki ilişkiyi göstermesine rağmen yüksek olmayan ilişki güçleri sebebiyle birbirinden farklı olgular olduğuna işaret etmektedir. Uzaksak geçerlik açısından; Belirsizliğe Karşı Tutum Ölçeği ve Belirsizlik Tepki Ölçeğinin sadece Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin alt boyutu olan endişeli yaklaşma boyutu ile ilişkili olduğu fakat sakin yaklaşma boyutu ile ortalama düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu durum Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeğinin karşılaştırılan diğer iki belirsizlik ölçeğinden farklı ve sakin yaklaşma boyutu sebebiyle daha kapsayıcı bir ölçek olduğu gösterilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma ile Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeği (a) tekrar test edilmiş, (b) faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile desteklenmiş ve (c) benzer olgularla karşılaştırıldığında farklı bir yapıya işaret ettiği bulunmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Belirsizlik Değerlendirmeleri Ölçeği, Doğrulatoryıcı Faktör Analizi, Belirsizliğe Endişeli Yaklaşma, Belirsizliğe Sakin Yaklaşma

**Konu Alt Alanları:** 08

**Sunum tercihi:** Poster Sunumu

## Bellek İşlevleri ve Romantik İlişki Kalitesi

İrem Duman<sup>1</sup>, Lindon Krasniqi, Çağla Aydın, Asuman Büyükcan-Tetik

Sabancı Üniversitesi, Psikoloji Programı

Bellek alanındaki çalışmalar, otobiyografik anıların benlik, sosyal ve yönlendirme olmak üzere üç işlevinin olduğunu göstermiştir (Bluck ve Alea, 2011). Daha önceki araştırmalar, romantik ilişkiler bağlamında anıların yönlendirme işlevi üzerine yoğunlaşmıştır (Philippe, Koestner ve Lekes, 2013). Bu çalışmanın amacı, önceki araştırmaları anıların benlik ve sosyal işlevleri kapsamında genişleterek, otobiyografik anı işlevlerinin romantik ilişkilere potansiyel etkisini araştırmaktır. Çalışmamızda, her üç işlevin de ilişki kalitesi ile olumlu ilişkisi olacağı öngörülmüş, ayrıca bağlanma şekline göre bu ilişkide değişiklik olup olmayacağı da açılımlayıcı analizler ile kontrol edilmiştir.

Bir kitle kaynak şirketi olan Prolific aracılığıyla ortalama yaşı 41,96 (SS = 10,74) olan 237 katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcıların %78,1'lik kısmı kadınlardan oluşmakta olup yaklaşık tamamı (%96,2) evlidir. Bellek işlevleri TALE ölçeği (Bluck ve Alea, 2011); ilişki kalitesi ise yakınlık (Aron, Aron, Tudor ve Nelson, 1991), bizlik (we-ness; Cialdini, Brown, Lewis ve Neuberg, 1997), ilişki doyumu (Hendrick, 1988) ve eşe karşı güven (Larzelere ve Huston, 1980) değişkenlerinin ölçekleri ile ölçülmüştür. Bağlanma şekli, Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından geliştirilen ölçekle değerlendirilmiştir.

Sonuçlar, beklentilerimizden farklı şekilde, benlik işlevinin bizlik hissi dışındaki tüm ilişki kalitesi değişkenleri (yakınlık, ilişki doyumu ve güven) ile negatif yönde ilişkisi olduğunu, diğer işlevlerin ise ilişki kalitesi ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığını göstermiştir. Bağlanma şekillerinin, söz konusu bulgularda tutarlı bir şekilde değişikliğe neden olmadığı belirlenmiştir. Bulgular, anıların zaman içerisinde tutarlı bir benlik hissini oluşturulması ve korunması için kullanılmasının, ilişkiler için risk faktörü oluşturduğunu işaret etmektedir. Gelecek araştırmalarda, benlik işlevinin romantik ilişki anıları söz konusu olduğunda ve bu anıların birlikte olunan kişi ile paylaşılması durumlarında aynı negatif etkiye sahip olup olmadığı incelenecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Bellek İşlevleri, Romantik İlişki Kalitesi, Bağlanma

**Konu Alt Alanı:** 02

---

<sup>1</sup> İletişim Bilgileri: İrem Duman, dumanirem@sabanciuniv.edu

## Benlik Kurgularının Değişimlenmesine Yönelik Farklı Prosedürlerin Etkililiğinin İncelenmesi

Nihan Selin Soylu<sup>1</sup>

Ege Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Mert Teközel

Ege Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Benlik kurguları sosyal psikoloji literatüründe kararlı ve dispoziyonel yapılar olarak değerlendirilse de (Markus ve Kitayama, 1991); bazı çalışmalar özerk veya ilişkisel bir benlik kurgusunun belirli yöntemlerle aktive edilebildiğini öne sürmektedir (örn. Stapel ve Koomen, 2001). Bu yöntemlerden en yaygın kullanılanlar arasında Aileyle ve Arkadaşlarla Benzerlikler/Farklılıklar (AABF) (Tramifow, Triandis ve Goto, 1991), Zamir İşaretleme (Zİ) (Gardner, Gabrielle ve Lee, 1999) ve Eşikaltı Hazırlama (EH) (Oishi, Wyer ve Colcombe, 2000) yöntemleri bulunmaktadır (bkz. Oyserman ve Lee, 2008). Bu çalışma, söz konusu hazırlama yöntemlerinin etkililiğini dört farklı benlik kurgusu ölçümü ile sınamaktadır. Bu ölçümlerden (1) Özerklik-İlişkisel Ölçeği (ÖİÖ), bu yönelimleri iki ayrı boyut olarak ölçmektedir (Kağıtçıbaşı, Baydar ve Cemalcılar, 2006). (2) Çizim görevi, benlik kurgularını katılımcıların boş bir kağıda çizdikleri öğelerin (insan, ev vs.) sayısı vasıtasıyla ölçmektedir (Masuda ve ark., 2008). (3) On İfade Testi (OİT), katılımcıların “ben” sözcüğüyle başlayan on boşluğu doldurması suretiyle benlik kurgusunu ölçmektedir (Kuhn ve McPartland, 1954). (4) Kelime bulmaca görevi (örn. Ciarocco, Vohs. ve Baumeister, 2010) ise, içerisinde gizlenmiş özerk ve ilişkisel kelimelerin yer aldığı bir harf matrisinden katılımcıların buldukları kelimeler ve bulma sıraları incelenerek benlik kurguları hakkında bilgi sağlayan bir ölçüm olarak kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında, üç çalışma gerçekleştirilmiştir. Birinci çalışmada, AABF ve Zİ görevlerinin çizim görevi ve ÖİÖ üzerindeki etkileri; ikinci çalışmada EH ve Zİ görevlerinin kelime bulmaca görevi üzerindeki etkileri; üçüncü çalışmada ise EH yönteminin OİT ve ÖİÖ üzerindeki etkileri incelenmiştir. Her üç çalışmada da uygulanan değişimleme yöntemlerinin benlik kurguları üzerinde herhangi bir etkisine rastlanmamıştır (tüm  $p$ 'ler  $> .05$ ). Bu araştırmanın sonuçları, benlik kurgularının dispoziyonel ve kararlı bir yapı olduğuna işaret etmektedir (Levine ve ark., 2003). Son yıllarda önem kazanan tekrarlanabilirlik krizi ve p-korsanlığı problemi de göz önünde bulundurulduğunda (Francis, 2012;

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: nihanselinsoylu@gmail.com

Wicherts ve ark., 2016); bu çalışmanın sonuçları, benlik kurgularının değişimlenmesine dayalı araştırmaların sonuçlarının daha dikkatli değerlendirilmesi gerekliliğini ve bu araştırmalardaki manipölasyon kontrolünün önemini vurgulamaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Benlik kurguları, özerklik, ilişkisellik, kültür

**Konu Alt Alanları:** 03, 05

## **Benlik Tehdidi ve Benlik Yüceltmenin Hile Yapma Davranışına Etkisi**

Özgüm Coşkun<sup>1</sup>

Rumeysa Çoştan

Cansu Naz Eğer

Halime Melisa İpek

Başkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın temel amacı bireylerin benlik yüceltme ihtiyacı karşılandığında ve benlikleri tehdit edildiğinde hile davranışı gerçekleştirip gerçekleştirmeyeceklerini araştırmaktır. İlgili literatür incelendiğinde, benlik yüceltmenin kişinin kendini iyi gösterme yönündeki uğraşı olarak tanımlandığı görülmektedir (Swan, Pelham ve Krull, 1989). Benlik yüceltme genel bir eğilim olarak değerlendirilmekle birlikte, bu eğilimin aslında bireylerin benlik imajları için bir tehdit algıladıklarında ortaya çıktığı da belirtilmektedir (Jordan ve Audia, 2012). Benlik tehdidi ise bireyin kendisiyle ilgili olumlu görüşler çelişkiye düşürüldüğünde, sorgulandığında, yalanlandığında ortaya çıkan bir algı olarak tanımlanmaktadır (Baumeister, Smart ve Boden, 1996). Dolayısıyla bu kavramların hile davranışıyla ilişkili olabileceği düşünülerek bir deney tasarlanmıştır. Deney, internet ortamında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 372 kişi oluşturmaktadır. Katılımcılar; pozitif geri-bildirim verilerek benliği yüceltilen grup, negatif geri-bildirim verilerek benliği tehdit edilen grup ve hiç geri-bildirim verilmediği kontrol grubu olmak üzere 3 gruba seçkisiz atanmıştır. Ardından bilgisayar ortamında hazırlanan dört resim gösterilip katılımcılardan resimlerde gördükleri nesnelere işaretlemeleri istenmiştir. Verdikleri yanıtla bağlı olmaksızın, katılımcıların yer aldıkları gruplara göre yanıtların doğru veya yanlış olduğuna dair geri-bildirim verilmiştir. Daha sonra katılımcıların hile davranışının ölçülebileceği son resim gösterilmiştir ve katılımcılara resimde olmayan bir nesneyi görüp görmedikleri sorulmuştur. Sonuçlar incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Her grupta birtakım katılımcı hile davranışı göstermiştir. Diğer yandan, istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen, benlik tehdidi grubundaki erkeklerin diğer gruplardaki erkeklere kıyasla daha az hile davranışı sergileme eğiliminde oldukları anlaşılmıştır. Dikkat kapasiteleri değerlendirildiği için katılımcıların verilen geri-bildirimleri benliklerine doğrudan bir tehdit olarak algılamamış olmaları, bu geri-bildirimlerin yeteri kadar etkili olmama olasılığı ve deneyin bilgisayar ortamında ve anonim olarak yürütülmüş olmasının

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: oozgumcoskun@gmail.com

araştırmanın sonuçlarını etkileyebileceği düşünülmüştür. Ancak, benlik güçlendirme ve benlik tehdidinin hile davranışı ile olan ilişkisini inceleyen çalışmaların literatürde az olması, yürütülen bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** benlik güçlendirme, benlik tehdidi, hile davranışı, pozitif geri-bildirim, negatif geri-bildirim

**Konu Alt Alanları:** 01, 03

## CHARISMATIC LEADERSHIP AS GROUP PRODUCT: A three-phases model

Gergely Czukor  
Istanbul Bilgi Üniversitesi  
Psychology department

Martina Pasini<sup>1</sup>  
Università degli Studi di Torino  
Psychology department

This study provides a three-phase leader-follower relations-based theoretical model of positive and negative charismatic leadership. Phase 1 (“Emergence”) enlists (a) charismatic antecedents including personality traits, abilities, skills and the demographic characteristics of a leader, (b) the context (e.g., crisis) and (c) identifies leadership acts (e.g., achievement of collective goals) that give rise to mutually elevated and emotive leader-follower relationship (i.e., strong bond, admiration, identification and trust between the leader and the followers). Phase 2 (“Trial events”) qualifies acts/events emerging from the in-group or out-groups (e.g., criticism of the in-group’s and the leader’s actions) that are negatively directed toward charisma-based leader-follower relationship. Phase 3 (“Turning point”) outlines leader and follower responses to trial events in terms of negative charismatic behavior (i.e., penalizing minority views, inducing fear and interfering with follower growth) and positive behaviors (i.e., tolerating minority views and supporting follower growth). The present model contributes to recent charismatic leadership literature, in which individualized techniques (e.g., communication skills) to enhance leader influence over their followers are emphasized, while group dynamics that may lead to negative (i.e., the leader’s inclination to lead the group to self-destruction) or positive charismatic leadership (e.g., contributing to the professional growth of group members) are under-studied.

**Keywords:** Charismatic leadership; Negative charismatic leadership; Ethic; Group dynamics; Tolerance; Narcissism; Model

**Subfields:** 06 “Intergroup Relations and Group Processes”; 07 “Applied Social Psychology”.

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [pasinimartina91@gmail.com](mailto:pasinimartina91@gmail.com)

## **Disfonksiyonel Kendine İzin Vermenin Atıştırma Yeme Alışkanlığı Üzerindeki Etkisi**

Berke Sezer<sup>1</sup>  
Kadir Has Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Sezin Öner  
Kadir Has Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada (N = 110), fonksiyonel kendine izin verme (Functional Self-licensing) ve disfonksiyonel kendine izin verme (Dysfunctional Self-licensing) ölçeklerinin faktör analizi yapılmış ve bu ölçeklerin kuramsal olarak alakalı diğer davranışsal değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Fonksiyonel ve disfonksiyonel kendine izin verme arasındaki temel fark ara sıra yapılan atıştırma kaçamaklarının nasıl algılandığı ile ilgilidir. Fonksiyonel kendine izin vericiler bu kaçamakları diyetlerine devam etmek için motive edici bulurken; disfonksiyonel kendine izin vericilerin, diyetlerine aykırı bir şey tükettikleri zaman tamamen diyetlerini bırakma eğiliminde oldukları bulunmuştur (Prinsen ve ark., 2018). Ölçeklerin güvenilirlik analizi (Fonksiyonel:  $\alpha = .86$ , Disfonksiyonel:  $\alpha = .90$ ) ve faktör analizi sonuçları önceki çalışmayı destekler biçimde bulunmuştur. Daha sonrasında, disfonksiyonel kendine izin vermenin sağlıksız atıştırma alışkanlığını, öz-kontrol istatistiksel olarak kontrol edildikten sonra dahi, yordayacağı hipotez edilmiş ve bu hipotez desteklenmiştir. Yapılan çoklu regresyon analizinde, ilk adıma atılan öz-kontrol anlamlı şekilde sağlıksız atıştırma kaçamakları yordarken ( $\beta = -.555$ ,  $SE = .112$ ,  $p < .001$ ), ikinci adıma disfonksiyonel kendine izin verme koyulduğu vakit öz-kontrol anlamlı olmaktan çıkmış ( $\beta = -.190$ ,  $SE = .111$ ,  $p = .088$ ), disfonksiyonel kendine izin verme ( $\beta = .329$ ,  $SE = .050$ ,  $p < .001$ ) anlamlı bir şekilde sağlıksız atıştırma alışkanlığını yordamıştır [ $F(2,106) = 12,666$ ,  $p < .001$ ,  $Adj. R^2 = .41$ ]. Disfonksiyonel kendine izin vermenin atıştırma yeme alışkanlığıyla ilişkisi atıştırma davranışını anlamak için önemli bir değişken olduğunu destekler biçimdedir. Bu nedenle, gelecek çalışmalarda atıştırma yeme davranışı da ölçülerek bu ilişkiye bakılmalıdır.

**Anahtar Kelimeler:** kendine izin verme, yeme davranışı, atıştırma yeme alışkanlığı, öz-kontrol

**Konu Alt Alanları:** 03, 08

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: berke.sezer@stu.khas.edu.tr

## **Ergenin Akran ilişkileri ve Algılanan Ekonomik Güçlük Arasındaki İlişkide Ergen-Ebeveyn İlişkisinin Aracı Rolü Var mıdır?: Aile Stres Modeli Bakış Açısıyla**

Arş. Gör. Ayşe Nur Akyüz<sup>1</sup>

Ankara Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı, aile içinde yaşanan ekonomik güçlüklerin ergenin akran ilişkileri üzerindeki etkisini, ve bu ilişkide ebeveyn-ergen ilişkisinin aracı rolünün olup olmadığını ergen bildirimine dayalı olarak Aile Stres Modeli çerçevesinde incelemektir. Aile stres modeli ilk kez 1994 yılında Conger ve Elder tarafından ortaya konmuştur. Model, 1930'lardaki Büyük Bunalım (Great Depression) yıllarında yaşanan ekonomik zorluğun, aile içerisinde hem ana babaların hem de çocukların yaşamlarını olumsuz bir biçimde etkilediğini gösteren bir araştırma üzerine şekillendirilmiştir (Conger ve Elder, 1994). 1980'lere gelindiğinde Conger ve arkadaşları, ciddi anlamda ekonomik sıkıntılar yaşayan Iowa'lı ailelerin yaşamlarını ekonomik zorlukların nasıl etkilediğini araştırmak için Aile Stres Modeli'ni geliştirmiştir (Conger ve Conger, 2002). Bu model, temel olarak ailede yaşanan ekonomik zorluğun eşler üzerinde strese ve ekonomik baskıya sebep olduğunu, bu durumun onların ebeveynlik tutumlarını olumsuz etkilediğini ve dolayısıyla ebeveyn ergen ilişkilerinin de bu durumdan etkilendiğini savunmaktadır. Bu model çerçevesinde ebeveyn davranışları ve ebeveyn-ergen ilişkisi genel olarak aracı değişken olarak alınmaktadır (örn., McLoyd, Jayarante, Ceballo ve Borquez, 1994). Alanyazındaki çalışmalar gözden geçirildiğinde Aile Stres Modeli çerçevesinde yapılan çalışmalarda genel olarak aileye ilişkin olumsuz yaşam olayları (ekonomik zorluk ve eşler arasındaki çatışma), ergenin psikolojik iyilik hali (benlik saygısı ve yaşam doyumu), ebeveyn-ergen ilişkisi ve ergenin davranış problemleri (içer yönelim ve dışa yönelim davranışları) gibi değişkenler arasındaki ilişkiler üzerinde durulduğu görülmüş ve yaşanan ekonomik zorlukların ergenin gelişimi üzerinde önemli bir paya sahip olan akran ilişkilerini nasıl etkilediğini bu model çerçevesinde araştıran çalışmalara alanyazında rastlanmamıştır. Oysaki ergenlik döneminde aile ile olan ilişkiler önemini korumasına rağmen bu dönemde akran ilişkileri de ergen için oldukça önemli konuma gelir (Bayhan ve Işıtan, 2010). Erikson

---

<sup>1</sup> Yazar iletişim bilgileri: [aysenur.demircioglu@hotmail.com](mailto:aysenur.demircioglu@hotmail.com)

(1968) ergenlikte farklı kişilerle, özellikle akranlarla, ilişkiler geliştirmenin ergenin kimlik gelişimi, gelecekteki yetişkinlik rollerinde başarılı olması ve yetişkinlikte dünya görüşünün şekillenmesi için oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Tüm bu noktalar ve alanyazındaki boşluklar göz önünde bulundurularak, bu araştırmada, algılanan ekonomik zorluk ve ergenin akran ilişkileri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca bu ilişkide ebeveyn-ergen ilişkisinin (ebeveyn-ergen ilişki niteliği) aracı rolünün olup olmadığı ergen bildirimine dayalı olarak incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara üniversitesi psikoloji bölümünde 1 ve 2. sınıfa devam eden 122'si kız, 30'u erkek olmak üzere toplam 154 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Sosyoekonomik düzeye (SED) gelince katılımcılardan 32'si, SED'ini alt-orta, 85'i orta, 32'si orta-üst, 1'i üst olarak rapor etmişlerdir. Araştırmada veri toplamak amacıyla, "Demografik Bilgi Formu", "Ebeveyn-ergen İlişkisi Ölçeği" ve "Akran İlişkileri Ölçeği" kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Akran İlişkileri Ölçeği'nden alınan puanlara Hiyerarşik Regresyon Analizi uygulanmıştır. Algılanan Ekonomik Zorluk Ölçeği araştırmanın yordayıcı değişkeni olarak alınmıştır. Ergenler tarafından doldurulan Akran İlişkileri Ölçeği'nin bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma alt boyutları araştırmanın yordanan değişkenleridir. Ebeveyn-ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin olumlu ebeveyn ilişkisi ve olumsuz ebeveyn ilişkisi alt boyutları ise araştırmanın aracı (mediator) değişkenleridir. Araştırmada aracı değişkenlerin rolünü incelerken, Baron ve Kenny'nin (1986) kriterleri göz önüne alınmıştır. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, algılanan ekonomik güçlüğü akranlara bağlılığı olumsuz yönde yordadığı görülmektedir. Öte yandan algılanan ekonomik güçlüğü, güven ve özdeşim ve kendini açma puanlarına anlamlı katkısı olmadığı görülmüştür. Olumlu ebeveyn-ergen ilişkisi akranlara bağlılığı olumlu yönde yordarken, olumsuz ebeveyn-ergen ilişkisi akranlara bağlılığı yordamamaktadır. Güven ve özdeşim değişkenine gelince, olumlu ebeveyn-ergen ilişkisi akranlara güven ve akranlarla özdeşimi olumlu yönde yordarken, olumsuz ebeveyn-ergen ilişkisi olumsuz yönde yordamaktadır. Ek olarak, ergen-ebeveyn ilişkilerinin akranlara kendini açmaya herhangi bir anlamlı katkısı olmadığı da bulgular arasındadır. Aile içerisinde yaşanan ekonomik zorlukların ebeveyn-ergen ilişkileri üzerindeki etkisine bakıldığında, beklenildiği gibi, algılanan ekonomik güçlüğü olumlu ebeveyn-ergen ilişkisini olumsuz yönde yordarken olumsuz ebeveyn-ergen ilişkisini olumlu yönde yordadığı görülmüştür. Bu bulgu alanyazındaki birçok çalışmanın bulgularıyla tutarlıdır (örn., Davies ve Cummings, 1994). Ebeveyn-ergen ilişkisinin aracı rolünün sınanmasına

gelince, Algılanan ekonomik güçlük akranlara bağlılığı olumsuz yönde yordarken, analize aracı değişkenler (olumlu ergen-ebeveyn ilişkisi ve olumsuz ergen-ebeveyn ilişkisi) dahil edildiğinde bu etki ortadan kalkmıştır. Diğer bir deyişle olumlu ebeveyn-ergen ilişkisi algılanan ekonomik güçlük ve akranlara bağlılık arasında aracı rol oynamaktadır. Olumlu ergen-ebeveyn aracı rolünü doğrulamak adına sobel testi uygulanmıştır. Sobel testi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır (Sobel = -2.02,  $SE = 0.04$ ,  $p = .04$ ). Bu da olumlu ebeveyn-ergen ilişkisi, algılanan ekonomik güçlük ve akranlara bağlılık arasında aracı rol aldığı anlamına gelmektedir. Algılanan ekonomik güçlüğü kendi açma ve güven ve özdeşim değişkenlerine anlamlı bir katkısı olmadığı için bu değişkenlere herhangi bir aracılık analizi uygulanmamıştır. Bu araştırma, kültürümüz açısından, aile içinde yaşanan ekonomik güçlük gibi sıkıntıların akran ilişkileri üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlayan, başlangıç niteliğinde bir çalışmadır. Dolayısıyla, bu araştırmadan elde edilen bulguların bu bağlamda yapılacak ileriki araştırmalara bir zemin hazırlamak açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

**Anahtar kelimeler:** Ergen, akran ilişkileri, algılanan ekonomik güçlük, ergen-ebeveyn ilişkisi

**Konu:** 05

## Evlilikte Kendini Açma: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması

Prof. Dr. Hacer HARLAK	Arş. Gör. Dr. Pınar ELMAS <sup>1</sup>	Seda EREN (Yüksek Lisans Öğrenci)
Adnan Menderes Üniversitesi	Adnan Menderes Üniversitesi	Adnan Menderes Üniversitesi
Psikoloji Bölümü	Psikoloji Bölümü	Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı

Sosyal psikoloji, yakın ilişkiler psikolojisi ve kişilerarası iletişim alanlarındaki önemli konulardan olan kendini açma kişilerin ilişki içerisinde oldukları diğerlerine, kendi kişisel deneyimlerini düşüncelerini, duygularını ve tutumlarını açıklamaları olarak ele alınmaktadır. Kişilerin açıldıkları ‘diğerleri’; arkadaşlar, partnerler ve ebeveynler olabildiği gibi kuşkusuz eşler de olabilir. Kişilerin ilişkilerinde yakınlık ve mahrem/özel olma düzeyi arttıkça kendi duygu, düşünce ve arzularını daha fazla açma eğilimleri artmaktadır. Bu bakımdan, en sık ve derin açılmanın eşler arasında olması beklenebilir. Kendini açmanın ölçümü için geliştirilmiş Türkçe ölçekler bulunmakla birlikte evlilik ilişkisinde kendini açmaya ilişkin bir ölçüm bulunmamaktadır. Bu çalışmada, evlilik bağlamında kendini açmaya ilişkin yeni bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın verileri, Aydın’da yaşayan, 1 ile 20 yıldan beri evli olan, 25-60 yaş aralığında, 436 (237 kadın 199 erkek) katılımcıdan toplanmıştır. Farklı kendini açma ölçeklerinden de yararlanılarak kişinin kendisine ilişkin bilgiler, tutumlar ve görüşlerini içeren 22 maddelik bir liste oluşturulmuş ve cevaplar “hiç anlatmam”dan “tamamını eksiksiz anlatırım”a doğru değişen 5’li dereceleme ile alınmıştır. Ayrıca, Türkçe’ye uyarlanan “Açıcılık ölçeği” (*Openers Scale*, Miller ve arkadaşları, 1983) ve sosyo-demografik soru formu uygulanmıştır. Kendini açma maddeleri için varimax döndürmeli temel bileşenler analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, maddelerin iki faktörde toplandığını göstermiştir. Faktör yükü .40’ın altında olan 4 madde

<sup>1</sup> İletişim kurulacak kişi: [pinar.elmas@adu.edu.tr](mailto:pinar.elmas@adu.edu.tr)

çıkarıldıktan sonra, toplam varyansın %42'sini açıklayan 10 madde 'Sosyal ve İlişkisel Konular' ve toplam varyansın %4'ünü açıklayan 8 madde 'Kişisel Konular' faktörü olarak isimlendirilmiştir. Maddelerin faktör yükleri .83 ile .40 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi bulguları da ölçeğin yapısını desteklemiştir. İç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) 'Sosyal ve İlişkisel Konular' faktörü için  $\alpha = .90$ , 'Kişisel Konular' faktörü için  $\alpha = .86$  olarak hesaplanmıştır. Alt ölçek puanları ile Açıcılık Ölçeği puanları arasında beklenildiği gibi istatistiksel bakımdan anlamlı pozitif korelasyon bulunmuştur. Özetle bulgular yeni oluşturulan ölçeğin hem geçerlik hem de güvenilirliği için kanıtlar sağlamıştır. Sonuç olarak geliştirilen Eşe Kendini Açma Ölçeği'nin psikometrik açıdan gereken niteliklere sahip olduğu gösterilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Kendini Açma, Evlilik, Ölçek Geliştirme, Açıcılık

**Konu Alt Alanları:** Sosyal Algı, Biliş ve Kişilerarası ilişkiler (02), Benlik, Kişilik ve Bireysel Farklılıklar (08)

## **Gerçekten Eşit Miyiz? Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Temelinde Hatırladıklarımıza Dair Bir Nitel Çalışma<sup>1</sup>**

Dr. Özge Akbalık Doğan<sup>2</sup>, Öğr. Gör. Fatma Uçar Boyraz<sup>1</sup>, Arş.Gör. Bağdat Deniz  
Kaynak<sup>1</sup>, Arş. Gör. Meryem Kaynak Malatyalı<sup>1</sup> ve Prof. Dr. Nurhan Er<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Ankara Üniversitesi, DTCF Psikoloji Bölümü

<sup>2</sup> Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireyin sosyalleşme sürecinde karşılaştığı ve öğrendiği temel roller arasında yer almaktadır. Çoğunlukla sosyalizasyon sürecinin bir uzantısı olarak cinsiyetçi tutumların benimsenmesi, cinsiyetçiliğe ilişkin sosyal temsillerin, bir başka anlamda zihinsel temsillerin oluşmasını da sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin yansımalarından biri de cinsiyetler arasında ayrımcılığa yol açabilmesidir. Ait olunan kültürün sadece sosyal temsilleri değil, cinsiyet temelinde hatırlanan otobiyografik anıları da etkileyeceği düşünülmektedir (Boyer ve Wertsch, 2015). Ayrımcılığa neden olan cinsiyetçi yaklaşımların, içselleştirilmesi, bir başka ifadeyle çarpıcı ya da aykırı olarak algılanmamasının bir sonucu olarak, kişilerin bu anılara ilişkin hatırlamalarının da sınırlı olacağı düşünülmektedir; çünkü benlikle uyumlu olmayan, kişi için çarpıcı olan otobiyografik anılar ve bilgiler çoğu kez daha ayrıntılı ve sık şekilde hatırlanmaktadır (D'argembeau, Complain, ve Linden, 2003; Er ve Uçar, 2004). Bu doğrultuda araştırmanın amacı, cinsiyet ayrımcılığını, sosyal temsiller ve bireylerin geçmiş yaşantılarında cinsiyet ayrımcılığına ilişkin otobiyografik belleklerinden ne tür anıları geri getirdiklerini, cinsiyet eşitsizlikleri hakkında neler hatırladıklarını nitel olarak inceleyebilmektir. Bu araştırma kapsamında, 18 ile 65 yaşları arasındaki 1542 bireye demografik bilgi formu, Genel Otobiyografik Anı Özellikleri Ölçeği ve Sosyal Temsilleri tespit etmek amacıyla Açık Uçlu Soru Formu uygulanmıştır. Sosyal temsillere ilişkin açık uçlu sorular ve Otobiyografik Bellek Ölçeği temelinde aktarılan anılar; yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenleri açısından nitel olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, açık uçlu

---

<sup>1</sup> Bu çalışma yürütücülüğünü Prof. Dr. Nurhan ER'in yaptığı ve Fatma Uçar Boyraz, Meryem Kaynak Malatyalı, Özge Akbalık Doğan ve Bağdat Deniz Kaynak'ın araştırmacı olduğu, 118K368 numaralı TÜBİTAK 1002 Hızlı Destek Projesi olarak yürütülen "Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığına İlişkin Otobiyografik Anıların Sosyal Psikolojik Kavramlar Temelinde Ele Alınması: Bir Toplumsal Farkındalık Çalışması" isimli projenin bir bölümünü içermektedir.

İletişim kurulacak yazar: Özge Akbalık Doğan irtibat: ozge.dogan@dicle.edu.tr

soru formundan elde edilen veriler, içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Açık uçlu soru formundaki her soru, temel kategori olarak belirlenmiştir. Buna göre, formda yer alan açık uçlu (örn; '*Kadın*' ve '*erkek*' denince aklınıza ne geliyor?', '*Kadın - erkek eşitliği konusundaki görüşlerinizi açıklayınız*' gibi) 4 soru, 4 temel kategori oluşturmuştur. Ek olarak katılımcıların toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin yazdıkları anılardan elde edilen bilgilerle de tematik birimler oluşturulmuştur. Buna göre, toplumsal cinsiyet rolleriyle tutarlı olarak yukarıda verilen sorular temelinde öne çıkan temalar; 'anne', 'merhamet', 'şefkat'; 'baba', 'güç', 'evin direği' olarak örneklendirilebilir. Tüm bulgular alanyazın temelinde değerlendirilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Cinsiyet Ayrımcılığı, Otobiyografik Anılar ve Sosyal Temsiller

**Alt Alan:** 08 Diğer – (Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Otobiyografik Bellek ve Benlik)

Poster Bildiri

## **Güvenilirlik Değerlendirmeleri Ve Ahlaki Temeller Kuramı: İş İlişkilerine Dair Bir İnceleme**

Afşar Yegin<sup>1</sup>

Prof. Dr. S. Arzu Wasti

Sabancı Üniversitesi

Sabancı Üniversitesi

Yönetim Bilimleri Fakültesi

Yönetim Bilimleri Fakültesi

Çalışmada iş ilişkileri kapsamında yapılan güven değerlendirmelerinde ahlaki temellerin (Ahlaki Temeller Kuramı (ATK); bkz. Graham vd., 2013) rolü incelenmiştir. İlk çalışmada kritik olay tekniği (Kruskal, 1964) ile yetişkinlerden (n=150) iş yerinde birine güven duymalarına sebep olan olaylar toplanmıştır. İkinci çalışmada bu olaylar temel alınarak 63 adet güven oluşumu senaryosu yazılmış ve senaryoların ahlaki temellerle ilişkisi incelenmiştir. Çalışma kapsamında lisans öğrencileri (n=107) rastsal olarak bazı senaryoları okuyarak anlatılan olayların ahlakla ne kadar ilgili olduğunu, ahlaki temellerle ilişkisini ve güvene etkisini değerlendirmiştir. Analizler en az 20 katılımcı tarafından değerlendirilen olayları kapsamaktadır. Güvenilen kişinin hiyerarşik seviyesinin güvenin temellerini etkilediğine dair bulgular (Frazier, Johnson, Gavin, Gooty, & Snow, 2010; Knoll & Gill, 2011) doğrultusunda analizler güvenilen kişinin konumu (çalışan/ast (n=8), çalışma arkadaşı/denk (n=11) veya yönetici/üst (n=8)) bazında ayrı ayrı yapılmıştır. Senaryoların ortalama güven etkisi 3.1 (azami 5) olarak gerçekleşmiştir. Ortalama değerlendirmeler dikkate alınarak incelendiğinde ATK açısından özellikle sadakat/ihanet boyutunun öne çıktığı görülmektedir. Bu boyut 4 senaryo hariç tüm değerlendirmelerde en yüksek ortalama puanı alan ilk iki boyut arasında yer almıştır. ATK boyutlarının güvenle ilişkisini daha detaylı irdeleyebilmek amacıyla çok seviyeli lineer regresyon analizleri (Rabe-Hesketh & Skrondal, 2008; Raudenbush & Bryk, 2002) kullanılmıştır. Tüm analizlerde katılımcının cinsiyeti, olayın duygusal etkisi (Moore vd., 2018) ve iş becerileriyle (Colquitt, Scott, & LePine, 2007) ilgili olup olmadığına dair ölçümler kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Sonuçlara göre güvenilen kişinin ast konumunda olduğu olaylar için ATK kapsamında sadece sadakat/ihanet boyutunun güvenle istatistiksel olarak anlamlı ((B=0.076, SE=0.031, z(169)=2.42, p<0.001) bir ilişkisi bulunmaktadır. Güvenilen kişinin hiyerarşik olarak aynı seviyede olduğu (çalışma arkadaşı) durumlarda ise sadakat/ihanet boyutunun (B=0.11, SE=0.027, z(229)=4.13, p<0.001) yanı sıra zarar/bakım boyutu (B=0.069, SE=0.027, z(229)=2.58, p=0.01) da güvenle istatistiksel

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [afsaryegin@sabanciuniv.edu](mailto:afsaryegin@sabanciuniv.edu)

açıdan anlamlı şekilde ilgili bulunmuştur. Yönetici olaylarında ise sadece zarar/bakım boyutu ( $B=0.094$ ,  $SE=0.04$ ,  $z(176)=2.38$ ,  $p=0.017$ ) istatistiksel olarak anlamlı seviyededir.

**Anahtar Kelimeler:** Kişilerarası Güven, Örgütsel Davranış, Ahlaki Temeller Kuramı

**Konu Alt Alanları:** 02, 04

## **İstanbul'da Yaşayan Bireylerin Kentin Barınma Olanaklarına ve Nüfus Yoğunluğuna İlişkin Algıları ile Kent Kimliği, Kentsel Mekân Algısı ve Sosyal Destek Arasındaki İlişki**

Arş. Gör. G. Deniz Deren  
İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Ar. Gör Büşra Alparslan  
İstanbul Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Gelişen dünya ve şehir yaşamıyla birlikte çevre psikolojisi alanında yerle ve onunla ilişkili olarak da kentle ilişkili çalışmalar son yıllarda yoğunluk kazanmıştır. Ancak yine de Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında alan yazında bireylerin kent kimliğine ve kente dair algılarına pek değinilmediği görülmektedir. Kentler çoğunlukla yoğun nüfuslu ve heterojen yapılı, üretimin niteliği açısından kırsal alandan ayrışan, içinde yaşayan bireylere ekonomik olduğu kadar sosyal açıdan da imkanlar sunan ya da sunması beklenen yerlerdir. Sayılan bu özellikler açısından ele alındığında kentler de birbirinden hiyerarşik olarak farklılaşabilmektedir. İstanbul kentleşme sürecinde aldığı yoğun göç ve ekonomik büyüme nedeniyle diğer tüm büyük Türkiye kentlerinden dikkat çekici bir şekilde farklılaşan kentlerden biridir.

Bireylerin tıpkı bağlı buldukları sosyal grup ya da gruplara dair sosyal kimlikleri geliştiği gibi (Tajfel, 1981), yere dair kimlikleri de oluşmaktadır. Nitekim yerin bireyin yaşadığı fiziksel dünyaya dair algılarının ve benliğinin bir parçası olduğu (Proshansky, Fabian ve Kaminoff, 1983) dolayısıyla da sosyal bir kategori olarak sosyal özdeşlemeyle aynı kurallara bağlı olarak ele alınması gerektiğini söyleyen araştırmacılar mevcuttur (Twigger-Ross ve Uzzell, 1996). Kent kimliği genelde bağlılık ve özdeşleşme ile birlikte ele alınır. Bununla birlikte bireylerin mekânın özelliklerini olumlu yönde algılaması ve mekân dahilindeki sosyal bağları da evde olma hissini vermesi açısından yer kimliğiyle ilişkilidir.

Bu çalışmada, İstanbul'da yaşayan bireylerin İstanbul'a ilişkin kent kimliği, kentsel mekân algısı ve algıladığı kentsel sosyal destek ile kentin barınma olanaklarına ve nüfus yoğunluğuna ilişkin algıları arasındaki ilişkiyi bulgulamak amaçlanmıştır. Çalışmaya İstanbul'un 39 ilçesinin 34'ünde 1-47 yıldır ( $Ort. = 18.5$ ,  $SS = 11.72$ ) ikamet eden 225 kişi (%27'si erkek, %73'ü kadın) katılmıştır. Katılımcıların yaşları 17 ile 63 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 30 ( $SS = 8, 01$ ) olarak bulunmuştur. Katılımcıların %54'i lisans, %22'si lisansüstü, %24'ü lise ve altı eğitim seviyesindedir ve %50'si halen öğrencidir. Bununla birlikte katılımcıların %64'ü tam ya da yarı

zamanlı bir işte çalışmaktadır. Katılımcıların %4'ü kendini yüksek sosyoekonomik seviyede görürken %84'ü orta ve %12'si düşük sosyoekonomik statüde görmektedir. Araştırmada ilk olarak Derin ve Alparslan'ın (2019) geliştirdiği Kent Kimliği Altölçeği, Kentsel Mekân Algısı Altölçeği ve Kentsel Sosyal Destek Altölçeğinden oluşan Kent Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Kent Kimliği Altölçeği .94 Cronbach Alfa değerine sahip olup, üç boyut ile bireylerin yaşadıkları kentle ne derece özdeşleştikleri, kente karşı ne derece sorumluluk hissettikleri ve kenti ne derece tanıdıklarını ölçmektedir. Kentsel Mekân Algısı Altölçeği .91 Cronbach Alfa değerine sahip olup, beş boyuttan oluşmaktadır. Şehir planı algısı şehir düzeninin planlanma süreciyle ilgili algıları; kazanım/avantaj algısı boyutu, İstanbul'un sunduğu özel imkanları, aktiviteleri ve başka kentler kıyasla arzulanma seviyesini; güvenlik algısı boyutu, kentteki kamusal mekanların ne kadar güvenli ve kentte yaşayan insanların ne kadar güvenilir olarak algılandığını; yaşanabilirlik boyutu, kentin fiziksel özelliklerinin stres, gürültü, kirlilik gibi yönleriyle insanları ne derece etkilediğini, ulaşım boyutu ise kentin sunduğu ulaşım imkanlarına yönelik algıyı ölçmektedir. Son olarak Kentsel Sosyal Destek Altölçeği .89 Cronbach Alfa değerine sahip olup, bireylerin yaşadıkları kentte daha güçlü bir sosyal destek ağına sahip olup olmadıklarını tek boyutta ölçmektedir. Araştırmada ikinci olarak, İstanbul'da yaşayan bireylerin barınma olanaklarına dair dört ve nüfus problemlerine dair üç anket sorusu sorulmuştur. Barınmaya dair sorular İstanbul'da yaşanılabilir evlerin ekonomik açıdan ulaşılabilir olup olmadığını, nüfusa dair sorular ise nüfus ve göçün şehrin yapısıyla ilişkili bir şekilde bir problem olarak algılanıp algılanmadığını ölçmeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın bulguları, katılımcıların barınma olanaklarına dair algıları ile kent kimlikleri ( $r(220) = .240, p < .01$ ), mekân algıları ( $r(220) = .486, p < .01$ ) ve algıladıkları sosyal destek ( $r(220) = .296, p < .01$ ) arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir. Barınma olanaklarına dair algı ile en güçlü ilişki kentsel mekân algısı arasında bulunmuştur. İstanbul'da barınma olanaklarının bireylerin beklentilerini karşılama oranı arttıkça, bireyler de kenti pek çok açıdan daha olumlu bir şekilde algılamaktadırlar. Kentin nüfus yoğunluğuna dair algı ile kent kimliği ( $r(220) = -.116, p > .05$ ), kentsel mekân algısı ( $r(220) = -.004, p > .05$ ) ve sosyal destek ( $r(220) = .028, p > .05$ ) arasında bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgular, bireylerin kent kimliğinin, kenti algılayış biçimlerinin ve kentte aldıkları sosyal desteğin, kentin kalabalığı ile bir ilişkisi olmadığını göstermektedir. Barınma gibi çok temel ve insani bir ihtiyacın kent kimliği ve algısını etkilemesi şaşırtıcı değildir. Ancak kentte yaşama

deneyimini oldukça etkilediği düşünölen nüfus oranının kent kimlik ve algısıyla ilişkisinin bulunmaması dikkat çekici bir bulgudur. Bu sonuç çalışmanın sınırlılıkları içinde ele alınabilir. Çalışmada nüfusa dair sorulan sorular katılımcıların algısını ölçmek için yeterli gelmemiş olabilir. Bunun için ilerleyen çalışmalarda nüfus ve göçe ilişkin tutumları ölçen daha geniş kapsamlı bir ölçüm aracının kullanılması yararlı olacaktır. Sonuç olarak bu çalışmanın İstanbul'da yaşayan bireylerin kent kimliği ve mekân algıları ile ilişkisi temelinde kente dair algılarını farklı açıdan ele alması bakımından çevre psikolojisi alanında yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Çevre psikolojisi, kent kimliği, kentlilik, mekân algısı, sosyal destek.

**Konu Alt Alanları:** 08

## **Justifying Rebellion: A Study on When Individuals Justify Rebellion-Related Political Actions**

Mert Can YILMAZ<sup>1</sup>

Uppsala University  
Department of Peace and Conflict Research

Under what conditions does an ordinary citizen find it justified for an individual to engage in rebellion-related political actions? Though there is a large body of literature on rebel participation phenomenon, little is known about how ordinary citizens react to the motivations of rebels highlighted by the scholars. This research aims to address this gap by focusing on three generic sources of motivation for rebel participation: economic or political grievances, selective incentives, and indiscriminate violence. It is theorized that identification with a rebel candidate's social group and the gender of this person would both affect individuals' indicated justification levels for rebellion-related political actions. Through a self-administered survey conducted online by 309 participants from the United States, the theoretical expectations have been examined and while it turns out that the gender of a rebel candidate is not a decisive factor, the explanations based on identification with the rebel candidate's social group has been partially supported in the study. Further research focusing on other sources of motivation for rebels is encouraged to assess the extent to which the proposed causal mechanism applies beyond the explanations for rebel participation taken in this study.

**Keywords:** rebellion, civil war, rebel participation, justifications, motivations

**Subject sub-fields:** 01, 06

---

<sup>1</sup> Author's contact information: [mertcan.yilmaz@pcr.uu.se](mailto:mertcan.yilmaz@pcr.uu.se)

## **Kaygılı Bağlanma ile Romantik İlişkilerdeki Şiddet Arasındaki Bağlantıda İnsandışılaştırmanın Rolü**

Özge Muslu<sup>1</sup>, Nihan Dila Tanca, Asuman Büyükcan-Tetik  
Sabancı Üniversitesi, Psikoloji Programı

**Amaç:** Yapılan çalışmalar güvensiz bağlanma şekillerine sahip kişilerin, güvenli bağlanma şekillerine sahip kişilere kıyasla, romantik ilişkilerinde şiddet göstermeye daha yatkın olduklarını göstermiştir. Özellikle kaygılı bağlanma şekline sahip kişilerde söz konusu şiddet eğilimi daha çok görülmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2011; Ogilvie, Newman, Todd, & Peck, 2014). Bu çalışmada; kaygılı bağlanmanın insandışılaştırmaya yatkınlığı artırabileceği (H. Zhang, Chan, Teng ve D. Zhang, 2015) ve insandışılaştırılanların da değersiz ve insani muameleye layık olmayan varlıklar olarak değerlendirildiği (Pizzirani ve Karantzas, 2019) dikkate alınarak, kaygılı bağlanma şekli ile romantik ilişkilerdeki şiddet arasındaki bağlantıya insandışılaştırmanın aracılık edip etmediği araştırılmıştır. **Yöntem:** Ortalama yaşı 35,51 ( $SS= 10,07$ ) olan 272 katılımcıya Amazon Mturk sitesi aracılığıyla anket uygulanmıştır. Katılımcıların bağlanma şekilleri (Fraley, Waller ve Brennan, 2000), insandışılaştırma seviyeleri (Bastian ve Haslam, 2011) ve birlikte oldukları kişilere karşı gösterdikleri fiziksel şiddet (Straus ve Douglas, 2004) ölçülmüştür. **Bulgular:** Sonuçlar, beklentilerimizi destekler şekilde, insandışılaştırmanın yüksek kaygılı kaçınma şekline sahip kişilerde daha fazla yer aldığını ve bu etkinin de kaygılı kaçınma ile birlikte olunan kişiye karşı şiddet arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. **Tartışma:** Bu çalışma, kaygılı bağlanma ile romantik ilişkilerdeki şiddet arasındaki ilişkiyi açıklayan etmenlerden birisinin insandışılaştırma olduğunu göstermiştir. İnsandışılaştırmanın yalnızca gruplar arası ilişkilerde değil, romantik ilişkilerde de yer aldığını göstermesi açısından da önem taşıyan bu çalışmanın bulgularının, örtük ölçüm yöntemleri, çift verisi ve boylamsal çalışmalar ile de test edilmesi gerekmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** İnsandışılaştırma, Kaygılı Bağlanma Stili, Romantik İlişkilerde Şiddet

**Konu Alt Alanları:** 01, 02

**Tercih edilen bildiri şekli:** Poster

---

<sup>1</sup> İletişim Bilgileri: Özge Muslu, ozgemuslu@sabanciuniv.edu

## **Moderator Role of Perceived Social Support on the Relationship of Self-compassion and Medical Adherence of Type 2 Diabetic Patients**

Derya Karataş<sup>1</sup>

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem Bozo-Özen

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

In the regard of the literature, moderator role of perceived social support on the relationship of self-compassion and medical adherence of Type to Diabetic patients was examined. It was found that total adherence score was positively correlated with satisfaction with life ( $r = .18, p < .05$ ) and with perceived social support ( $r = .29, p < .01$ ) which means that higher levels of total adherence sores was associated with higher levels of satisfaction with life and with perceived social support. Overall model was found to be significant  $F(4,114) = 6.06, p < .01, R^2 = .11$ . However interaction was not found to be significant ( $p > .05$ ) so there was no moderation effect. Moderator role of perceived social support on the relationship of self-compassion and the level of satisfaction with life of Type 2 Diabetic patients was examined. Overall model was found to be significant [ $F(3,115) = 8.12, p < .001, R^2 = .16$ ] however, the interaction and moderation was not found to be significant.

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [derya.karatas@metu.edu.tr](mailto:derya.karatas@metu.edu.tr)

## **Narsisizm ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik İlişkisi: İşletme Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme**

Doç. Dr. Aytül Ayşe Cengiz<sup>1</sup>

Anadolu Üniversitesi  
Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü

Doç. Dr. Ali Özdemir

Anadolu Üniversitesi  
İşletme Bölümü

Günümüzün bireyci ve kaotik yaşamı içerisinde artış gösteren narsisizm, farklı disiplinlerde farklı şekillerde incelenmektedir. Klinik psikoloji, bir kişilik bozukluğu olarak narsisizmi ele alırken, sosyal psikoloji, kategorik bir sınıflama yapmadan, diğer kişilik bozukluklarında olduğu gibi bir boyut olarak narsisizmi ele almaktadır (Foster ve Campbell, 2007). Bu çerçevede bu çalışmada narsisizmin her bireyde bir miktar var olabileceği, sağlıklı ya da normal narsisizmin ruh sağlığını olumlu etkileyebileceği varsayımı kabul edilmektedir. Bu noktadan hareketle büyüklenmecilik, tümgüçlülük, empati yoksunluğu, agresyon, bencillik gibi kişilik özellikleri taşıyan narsisizmin (Kohut, 1966; Kernberg, 2016) cinsiyetçilik ideolojileri üzerindeki etkisinin araştırılması bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Sosyal Rol Teorisi (Eagly ve Koenig, 2006) ve Eylemlilik Modeli'nden (Campbell, Brunell ve Finkel, 2006; Campbell ve Foster, 2007) yola çıkarak, narsisizmin çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumlarında etkili olup olmadığı bu çalışmada incelenecektir. Düşmanca cinsiyetçilik, rekabet eden ve güç peşinde mücadele eden kadınlardan hoşlanılmamasına, korumacı cinsiyetçilik ise yöneticilik gibi rollerin erkeklerle ilişkilendirilmelerine neden olmaktadır (Glick ve Fiske, 1996; Sakallı-Uğurlu ve Beydoğan, 2002). Hem düşmanca hem korumacı cinsiyetçilik, kadınların itaat eden, uysal, ev ve çocukla ilgili bakım işlerinden esas olarak sorumlu, erkeklerin ise otoriter, kibirli, dayatmacı ve korumacı profiline altını tekrar tekrar güçlendirmektedir (Keiller, 2010; Glick vd., 2016).

Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü 3.sınıfta olan 210 öğrenci üzerinde yapılan bu çalışmada cinsiyetin ve narsisizmin düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan araştırmalarda işletmecilik öğrencilerinin diğer alanlara göre narsisistik özellikleri daha fazla taşıdığı bulgulanması (ör.: Bergman vd., 2010; Westerman vd., 2012), bu çalışmada işletme öğrencilerinin katılımcı olarak seçilmesine neden olmuştur. Yapılan analizler sonucunda erkek öğrencilerin narsisistik

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [aacengiz@anadolu.edu.tr](mailto:aacengiz@anadolu.edu.tr)

düzeyi kadın öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca narsisizm ile düşmanca cinsiyetçilik arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Bu bulgular alan yazınındaki bulgularla örtüşmektedir. Grubbs vd.'nin (2014) araştırmasında narsisizmin “hak görme” boyutunun erkeklerde düşmanca cinsiyetçiliğin belirleyicisi olduğu, Keiller'in (2010) araştırmasında da narsisizmin hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçiliğin öncüsü olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerde “hak görme” boyutunun daha yüksek çıkması (bkz. Grijalva vd., 2015) ve “hak görme” ile cinsiyetçi tutumlar arasındaki ilişki (bkz. Hammond vd., 2014) bu bulguların çıkmasının nedenlerini açıklıyor olabilir.

Geleneksel erkeklik rolleri erkeklerde narsisizmin daha da yükselmesine sebep olabilir. Geleneksel erkeklik normları güç, statü gibi amaçları peşinde koşan erkeklerin uyumlu, itaat eden kadın normlarının dışında kalan kadınlara karşı narsistik özellikleriyle daha da güçlenen düşmanca tutumlar beslemelerine neden olabilmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Cinsiyet, Narsisizm, Düşmanca Cinsiyetçilik, Korumacı Cinsiyetçilik, İşletme Öğrencileri

**Konu Alt Alanları:** 03, 01

## **Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine Yönelik Tutumların Eşitliğe Karşıtlık ve Değişime Direnme ile İlişkisi**

Öznur Bostancı

Rümeysa Çevik

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Psikoloji Bölümü

Melis Mentiş<sup>1</sup>

Tolga Köskün

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Psikoloji Bölümü

Günümüzde küresel öneme sahip en önemli sorunlardan biri çevre sorunlarıdır. Bununla birlikte çevreci davranışların ve çevreci politikaları desteklemenin muhafazakarlık ve sağ kanat yetkecilik gibi politik eğilimlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Muhafazakar bireylerin çevreci hareketleri destekleme olasılıklarının daha düşük olduğu belirtilmektedir. Öte yandan sağ kanat yetkecilik düzeyi yüksek olan bireylerin de ekolojik sorunların abartıldığına ve çevreci politikaların ülkenin gücünü zayıflattığına inandıkları öne sürülmektedir. Bu çalışmada Türkiye’ de 1 Ocak 2019’ dan itibaren yürürlüğe konulan plastik poşetlerin ücretlendirilmesine yönelik yasa hakkındaki tutumların toplumsal(politik) düzeyde değişime direnme ve eşitliğe karşıtlık ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 81 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların plastik poşetlerin ücretlendirilmesine yönelik yasa hakkında düşünceleri açık uçlu sorularla değerlendirilmiştir. Toplumsal düzeyde eşitliğe karşıtlık ve değişime direnmeyi ölçmek amacıyla Toplumsal Tutumlar Ölçeği(TTÖ) uygulanmıştır. “Plastik poşetlerin ücretlendirilmesine yönelik yasa hakkında ne düşünüyorsunuz” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %54.4’ ü doğayı koruma amacıyla; %10.2’ si hükümetin ekonomik anlamda tasarruf etmek amacıyla; %35.4’ ü ise her iki gerekçeyle bu türden bir yasanın yürürlüğe girdiğini bildirmiştir. “Plastik poşetlerin ücretlendirilmesine yönelik yasanın doğayı koruma adına yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde ise katılımcıların %47’ si yararlı olduğunu; %13’ ü yararlı olmadığını, %40’ ise belli yönlerden yararlı olacağını ancak belli yönlerden yarar sağlamayacağını belirtmiştir. Plastik poşetlerin ücretlendirilmesine yönelik yasal düzenlemeyi faydalı bulanların

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: melismentis@gmail.com

'eşitliğe karşıtlık' puanlarının faydalı bulmayanlara kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülürken( $x^2=8,771$ ;  $sd=2$ ; .05) 'değişime direnme' puanları yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır( $x^2=3,691$ ;  $sd=2$ ; .16). Yasal düzenlemenin çevreyi koruma amacıyla yapıldığını düşünenler ile ekonomik gerekçelerle yapıldığını düşünenler arasında 'eşitliğe karşıtlık' puanları yönünden anlamlı bir fark bulunmamıştır( $x^2=5,648$ ;  $sd=2$ ; .06). Öte yandan yasal düzenlemenin çevreyi koruma amacıyla yapıldığını düşünenlerin 'değişime direnme' puanları ekonomik gerekçelerle yapıldığını düşünenlere kıyasla anlamlı olarak daha yüksektir. ( $x^2=6,095$ ;  $sd=2$ ; .05). Plastik poşetlerin ücretlendirilmesinin mevcut sosyal düzen için bir tehdit olarak algılanmaması ve ilgili yasal düzenlemenin muhafazakar ve sağ-kanat ideolojiye dayanan bir hükümet tarafından yapılması mevcut çalışmada alanyazının tersi yönde bulgular elde edilmesiyle ilişkili olabilir.

**Anahtar Kelimeler:** Çevre Sorunları, Eşitliğe Karşıtlık, Değişime Direnme

**Konu Alt Alanları:** 01, 08

## Romantik İlişkilerde Algılanan Partner Duyarlılığı: Çatışma Çözüm Stilleri ve Ortak Düzenlemenin Etkisi

Berke Sezer <sup>1i</sup>	Büşra Aktaş <sup>2</sup>	İlayda Akıncıoğlu <sup>3</sup>	Doç. Dr. Mehmet Harma <sup>1</sup>
<sup>1</sup> Kadir Has Üniversitesi Psikoloji Bölümü	<sup>2</sup> İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü	<sup>3</sup> İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümü	<sup>1</sup> Kadir Has Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Bu çalışmada literatürdeki çalışmalardan hareketle, çatışma çözüm stillerinin algılanan partner duyarlılığını (APD; olumlu çatışma stiline pozitif; olumsuz, boyun eğen ve geri çekilme stillerinin ise negatif olarak) yordadığı hipotez edilmiştir. Ek olarak, APD ve çatışma çözüm stilleri arasındaki ilişkide ortak düzenlemenin (coregulation) rolü incelenmiştir. Örneklemimiz 144 kişiden oluşmaktadır ( $Ort_{yaş} = 23,51$ ,  $SD = 4,75$ , Kadın = %50,9). Korelasyon sonuçlarına göre APD ile olumsuz çatışma çözüm stilleri arasında negatif ( $r = -.36$ ,  $p < .001$ ), olumlu çatışma stili ( $r = .37$ ,  $p < .001$ ) ve boyun eğen çatışma stili ( $r = .22$ ,  $p = .017$ ) arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Öte yandan, geri çekilme çatışma çözüm stili ve APD arasında anlamlı ilişki bulunmadığından, ileriki analizlere dahil edilmemiştir. Bunlara ek olarak, ortak düzenleme ve APD arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur ( $r = .38$ ,  $p < .001$ ). Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, olumsuz çatışma çözüm stiline APD'yi negatif ( $\beta = -.281$ ,  $SE = .118$ ,  $p = .019$ ) ve ortak düzenlemenin ( $\beta = .475$ ,  $SE = .164$ ,  $p = .005$ ) pozitif olarak yordadığı bulunmuştur [ $F(2,106) = 12,666$ ,  $p < .001$ ,  $Adj. R^2 = .18$ ]. Ek olarak, olumlu çatışma çözüm stiline ( $\beta = .298$ ,  $SE = .088$ ,  $p < .001$ ) ve ortak düzenlemenin ( $\beta = .494$ ,  $SE = .147$ ,  $p = .001$ ) APD'yi pozitif olarak yordadığı bulunmuştur [ $F(2,107) = 15,791$ ,  $p < .001$ ,  $Adj. R^2 = .23$ ]. Boyun eğen çatışma çözüm stiline ( $\beta = .168$ ,  $SE = .072$ ,  $p = .022$ ) ve ortak düzenlemenin ( $\beta = .626$ ,  $SE = .144$ ,  $p < .001$ ) APD'yi pozitif olarak yordadığı bulunmuştur [ $F(2,109) = 12,255$ ,  $p < .001$ ,  $Adj. R^2 = .18$ ]. Çatışma çözüm stilleri için ortak düzenlemenin ilişkiler üzerinde önemli bir rolü olduğu gözlemlenmiştir. Bulgular algılanan partner duyarlılığı ve çatışma çözümleri çalışmaları bağlanmında tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** romantik ilişkiler, çatışma çözüm stilleri, algılanan partner duyarlılığı, ortak düzenleme

**Konu Alt Alanları:** 02, 05

<sup>i</sup> İletişim kurulacak yazar: Berke Sezer [berke.sezer@stu.khas.edu.tr](mailto:berke.sezer@stu.khas.edu.tr)

## **Sistemi Meşrulaştırma, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ve Otobiyografik Anı Özellikleri Arasındaki İlişkiler<sup>1</sup>**

Arş. Gör. Meryem Kaynak Malatyalı<sup>1</sup>, Arş. Gör. Bağdat Deniz Kaynak<sup>1</sup>, Dr. Arş. Gör. Özge Akbalık Doğan<sup>2</sup>, Öğretim Görevlisi Fatma Uçar Boyraz<sup>1</sup> ve Prof. Dr. Nurhan Er<sup>1</sup>

Toplumsal cinsiyet rolleri, herkesin sosyalizasyon sürecinde karşılaştığı ve az ya da çok öğrendiği temel roller arasında yer almaktadır. Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine uyması yönündeki toplumsal beklentiler, bir taraftan kısmen yaşamın düzenlenmesine katkıda bulunurken; diğer yandan bu roller temelinde cinsiyetler arasında ayrımcılığın da yaşanmasına neden olabilmektedir. Benlik sistemimizin bir temsili olan otobiyografik anılarımızın da (bu araştırma kapsamında cinsiyetçilikle ilgili otobiyografik anılarımızın) tüm bu öğrenme yaşantılarından etkileneceği ve “yeniden yapılandırılacağı” düşünülmektedir. Ayrımcılığa neden olan cinsiyetçi yaklaşımların, “normal” olarak kabul edilmesi, bir başka ifadeyle çarpıcı ya da aykırı olarak algılanmamasının bir sonucu olarak, kişilerin bu tür anılara ilişkin hatırlamalarının da sınırlı olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin otobiyografik anıların, var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığının sürdürülmesine yol açan ideolojiler olarak kabul edilen çelişik duygulu cinsiyetçilik (korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik) (Glick ve Fiske, 2001) ve toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma (Kay ve Jost, 2003) kuramları temelinde ele alınmasıdır. Çalışmaya 1542 kişi (1119 Kadın, 383 Erkek, 40 cinsiyetini belirtmemiş) katılmıştır. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, iki farklı alt boyutu bulunan Genel Otobiyografik Anı Özellikleri ve Duygu Yoğunluğu Ölçeği, Benlik Etkisi Ölçeği-Kısa Formu ile Otobiyografik Bellek Özellikleri Ölçeği uygulanmıştır. Korumacı cinsiyetçiliğin otobiyografik bellek özellikleri alt boyutlarından anı önemi ve etkisi, duygu yoğunluğu, benlik etkileri, anı ayrıntıları ve anı tekrarı ile olumlu yönde ve anlamlı ilişkisinin olduğu görülmüştür. Sistemi meşrulaştırma ile otobiyografik bellek ölçeği alt boyutlarından duygu yoğunluğu, anının canlılığı ve anının bütünlüğü arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca, sistemi meşrulaştırma ile otobiyografik anı özellikleri arasındaki ilişkilerde korumacı ve

---

<sup>1</sup> \* Bu çalışma yürütücülüğünü Prof. Dr. Nurhan ER’in yaptığı ve Fatma Uçar Boyraz, Meryem Kaynak Malatyalı, Özge Akbalık Doğan ve Bağdat Deniz Kaynak’ın araştırmacı olduğu, 118K368 numaralı TÜBİTAK 1002 Hızlı Destek Projesi olarak yürütülen “Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığına İlişkin Otobiyografik Anıların Sosyal Psikolojik Kavramlar Temelinde Ele Alınması: Bir Toplumsal Farkındalık Çalışması” isimli projenin bir bölümünü içermektedir.

İletişim kurulacak yazar: Meryem Kaynak Malatyalı irtibat: mkaynak@ankara.edu.tr

düşmanca cinsiyetçiliğin aracı rolü incelenmiştir. Bu ilişkilerde çoğunlukla korumacı cinsiyetçiliğin bastırıcı etkisinin olduğu görülmüştür. Bulgular, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin otobiyografik anıların yapılandırılmasının korumacı cinsiyetçilikle ilişkili olduğunu göstermektedir. Sistemi meşrulaştırmanın otobiyografik anı özellikleri üzerindeki etkisini ise korumacı cinsiyetçiliğin azaltma eğiliminde olduğu anlaşılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Korumacı Cinsiyetçilik, Düşmanca Cinsiyetçilik, Sistemi Meşrulaştırma, Otobiyografik Anılar

**Alt Alan:** 08 Diğer – (Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Otobiyografik Bellek ve Benlik)

Poster Bildiri

## Sosyal Uyum Problemi Yaşayan Fiziksel Engelli Sığınmacıların Dil Öğrenme Problemleri

Atakan Topçu  
Uzman Psikolog

Emel Zoraloğlu  
Psikolog

Seda Karakaş<sup>1</sup>  
Uzman Psikolog

Suriye’de sekiz yıldır süregelen iç savaş nedeniyle Türkiye’ye sığınmak durumunda kalan bireyler sosyal uyum açısından pek çok problem yaşamaktadır. Bu problemlerin en önemlilerinden biri dil öğrenmede yaşadıkları zorluklardır. Türkiye’de yaşamaya başlayan Suriyeli sığınmacılar yabancı karşıtı tutum ve davranışlara maruz kalacakları nedeniyle Türkiyeli halkla sosyal uyum ve iletişime geçme konusunda problem yaşayabilmektedirler. Fiziksel engelli sığınmacılar da hem engel durumlarından hem de sığınmacı olmalarından dolayı sosyal hayata katılımlarında sorunlarla karşılaşabilmektedirler. 674 fiziksel engelli Suriyeli bireylerden 235 kadarının sosyal izolasyon yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu kişilerin sosyal izolasyona bağlı olarak Türkçeyi az öğrendikleri ya da hiç öğrenmedikleri gözlenmiştir. Bu durumun sebeplerinden biri kişilerin can güvenliklerinin tehlikede olmasından ötürü zorunlu, isteksiz ve ani olarak Türkiye’ye giriş yapmış olmalarıdır. Kişiler savaşın bitmesi halinde geri dönecekleri düşüncesiyle Türkiye’yi kalıcı bir göç hedefi olarak görmemelerinden dolayı uyum konusunda sıkıntı yaşayabilmektedirler. Aynı zamanda Türkiye’yi Batı ülkelerine geçişte transit bir ülke olarak görmelerinden dolayı Türkiye’deki sosyal hayata adapte olmak konusunda çok istekli olmayabilmektedirler. Toplulukçu yapıda bir kültüre sahip olmalarından dolayı iç gruplarıyla daha fazla kaynaşma gösterip nispeten daha bireyci olan Türkiye toplumuna dahil olmada sıkıntılarla karşılaşabilmektedirler. Bunun sonucu olarak dile maruz kalamadıklarından dolayı öğrenmede zorluklar yaşanabilmektedir. Fiziksel engelli Suriyeli sığınmacıların yardımcı cihazlara sahip olmalarına rağmen engelli olmalarından kaynaklı olarak hareket kabiliyetlerinin kısıtlı olması ve aynı zamanda sosyo-ekonomik seviyelerinden dolayı yaşadıkları mahallelerin ve evlerin engelli dostu olmaması sosyal hayata katılımlarını sekteye uğratmaktadır. Bunun sonucu olarak bir kısır döngü oluşmaktadır: Dil bariyeri sosyal uyumu zorlaştırmakta, sosyal uyumdaki zorluk da dil bariyeri oluşturmaktadır. Dil kurslarına ek olarak Türkiyeli ve Suriyeli kişilerin birlikte katılacakları etkinlikler ve eğitimlerle desteklenmiş meslek edindirme kurslarının düzenlenmesi iki topluluğun birbirini tanınmasını ve sosyal uyumunu artıracaktır.

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: sedakarakas89@hotmail.com, Ege Üniversitesi

**Anahtar Kelimeler:** Sosyal İzolasyon, Dil Bariyeri, Sığınmacı, Fiziksel Engellilik, Sosyal Uyum

**Konu Alt Alanları:** 04, 06

## **Siber Zorbalık ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği: Sosyal Baskınlık Eğiliminin Düzenleyici Rolü**

Elifnaz Aksakal<sup>1</sup>

TED Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Nevin Solak

TED Üniversitesi  
Psikoloji Bölümü

Siber zorbalık üzerine yapılan çalışmalar, karanlık üçlü kişilik özellikleri (narsisizm, psikopati ve Makyavelizm) ve siber zorbalık arasındaki pozitif ilişkiyi göstermiştir (Baughman, Dearing, Giammarco ve Vemon, 2012; Goodboy ve Martin, 2015). Bununla beraber, söz konusu karanlık kişilik özelliklerine sahip herkes siber zorbalık yapmamaktadır. Bu çalışmada, siber zorbalık ve karanlık üçlü arasındaki ilişkide kişiler arası ve gruplar arası ilişkilerde baskın ve üstün olma arzusunun temsil eden sosyal baskınlık eğiliminin rolü incelenmiştir. Buna göre, siber zorbalık ve karanlık üçlü arasında sadece sosyal baskınlık eğilimi yüksek olanlarda pozitif ve anlamlı bir ilişki beklenirken, sosyal baskınlık eğilimi düşük olanlarda ise ilişkinin zayıf olması beklenmiştir. Yapılan korelasyonel çalışmada (N = 340), karanlık üçlü değişkenlerinin siber zorbalığı pozitif yordadığı bulunmuştur. Bununla birlikte, sosyal baskınlık yönelimi ve Makyavelizm arasındaki etkileşim siber zorbalığı istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yordarken, sosyal baskınlık yöneliminin narsisizm ve psikopati ile ayrı etkileşimlerinin siber zorbalığı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamadığı bulunmuştur. Bu doğrultuda, sosyal baskınlık eğilimi yüksek olanlar arasında, Makyavelizm kişilik özelliklerini yüksek düzeyde taşıyanların düşük düzeyde oltaşıyanlara göre daha fazla siber zorbalık yaptığı, ancak sosyal baskınlık eğilimi düşük olanlar arasında yüksek ve düşük Makyavelist eğilimlere sahip olanların siber zorbalık açısından birbirinden farklılaşmadığı gözlenmiştir. Bulgular, siber zorbalık, karanlık üçlü kişilik özelliği ve sosyal baskınlık yönelimi arasındaki ilişkiler bağlamında tartışılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Siber Zorbalık, Karanlık Üçlü Kişilik Özelliği, Sosyal Baskınlık Yönelimi

**Konu Alt Alanları:** 03

---

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: elifnazaksakal@gmail.com

## **Türk-Kürt gruplar arası ilişkilerinin geliştirilmesinde elektronik temasın ve öz-açılımlaın etkisi**

İpek Güvensoy<sup>1</sup>

Koç Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Doç. Dr. Sabahat Çiğdem Bağcı

Sabancı Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Prof. Rhiannon Turner

Queen's University Belfast

Psikoloji Bölümü

Prof. Fiona White

The University of Sydney

Psikoloji Bölümü

Zeynep Ecem Piyale

Işık Üniversitesi

Psikoloji Bölümü

Amaç. Gruplar arası temas kuramına göre belirli şartlar altında bireyler arasında kurulan temasın dış gruplara yönelik tutumları geliştirici ve ön yargıları azaltıcı etkileri olduğu sosyal psikologlar tarafından gösterilmiştir. Son yıllarda internet kullanımının katlanarak artmasıyla birlikte sosyal psikologlar gruplar arası çatışmaları azaltmak için yeni bir paradigma geliştirmişlerdir. *Elektronik temas*, bireylerin gruplar arası iletişime bilgisayar vasıtasıyla katılım gösterdiği, direk ve dolaylı temas çeşitleri arasında köprü sayılabilecek bir temas çeşididir. Yapılan çalışmalar elektronik temasın gruplar arası ön yargıları azaltmada ve tutumları olumlu yönde etkilemede etkili olduğunu göstermiştir (White & Abu-Rayya, 2012). Ayrıca öz-açılımlaın (self-disclosure) kişiler arası yakınlık oluşturma üzerindeki olumlu etkisi de çeşitli araştırmacılar tarafından gösterilmiştir (Turner, Hewston & Voci, 2007). Bu çalışmada katılımcıların eşleştikleri dış grup partnerine kendilerini açabilmelerini sağlayan bir müdahale tekniğinin uygulanması amaçlanmıştır.

Yöntem. Çalışmaya Türk kökenli 29 erkek, 72 kadın olmak üzere toplamda 101 katılımcı katılmış, katılımcılar kontrol grubu, standart elektronik temas ve öz-açılımla elektronik temas gruplarına tesadüfi şekilde atanmıştır. Laboratuvar ortamında katılımcılar öncelikle çevrimiçi bir konuşmaya katılarak bir moderatör eşliğinde Kürt bir konuşma arkadaşı (moderatör ve konuşma arkadaşının cevapları olumlu temas koşullarını sağlayacak şekilde bilgisayarda önceden tasarlanmıştır) ile yaklaşık 20-30 dakika temas etmiş, daha sonrasında da ana ölçekleri içeren çevrimiçi anketleri doldurmuştur.

<sup>1</sup> İletişim kurulacak yazar: [iguvensoy19@ku.edu.tr](mailto:iguvensoy19@ku.edu.tr)

Sonuçlar. MANOVA analizi sonuçlarına göre öz-açılımlı elektronik temas grubundaki katılımcılar, standart elektronik temas ve kontrol grubundaki katılımcılara göre Kürtlere karşı daha olumlu tutumlar göstermiştir. PROCESS MACRO kullanılarak yapılan aracı değişken analizlerine göre hem standart, hem de öz-açılımlı elektronik temas gruplarında dış gruba duyulan güvenin dış grup tutumları ve yaklaşma-kaçınma eğilimi üzerinde aracı bir rol oynadığı gösterilmiştir. Gruplar arası kaygının aracı rolüne rastlanmamıştır.

Tartışma. Bulgular olumlu temas koşulları, öz-açılım ve doğrudan ve dolaylı temas kuramları açısından tartışılmış, elektronik temasın Türk-Kürt gruplar arası bağlamı gibi zor bir ortamda anlaşma ve olumlu tutumları sağlamadaki rolünün altı çizilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Gruplar arası temas, E-contact, Öz açılım, Dış grup tutumları, Bilgisayar aracılı iletişim

**Konu Alt Alanları:** 06, 07